

ÎN LUMINA

CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

România literară

ORIZONT LUMINOS

ÎN VIAȚA unui popor sint evenimente a căror reverberație în conștiințe se continuă și se amplifică atât prin dimensiunea sferei lor de cuprindere cit și prin adâncimea lor exploratorie, cu atât mai intens prin unghiul larg de perspectivă pe care-l generează. Ca atare, Istoria nu doar le consacră, ci ea însăși se transformă, prin asumarea dialectică a ceea ce este sau devine mai semnificativ, într-o geometrie variabilă a înaintării spre o țintă clar definită.

Într-un asemenea vast proces cu o asemenea finalitate s-au înscris liniile de forță ale evenimentului social-politic pe care l-a intruchipat trăirea în act de către întregul popor a Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, desfășurată în zilele de 16—18 decembrie 1982. Și aceasta, datorită faptului că era reuniunea exponențială a celor peste 3 200 000 de membri, cîți numără partidul nostru astăzi, că în acest uriaș forum și-au exprimat opiniile 514 dintre participanți, că problemele abordate în dezbateri sint de o însemnătate vitală pentru bunul mers al construcției societății socialiste multilateral dezvoltate în România. Factor hotărîtor: Conferința Națională avea deja integrat în conștiințe documentul deschizător de orizont al Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu, Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului, prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982. Într-un asemenea climat multiplu referențial, a fost receptat cu atât mai intens Raportul cu privire la stadiul actual al edificării socialismului, la realizarea Planului național unic de dezvoltare economico-socială, la programele speciale și la măsurile pentru îndeplinirea cu succes a cincinalului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, raport cu care secretarul general al P.C.R. a inaugurat lucrările Conferinței, fundamentîndu-i totodată însuși conținutul și desfășurarea. Cu indicii efervescentei creatoare a fost dezbătută întreaga ei problematică și, apoi, a fost adoptată în unanimitate hotărîrea prin care se aprobă programele privind dezvoltarea economico-socială în anul 1983, în perioada 1983—1985, ca și dezvoltarea bazei energetice a țării pînă în 1990; de asemenea a fost adoptată în unanimitate Rezoluția Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român — document sintetizator de o deosebită eficiență și capacitate mobilizatoare.

Într-adevăr, precum arată Rezoluția, Conferința Națională, dezbătînd tezele, ideile și orientările de o înaltă valoare teoretică și practică cuprinse în **Expunerea** și în **Raportul** tovarășului Nicolae Ceaușescu, le-a adoptat în unanimitate ca documente programatice ale partidului și întregului popor.

ÎNFĂȚIȘIND, în baza unei analize profunde și multilaterale, amplul tablou al realizărilor obținute de poporul nostru sub conducerea partidului, **Raportul** degajează convingerea că, în anii construcției socialiste, România a cunoscut o puternică dezvoltare economico-socială, devenind o țară industrial-agrară cu o industrie puternică, modernă, cu o agricultură socialistă avansată. Ca atare, Conferința și-a însușit pe deplin aprecierea că numai socialismul a creat condițiile necesare lichidării rapide a rămînelor în urmă, a subdezvoltării, asigurînd progresul impetuos al țării noastre în toate domeniile de activitate. Cu atât mai semnificativ apare acest progres în ce privește industrializarea, îndeosebi în deceniul 1970—1980, cînd România a străbătut mai multe etape economico-sociale, trecînd la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. „Acum, în actualele împrejurări ale crizei economice mondiale, putem afirma cu deplin temei — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea sa la închiderea Conferinței — că politica partidului nostru de creare a unei industrii puternice, moderne s-a dovedit și se dovedește pe deplin justă. Fără existența unei asemenea industrii nu am putea face față problemelor grele actuale din economia internațională. Este cu atât mai evident că în actualele împrejurări ar fi foarte greu, dacă nu chiar imposibil, de a mai asigura dezvoltarea industriei noastre socialiste. Dacă nu am fi realizat o asemenea industrializare a țării, România ar fi rămas pentru o vreme îndelungată într-o stare de înapoiere care ar fi afectat grav construcția socialismului, munca și viața poporului nostru“.

ASĂDAR, la asemenea parametri, cu un asemenea simț al perspectivei în dezvoltarea structurală a unei țări, trebuie să judecăm în esență aspectele majore ale prezentului asumat pentru a desprinde mai cuprinzător înseși legăturile mersului nostru în viitor. Este o concepție autentic revoluționară, într-adevăr generată din imperativul aplicării socialismului științific la situația specifică a realității românești. În unghiul de cuprindere realistă a acestui imperativ a intrat, tot mai accentuat, și dezvoltarea puternică a agriculturii, Conferința Națională dînd o înaltă apreciere orientărilor secretarului general al partidului privind realizarea unei concordanțe corespunzătoare între industrie și agricultură, pornind de la principiul că ambele sectoare sint hotărîtoare pentru ridicarea bunăstării generale a poporului. De aici și hotărîrea pentru folosirea cit mai rațională a fondului financiar și rezolvarea completă pînă în anul 1985 a problemei mecanizării agriculturii, în același spirit fiind și indicațiile privind programele dezvoltării

„România literară“

Continuare în pagina 2

Împreună

Dacă te uiți în urmă nu te opri din drum,
nu te schimba în negru stilp de fum,
ci, cercetînd greșeala din fapte și cuvinte,
cutezător privește înainte,
și-ntr-o-ncredere-a minții și a făpturii tale
dă noi puteri înaltelor furnale.
Copacii dorm în geluite scinduri,
visează-n somn volute, alinați în rinduri,
pădurile așteaptă să redeschideți poarta
și-n marile volute să-și împlinescă soarta,
și rindurile-așteaptă, în mersul lor superb,
să le-ajutați să sară ca un sălbatec cerb,
și-apoi strunita apelor colină
să se prefacă-n falduri albastre de lumină.
Livezile așteaptă, tăcute, să te bucuri
la primăvară cînd vor da în muguri,

și-așteaptă toată țara frumoasă să-nflorească,
sub ocrotirea noastră, atentă, omenească.
Decembre vrea să ningă dar încă stă pe ginduri,
și vrînd nevrînd copacii vor dormita în scinduri,
și vrînd nevrînd materia rebelă
va asculta supusă de strung și manivelă,
va asculta pămîntul de grapă și de plug,
ca să ne dea un înzecit belșug,
și renunțînd să fie foc și pară
va asculta supusă și forța nucleară.
Nimic nu ne oprește, nimic nu ne desparte,
căci iată : cel ce vede prin timp și ani, departe,
cel care dă mișcării sens nou și nouă față,
măsură-i împrumută, pricepere și viață,
în jurul său ne cheamă, în jurul său ne-adună :
să-nvingem și s-ajungem pe culme împreună.

Virgil Teodorescu

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpăneanu.

Orizont luminos

(Urmare din pagina 1)

zootehniei prin asigurarea furajelor corespunzătoare și, totodată, prin prevederea ca, până în 1985, toate gospodăriile țărănești și ale celorlalți oameni ai muncii de la sate să crească maximum de animale în raport cu posibilitățile pe care le au, asigurându-și pe această cale venituri nelimitate.

În genere, în anii 1983-1985 se va pune în conturare accentul pe dezvoltarea intensivă a tuturor ramurilor de activitate, prin ridicarea calității producției și creșterea eficienței economice, prin realizarea programelor speciale adoptate de Conferința privind dezvoltarea mai rapidă a bazei energetice și de materii prime, punerea în producție a resurselor naturale de care dispunem, chiar a unor minereuri cu conținuturi mai sărace în substanțe utile, utilizarea pe scară largă a tehnologiilor avansate.

De o importanță fundamentală a apreciat Conferința Națională indicațiile secretarului general privind creșterea substanțială a productivității muncii — astfel ca până la sfârșitul acestui cincinal România să ajungă din urmă unele dintre țările dezvoltate, să nu existe nici o întreprindere nerentabilă, ceea ce implică asigurarea întregii activități economice-sociale pe principiile autoconducerii și autogestunii. De aici, imperativul perfecționării cadrului organizatoric al democrației muncitorești, spre a se asigura participarea nemillocită a maselor la conducerea economiei, a vieții sociale, a întregii societăți. Depinde de munca întregului popor ca viața să devină mai bună, mai îmbelșugată, ca societatea să fie tot mai înfloritoare.

ESTE ceea ce s-a desprins cu pregnanță din întreaga desfășurare a Conferinței Naționale care și-a însușit pe deplin întreaga bogăție de idei, tezele și orientările cuprinse în analiza făcută de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la importanța activității teoretice, ideologice, politice-educative în etapa actuală, la necesitatea intensificării educației revoluționare, patriotice a maselor, pentru formarea omului nou, cu o înaltă conștiință patriotică, revoluționară. Între contribuțiile deosebite ale secretarului general al partidului la dezvoltarea teoriei și practicii construcției socialiste și comuniste, Conferința Națională, apreciind caracterul științific al tezelor privind făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate în țara noastră, a relevat renunțarea cu desăvârșire la conceptul de dictatură a proletariatului, ca necorespunzător pentru România, și adoptarea tezelor statului democrației muncitorești, revoluționare, care dă o perspectivă nouă, superioară, dezvoltării societății omenești, pe baza căreia se stabilesc raporturile dintre partidul comunist și statul socialist, dintre organismele democratice și organismele de stat. După cum, Conferința Națională și-a însușit pe deplin concepția formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu privind existența unei istorii unice a poporului nostru, necesitatea de a trece, în această lumină, la organizarea unor institute și muzee unitare, rolul imnului de Stat și semnificatia Tricolorului ca drapel unic de stat, simboluri ale unității întregului popor, ale independenței și suveranității României.

INSUSINDU-ȘI întru totul analiza științifică, profund realistă, întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la situația internațională actuală, la profunde prefaceri revoluționare, naționale și sociale, la schimbările ce au loc în raportul de forțe între diferite state și grupuri de state pe arena mondială — Conferința Națională și-a reafirmat decizia sa adevărată față de teza potrivit căreia, în condițiile agravării situației mondiale, ale creșterii pericolului de război, este necesară mai mult ca oricând unirea tuturor forțelor realiste, antiimperialiste, care doresc pacea, a tuturor popoarelor în luptă pentru onirica cursului sore noi războaie, pentru apărarea păcii, bunul suprem al întregii omeniri. Conferința Națională consideră că noua propunere a secretarului general al partidului nostru privind limitarea până în 1985 a cheltuielilor militare ale țării la nivelul celor din 1982 reprezintă o expresie elocventă a voinței de pace a poporului român, corespunde intereselor fundamentale ale tuturor națiunilor, cauzei păcii și progresului în întreaga lume.

În această finalitate, recentul forum al partidului a apreciat ca deosebit de rodnice acțiunile întreprinse de România, de președintele Republicii, pentru dezarmare, pentru o nouă ordine economică, pentru dezvoltarea continuă a colaborării cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială, promovarea în relațiile internaționale a principiilor egalității în drepturi, respectului independentei și suveranității naționale, neamsecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forță.

Cu vibrantă minte patriotică, alături de filii întregii țări, oamenii de cultură și artă sint cu atât mai conștienți de chemarea Conferinței Naționale ce le-a fost adresată, prin Rezoluția ei, de a crea opere pătrunse de luminatele idealuri ale umanismului revoluționar, contribuind astfel la îmbogățirea continuă a vieții spirituale din patria noastră, la cultivarea înaltelor trăsături ale omului nou, constructor conștient al societății socialiste. Ei sint cu atât mai recunosători secretarului general al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, revelator al conștiinței de mai bine a poporului, total dăruit, cu mintea și brațele sale, propășirii acestui pământ binecuvântat.

„România literară”

2 România literară

Viața literară

În cinstea aniversării Republicii

● La sediul Bibliotecii „Mihail Sadoveanu” din Capitală a avut loc, în cinstea aniversării Republicii, un festival literar. Au citit din lucrările lor Nicolae Gr. Mărașanu, Petru Marinescu, Emilian Nestor, Călin Butoianu, Ana Lungu, Ion Ursulescu, Iacob Voichioniu, Mihai Antonescu, Gheorghe Cuzic, Ion Ștefănescu-Gelula, Elena Dineă, Marga Dumitrescu, Emanoil Cașan, Ion Chircor și Octavian Ciucă. Cu acest prilej, a avut loc prezentarea, de către Editura „Albatros”, prin Ion Acsan, a romanului „Țărnuț fugăr” de Valeriu Gorunescu. Inspirat din lupta partidului în perioada ilegalității. Și-au

dat concursul actorii: Sanda Băncilă, Dan Dinulescu și Șerban Cantacuzino. În încheierea seriei, au prezentat un recital de poezie patriotică pionierile școlii generale nr. 66. Festivitatea a fost condusă de Ion Hulea, director adjunct al Bibliotecii.

● Închinată celei de a 35-a aniversări a proclamării Republicii, manifestarea „Comori ale scrisului românesc”, organizată de Muzeul Literaturii Române în colaborare cu redacția ziarului „Informația Bucureștiului”, se înscrie în ansamblul acțiunilor de valorificare și populari-

zare a patrimoniului literar național. Cu acest prilej, va avea loc festivitatea decernării premiilor cîștigătorilor concursului „Cunoașteți Muzeul Literaturii Române?”

Festivitatea premiei va fi urmată de un program de muzică clasică oferit cîștigătorilor și publicului participant de elevi ai Liceului de artă „G. Enescu”, laureat al unor concursuri internaționale în anul 1982.

Manifestarea, la care își va da concursul actrița Delia Budeanu, va avea loc marți 28 decembrie a.c., orele 11, în sala din str. Biserica Amzei nr. 5-7.

Consfătuire de lucru

● La Uniunea Scriitorilor a avut loc, marți 21 decembrie a.c., o consfătuire de lucru cu critici și istorici literari. La solicitarea Ministerului Educației și Învățămîntului, conducerea Uniunii a încredințat acestui larg colectiv de specialiști întocmirea listei de scriitori și opere din literatura română clasică și contemporană ce urmează a figura în manualele școlare (clasele IX-XII). Au participat: Alexandru Balaci, Nicolae Ciobanu, Șerban Cioculescu, Ovid. S. Crohmăniceanu, Ion Hobana, Pompiliu Marcea, Aurel Martin, Mircea Martin, Z. Ornea, Al. Oprea, Al. Paleologu, Edgar Papu, D. Păcurariu, Al. Piru, Cornel Regman, Valentin Silvestru, Laurențiu Ulci, Mihai Ungheanu.

Lucrările consfătuirii au fost conduse de președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu.

Omagierea lui

Ioan Andreescu

● Sub auspiciile Academiei Republicii Socialiste România, Academiei de Științe Sociale și Politice și ale Uniunii Artiștilor Plastici, azi, 23 decembrie, ora 11, în Aula Academiei va avea loc o ședință publică de comunicări consacrată împlinirii a 100 de ani de la moartea pictorului Ioan Andreescu. Vor prezenta comunicări Ion Frunzeti, Radu Bogdan, Al. Paleologu și Edgar Papu.

Almanahul literar '83

● Almanahul editat de Asociația Scriitorilor din București (comitet de redacție: Dan Deșliu, Mircea Iorgulescu, Nicolae Manolescu, Bujor Nedelcovici) reunește atractive lucrări — poezie, proză, teatru, eseu — semnate de aproximativ 150 membri ai Asociației. Sumarul este întregit de traduceri din literatura universală, caricaturi, anecdote etc.

150

● SĂ ÎMBRĂCĂM PE CEI GOI de Luigi Pirandello, spectacol de referință al Teatrului Mic, considerat de critică a fi „cel mai interesant și mai bogat spectacol pirandellian românesc de până acum” a ajuns la cea de a 150-a reprezentare (vineri 24 decembrie). Rolul Ersilia Drei i-a adus actriței Valeria Secu Premiul Criticii (acordat de A.T.M.).

Activitatea Asociațiilor

● Recent, a avut loc ședința Comitetului Asociației Scriitorilor din Timișoara, cu următoarea ordine de zi: Analiza activității ceneclurilor Asociației și alegerea noilor comitete de conducere a ceneclurilor. Primiri de noi membri în Asociație. Probleme organizatorice.

Au participat: Nikolaus Berwanger, Florin Bănescu, Liviu Ciocărlie, Al. Jebeleanu, Ivo Muncian, Maria Pongracz, Ion Dumitru Teodorescu, Cornel Ungureanu, precum și Lucian Alexiu, Vladimir Ciocov, Richard Wagner, ca invitați.

Ședința a fost condusă de Anghel Dumbrăveanu, secretar Asociației.

● La Casa de cultură din Alba Iulia a fost organizată de către Asociația Scriitorilor din Sibiu o întâlnire cu elevii și cadrele didactice de la liceul industrial din localitate. Au participat Mircea Braga, Titu Popescu, Ion Mărgineanu. A fost prezentat volumul „Scriitori din Apuseni” de Ion Mărgineanu. Autorul volumului, profesori și elevi ai liceului, au susținut în continuare un recital de poezie patriotică, dedicată patriei și partidului.

De asemenea, Asociația scriitorilor din Sibiu a inițiat în bazinul carbonifer din Valea Jiului, la Casele de cultură din Călan și din Deva, în cadrul „Amfiteatrului Artelor”, o dezbatere pe tema rolului criticii și istoriei literare în selectarea și promovarea valorilor literaturii noastre contemporane.

ne. Cu aceste prilejuri, au fost prezentate volumele „Universul și sfera” de Radu Ciobanu, „Istoria literaturii ca pretext” de Mircea Braga și „Arta ca trăire și introspecție” de Titu Popescu. Au participat autorii și un numeros public. La Liceul nr. 2 din Sibiu a avut loc un spectacol omagial „Frumusețea patriei noastre oglindită în literatură”, susținut de scriitori de limbă germană, membri ai Asociației scriitorilor din Sibiu. Au participat Georg Scherg, Joachim Wittstock, Ricarda Terschak, Ursula Bedners, Reiner Alfred Ungar, lector universitar Ștefan Silvestru și o seamă de studenți de la Institutul de învățămînt superior din Sibiu. La Gîrbova a avut loc un colocviu al poezilor de grai săsești din zonă, urmat de o serbare populară.

● Asociația scriitorilor din Brașov a prezentat în sala Bibliotecii județene „Almanahul Coresi '83” și volumul de poezie „O, terra”, de Dan Orghidan.

De asemenea a fost organizată o întâlnire cu elevii și cadrele didactice ale liceului „Unirea”. Au citit din lucrările lor Ion Burcă, V. Copilucea, Daniel Drăgan, Paul Grigore, Ion Gliga, Gheorghe Grossu, Ion Hențiu, Petre Homoceanu, Lendvay Eva, Claudiu Mitan, Ion Olteanu, Dan Orghidan, Liviu Pendefunda, Emil Poenaru, M. N. Rusu, Ștefan Stătescu, Ioan Suciu, Dan Tărbilă și Ion Topolog.

Întîlniri cu cititorii

la cluburile minelor din Petroșani, Vulcan, Uricani și Lonea.

Iași

● În cadrul Festivalului Național „Cîntarea României”, împlinind 35 de ani de activitate, ceneclul literar „Petrodava” a organizat o seară de poezie sub genericul „Antologia toamnei”. Au citit Ioan Grezia, Haralambie Mihălescu, Emilian Petrescu, Nicolae Cojocaru, Vasile Solomon, Silviu Pădure, Ana Chilat, V. Iacob, Iordache Olteanu, Elena Muraru.

Cu acest prilej, a fost lansat romanul „Îngerii chilugii” de Dan Verona apărut în editura „Albatros”. Din partea editurii a participat Lucian Hanu.

Timișoara

● La biblioteca Filialei din Timișoara a Academiei au fost lansate volumele „Bibliografia relațiilor literare române cu literaturile străine în perioada 1859-1919” și „Literaturi române”, Ed. Academiei, 1982. Au participat Sofia Arcan și un colectiv de cercetători de la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu” din București: Cornelia Ștefănescu, Mihaela Schiopu, Luminița Belu-Paladi, precum și redactorul cărții prezentate, Mariana Mazilu.

Donăție

● Cu prilejul plecării din țara noastră, Humberto Castella, ambasadorul Cubei la București, a făcut o vizită la Uniunea Scriitorilor pentru a oferi Bibliotecii Casei Scriitorilor, opere complete ale marelui gânditor și revoluționar cubanez José Martí.

SEMNAL

● *** PĂMÎNT ETERN. Antologie de poezie patriotică închinată Republicii; ediție îngrijită de Victor Iova. Prefață (Patrie și poezie) de Ion Doșdu Bălan. (Editura Minerva, XXXIV+460 p., 28 lei).

● Marin Preda — L'INTRUS. Versiunea franceză a romanului este realizată de Maria Ivănescu. Prefață (Marin Preda — Poezie și adevăr) de Ceza Ivănescu. (Editura Minerva, 330 p., 21,50 lei).

● Dumitru Popescu — PUMNUL ȘI PALMA. III. Cartea a treia a romanului, intitulată Marșul Cariatidelor. (Editura Eminescu, 414 p., 25 lei).

● Arnold Hauser — MARINIMIE. Șapte povestiri în traducerea semnată de Despina Michaela Bogza. (Editura Cartea Românească, 270 p., 12,50 lei).

● Alexandru George — SIMPLE ÎNȚIMPLĂRI ÎN GîND ȘI SPAȚIU. Eseuri și articole critice. (Editura Cartea Românească, 286 p., 12 lei).

● Alex. Ștefănescu — ÎNTRE DA ȘI NU. Articole și eseuri. Cuprinde secțiunile: „Frofiluri”; „Instantanee”; „Reacții”. (Editura Cartea Românească, 246 p., 10,50 lei).

● Vasile Băran — ROATA ȘI SOARELE. Povestiri satirice pentru copii pe teme ale basmului folcloric. (Editura Ion Creangă, 120 p., 8 lei).

● Nicolae Cristache — ÎNCADRAT ÎN MUNCĂ, DORESC ETERNITATE. Romanul este „reportajul unei ficțiuni”. (Editura Eminescu, 150 p., 8 lei).

● Romulus Cojocaru — STHIURI. Versuri urmînd celor din Punct căzut — 1969, Poeme — 1975, Flori de mac — 1977, Clăd de pămînt — 1979, Vorbele vîntului — 1981. (Editura Eminescu, 86 p., 8,75 lei).

● Alexandru — ESSE — PORTETE ȘI ANALIZE LITERARE. Volumul cuprinde studii despre Anton Pann, V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, Titu Maiorescu, Dănil Zamfirescu, Calistrat Hogaș, N. Iorga, Octavian Goga, G. Bacovia, Tudor Arghezi, M. Sadoveanu, Paul Zarifopol, E. Lovinescu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu și Camil Petrescu. (Editura Eminescu, 270 p., 14 lei).

● Nicolae Ciobanu — ÎNȚILNIREA CU OPERA. A opta carte a criticii cuprinde: Exegeze (Caragiale, Ghenea, Ionel Teodorescu), În contemporaneitate (eseuri despre poezia, proza și critica ultimului deceniu) și Alte pagini dintr-un posibil „Jurnal de critic”. (Editura Cartea Românească, 346 p., 15 lei).

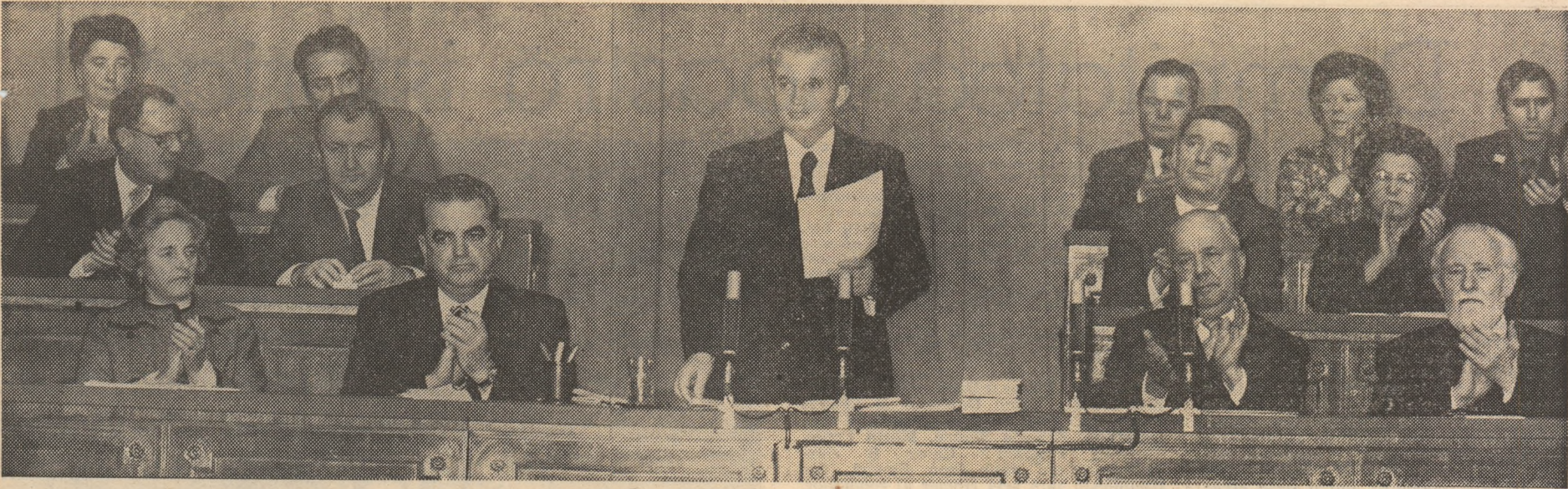
● Grid Modorcea — PERSPECTIVELE CREAȚIEI. Studii și eseuri despre teatru împărțite în: I. Infraestetica creației și II. Transestetica creației. (Editura Univers, 328 p., 20 lei).

LECTOR

ERATĂ: În însemnările din „România literară” nr. 51, „O casă a metaforelor”, rog cititorul să opereze următoarea îndreptare: în loc de „De ce volumul unui poet din Transilvania (să ni-l amintim pe Lucian Blaga...)”, se va citi: „să ni-l amintim și pe Lucian Blaga”. Imi cer scuze că, dintr-o grabă a exprimării, se înțelege că am atribuit „dorul fără sațiu” lui Lucian Blaga.

GRETE TARTLER

● Precizare. Traducerea versurilor semnate de Claus Stephan și Adrian Löw în p. 6 din nr. 51 aparține lui Adrian Löw și nu Norel Iuga cum a apărut din eroare.

Simbătă, 18 decembrie. La încheierea lucrărilor Conferinței Naționale a partidului

Din Raportul prezentat de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU la CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Capitolul VIII:

Activitatea ideologică, politico-educativă pentru educarea materialist-dialectică, patriotică a oamenilor muncii, pentru afirmarea umanismului nou, revoluționar, pentru întărirea unității întregului popor în jurul partidului.

ÎN întreaga operă de dezvoltare economică-socială și de construcție socialistă un rol de importanță deosebită revine activității teoretice, educative, muncii politice de formare a conștiinței socialiste a maselor populare, a omului nou. După cum am menționat, în comparație cu dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, a economiei și societății noastre, se manifestă o anumită rămânere în urmă a activității teoretico-ideologice, a muncii politico-educative de formare a conștiinței socialiste.

Așa cum se subliniază în documentele prezentate spre dezbateri, Conferinței Naționale, este necesar să acordăm mai multă atenție acestui domeniu, să desfășurăm o activitate mai susținută pentru clarificarea diferitelor probleme teoretice și ideologice în raport cu stadiul de dezvoltare al societății noastre, precum și cu situația mondială, cu transformările revoluționare ce au loc în lume, cu problemele noi care apar în epoca noastră. Este necesar să ajutăm oamenii muncii să înțeleagă evenimentele, sensul evoluției sociale, faptul că întreaga dezvoltare internă și internațională confirmă cu putere justetea concepției materialist-dialectice despre lume și viață, că organizarea socialistă constituie singura cale de înlăturare a inegalităților, a asupririi unui popor de către altul, a exploatarei și asupririi maselor populare, de realizare a unei societăți mai umane, mai drepte, mai bune, care să asigure tuturor cetățenilor condiții egale de muncă și viață, care să permită afirmarea plenară a personalității umane, a fiecărei națiuni.

Subliniind permanent, în activitatea politico-educativă de formare a omului nou, superioritatea socialismului, a umanismului revoluționar, a relațiilor de producție socialiste și a repartiției produsului social și național în spiritul eticii și echității socialiste, să veghem, totodată, la afirmarea neabătută în viață a acestor principii în toate domeniile de activitate.

Este necesar, de asemenea, să punem un accent mai puternic pe înțelegerea rolului de proprietar, producător și beneficiar al oamenilor muncii, pe necesitatea apărării și dezvoltării continue a proprietății socialiste ca fundament al egalității sociale, al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului. În întreaga activitate politico-educativă trebuie să subliniem necesitatea grijii și răspunderii fiecărui membru al societății, fiecărui cetățean, indiferent de locul de muncă și cu atât mai mult răspunderea mare ce revine cadrelor de conducere din toate sectoarele pentru dezvoltarea continuă a proprietății socialiste. Să nu uităm nici un moment că întreaga dezvoltare socială, bunăstarea poporului, independența patriei sint condiționate de întărirea bazei tehnico-materiale a societății socialiste, ca factor fundamental, hotărâtor al dezvoltării avuției naționale, a întregii societăți. Activitatea de educație politică, de formare a omului nou, cu o conștiință înaltă trebuie să pună un accent deosebit pe creșterea răspunderii față de proprietatea socialistă, față de apărarea și dezvoltarea sa.

Munca politico-ideologică trebuie să cultive mindria patriotică a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, față de trecutul glorios de luptă al poporului nostru, față de minunatele realizări în făurirea socialismului, să dezvolte puternic sentimentul de dragoste față de popor, de patrie, față de partid, hotărârea de a fi gata în orice împrejurări să servească interesele țării, cauza socialismului.

O atenție deosebită trebuie acordată educației tineretului, pregătirii sale pentru muncă și viață. Să sădim în conștiința tineretului spiritul revoluționar, dorința de a-și însuși cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane, voința de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, ca patrioți, de a-și servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea.

În același timp, să dezvoltăm în rindul oamenilor muncii sentimentul solidarității internaționale, al prieteniei și colaborării egale cu alte popoare.

Este necesar, de asemenea, să acționăm cu toată hotărârea pentru demascarea și combaterea diferitelor concepții ale vechii societăți, a teoriilor imperialiste, colonialiste, a ideologiei capitalismului, punind în evidență superioritatea concepției noastre despre lume și viață, a relațiilor socialiste, a umanismului socialist, a libertăților și drepturilor omului în societatea socialistă.

Să subliniem permanent că umanismul nostru revoluționar, întreaga noastră societate pun pe primul plan omul, bunăstarea și fericirea lui, afirmarea personalității umane, realizarea condițiilor de manifestare și afirmare egală a fiecărui cetățean, fără deosebire de naționalitate. Trebuie să acționăm cu hotărâre ca în toate domeniile să se manifeste cu putere aceste principii, combatând, luind poziție hotărâtă împotriva oricăror tendințe de nesocotire sau încălcare a lor.

În întreaga activitate politico-educativă de formare a conștiinței noi să pornim de la concepția revoluționară, materialist-dialectică despre lume și viață, de la principiile socialismului științific. Aceasta necesită o înțelegere aprofundată și lămurirea continuă a marilor transformări din societate, a direcțiilor obiective ale dezvoltării, a legităților evoluției sociale, a cuceririlor științei și cunoașterii universale, care confirmă zi de zi justetea concepției materialist-dialectice despre lume și viață, materialitatea lumii inconjurătoare.

Este necesar să combatem cu hotărâre și să demascăm toate mentalitățile retrograde, mistice, să desfășurăm o luptă ascuțită împotriva influențelor burgheze în conștiință și viața oamenilor, să luăm atitudine hotărâtă împotriva naționalismului, șovinismului, rasismului, antisemitismului, a oricăror încercări de învrăjbiere și înjosire a omului, ca manifestări ale forțelor reacționare care, în actualele împrejurări internaționale, apelează din nou la metodele și practicile vechi pentru a slăbi coeziunea și unitatea forțelor progresiste, a maselor populare, în lupta împotriva imperialismului și colonialismului, împotriva războiului, pentru o politică de pace și independență națională. Partidului nostru, societății noastre socialiste le-a fost și le este străină atitudinea de pasivitate față de asemenea manifestări. Partidul, societatea noastră au acționat și vor acționa cu consecvență în direcția unei înțelegeri științifice de către toți oamenii muncii a principiilor socialismului, a legităților dezvoltării economico-sociale, precum și pentru creșterea răspunderii și participării conștiente a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Sarcini de mare răspundere revin partidului, organizațiilor de masă și obștești, uniunilor de creație, presei, radioteleviziunii, tuturor organismelor educative din societatea noastră. Sub conducerea partidului, ele trebuie să desfășoare o activitate susținută în vederea ridicării nivelului politico-ideologic al cadrelor, formării conștiinței revoluționare, socialiste a maselor, înarmării întregului nostru popor cu arma revoluționară de luptă pentru socialism, pentru comunism, pentru o societate a dreptății și egalități sociale. Presa, radioteleviziunea, toate mijloacele de informare în masă, literatura, teatrul, cinematografia, celelalte arte, care se adresează maselor de milioane de oameni, trebuie să abordeze, în spiritul ideologiei partidului, problemele existente în societatea noastră, să ia poziție fermă față de diferitele aspecte negative, să pună pe primul plan propagarea principiilor și concepțiilor revoluționare ale partidului nostru despre lume și viață. Ele trebuie să înarmeze tineretul patriei, întregul popor cu teoria luptei revoluționare, dezvoltându-le hotărârea fermă de a învinge orice greutate, de a asigura mersul neabătut înainte al patriei noastre pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Documentele privind stadiul actual al socialismului în țara noastră, problemele teoretice și ale activității politico-educative, ca parte integrantă a Programului partidului, dau o perspectivă nouă, luminoasă, întregii activități

desfășurate de partid, de popor. Ele trebuie să dinamizeze activitatea din toate sectoarele, să ducă la întărirea și mai puternică a forței și unității partidului, a rolului său conducător, la întărirea unității întregului popor în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, la întărirea suveranității și independenței patriei noastre.

Problemele supuse spre dezbateri Conferinței Naționale asigură realizarea hotărârilor Congresului al XII-lea și ridicarea României la un nou nivel de dezvoltare, creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului. Acum, hotărâtoare este activitatea organizatorică, practică, pentru realizarea lor în viață. Este necesar ca organele de partid și de stat, organismele democratice, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul popor să acționeze într-o deplină unitate pentru realizarea în viață, în cele mai bune condiții, a planului de dezvoltare economico-socială, a tuturor hotărârilor. Fiecare, la locul său de muncă, să acționeze cu fermitate în vederea îndeplinirii sarcinilor încredințate de partid și popor, răspunzând prin muncă și fapte concrete încrederii acordate, așteptărilor partidului și poporului, asigurând îndeplinirea hotărârilor Congresului al XII-lea, a Programului partidului.

Disponem de tot ce este necesar, putem și avem forțele pentru a depăși greutățile ivite într-un sector sau altul. Să facem ca influențele crizei economice mondiale să se resimtă cât mai puțin în țara noastră, să asigurăm realizarea obiectivelor de trecere la un nou stadiu de dezvoltare, la o nouă calitate a muncii și vieții, să ridicăm România pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație.

În condițiile grele, de furtună, să demonstrăm forța și trăcnicia societății noastre socialiste, capacitatea partidului de a conduce poporul și patria spre noi victorii. Să demonstrăm că partidul nostru comunist, născut în furtună, călit în anii grei ai ilegalității, nu se teme de greutăți și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică în orice împrejurări. Să arătăm că partidul nostru își va îndeplini misiunea de unire și de conducere a poporului nostru pentru înlăturarea oricăror greutăți și pentru înaintarea neabătută a României spre înaltele piscuri luminoase ale societății comuniste.

Partid, braț nebiruit

**Partidul crește-n noi, în fiecare,
Din visul-nalt pe care l-a sădit,
Lumină e în suflete, de soare,
Și-al biruinței braț nebiruit.**

**Partidul se înalță-n noi și-n toate
Cite le punem țării temelii,
E inima ce pentru țară bate,
Izvor e de-mpliniri și bucurii.**

**Neostenit de truda tuturor
Și tuturor nădejde și îndemn,
Partidul este veșnic aurora
Și vremurilor noastre trainic semn.**

**Rodind o patrie nemuritoare
Bătindu-i țării inimă de jar,
Partidul crește azi în fiecare
Ca un stejar născut tot din stejar.**

**Partidul se înalță-n noi și-n toate
Precum un pisc de munte cutezind,
El e a țării noastre demnitate,
Putere pentru toate cite sint.**

**Și pentru toate cite fi-vor încă
Din idealuri certă împlinire
Partidul e chează și este muncă
Pentru a țării noastre înflorire.**

**Născut aici, în vatra românească,
Drapel și scut și flacăra ne ești,
Gîndirea ta-i menită-n noi să crească,
Partid al devenirii românești.**

Viorel Cozma

Demnitatea noastră istorică

PRIN curajul comunist cu care a abordat problemele esențiale ale României de azi și ale lumii contemporane, prin cuprinzătoarea analiză dialectică a realităților concrete cu care ne confruntăm, prin bogăția, profunzimea ideilor și realismul soluțiilor propuse, prin grija față de destinul istoric al poporului român, — prezentă în fiecare pagină a sa —, **Raportul** tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă o operă fundamentală, o carte de înțelepciune comunistă pentru întregul partid, pentru întreaga noastră națiune socialistă. De aici și totala adevărată față de luminoasele idei cuprinse în istorica **Expunere**, față de toate documentele Conferinței Naționale a partidului. Ideile magistralului **Raport** însușite organic de conștiința și inteligența întregului popor, se constituie, în actuala etapă de construire a socialismului pe plaiurile românești, într-o forță creatoare, de neînving.

Conferința Națională a partidului, care a ilustrat puternica unitate a întregului partid și popor, a avut loc într-un context mondial complex și complicat, marcat de o gravă criză economică, de probleme grele și de contradicții puternice care nu se pot rezolva cu bombele și cu tunul, ci numai cu rațiunea lucidă și conștiința trează a întregii umanități. În multe țări criza economică a determinat o criză a conștiințelor, o bulversare a valorilor morale și estetice, o încercare agresivă de a denigra socialismul, de a crea o derută ideologică prin proliferarea unei filosofii mistice, a neantului și a disprețului față de om, prin resuscitarea unor idei agnostice și neofasciste, printr-o artă antiumanistă și anticomunistă, care nu are nimic comun cu mult trimbițata artă pentru artă.

Sînt, firește, încercări sterile, asemănătoare cu ale baronului Münchhausen din poveste în care încerca să se scoată din fîntină trăgîndu-se de urechi.

Sînt divisiuni care trebuie să primească din partea ideologiei noastre o ripostă hotărîită, pentru apărarea demnității omului și a artei.

Evident, cu toate marile realizări obținute de poporul român, sub conducerea partidului, în construcția socialismului, au apărut și la noi unele greutăți, dezvăluite cu atîta franchețe revoluționară și în magistralul **Raport** al secretarului general al partidului, care ne cere atît de mobilizator să înlăturăm lipsurile, să sporim calitatea muncii, să acordăm o mai mare grijă pregătirii și educării constructorilor socialismului.

E lucru știut, socialismul nu e idila utopică din tabloul lui Piter Breughel cel Bătrîn și nu se construiește de la sine; socialismul se edifică cu **trudă** grea și uneori istovitoare, cu **știință** înaltă, presupunînd, cîteodată, mari jertfe de sine, cu **conștiință** înaltă, revoluționară, eliberată de orice formă de alienare.

Iată de ce, în întreaga operă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, inclusiv în **Raportul** de la Conferința Națională a partidului, se acordă o atenție atît de mare hărniciei disciplinate, priceperii și pregătirii profesionale, seriozității în muncă, atribuțiile esențiale ale omului nou, figura centrală a societății noastre, și — înmăscat — a artei și literaturii contemporane.

IN acest context, ne putem pune încă o dată fireasca întrebare: ce rol poate juca literatura, care nu seamănă și nu seceră griu, nu scoate cărbunele și petrolul din pîntecul pămîntului, nu construiește fabrici și uzine? Răspunsul ni l-a dat de atîtea ori secretarul general al partidului vorbind despre funcția socială a artei. Literatura umanistă, revoluționară, de bună calitate, participă la făurirea omului nou, care le realizează pe toate acestea și încă multe alte bunuri materiale și spirituale — ceea ce, credem, nu e puțin. Ea seamănă și face să rodească gîndurile profunde și sentimentele alese în conștiința omului; ea scoate la lumină zăcămintele de mari bogății spirituale din adîncul sufletului uman; ea edifică ființa noastră morală, ne întărește sentimentul apartenenței la o țară și la un popor; ne ajută să ne cunoaștem mai bine și ne dă sensul profund al existenței libere și demne. Literatura este oglinda vie, nepieritoare, a vieții și istoriei unui popor, ea ajută la cunoașterea reciprocă a po-

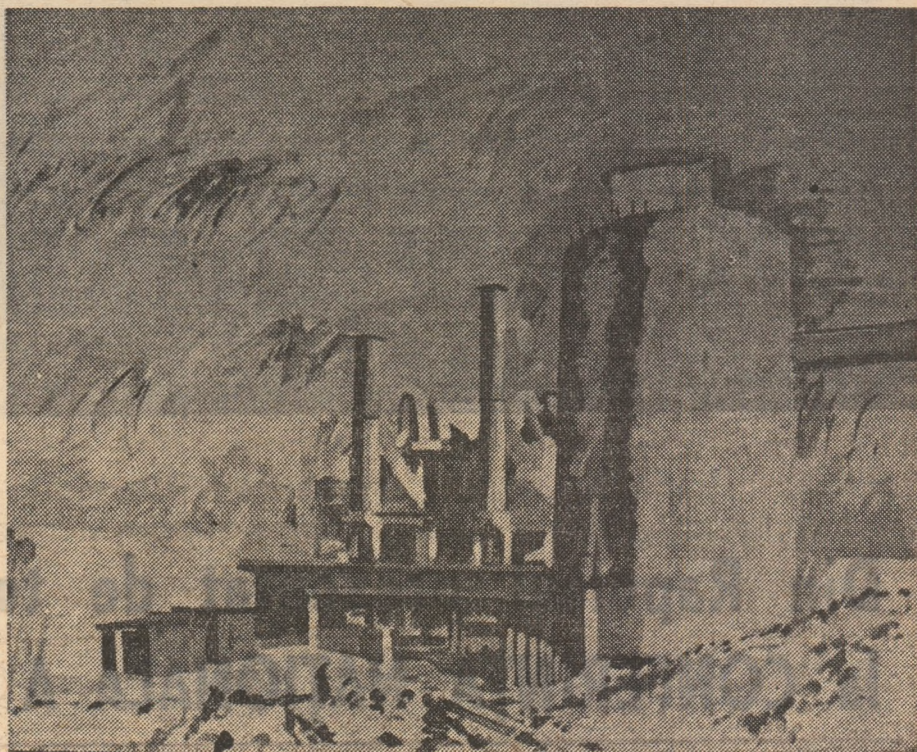
poarelor și a oamenilor — și, se știe, cunoscîndu-se mai bine, popoarele și oamenii se stimează și se iubesc mai mult. Ea biciuiește relele moravuri și le îndreaptă. Ea întrușipează idealurile oamenilor.

Ne putem întreba ce-ar fi pentru noi, ce rezonanță ar avea în sufletele noastre Marea Neagră fără acele cetăți eminesciene ce se leagănă pe mișcătoare singurătăți? Ce-ar fi ea fără cîntecul anonimului popular care i-a zis cu o fulgerare de geniu „drum fără pulbere”, ce-ar fi de cîndea ei fără Vasile Voiculescu? Ce-ar fi Bărașanul fără Odobescu, Duiliu Zamfirescu și Călinescu, Paul Anghel, Ștefan Bănulescu? Ce-ar fi Baiba Brăilei fără Pannai Istrati, Mihai Dragomir și Fănuș Neagu? Ce-ar fi Cîmpia Romană fără Gala Galaction, Zaharia Stancu, Marin Preda, Dumitru Popescu? Ce-ar fi cîmpia Banatului fără Ioan Slavici, dar Humulești fără acel Homer al românilor, fără ca Nică al lui Ștefan a Petrii să fi vorbit țării și lumii și tuturor timpurilor despre el? Ce-ar fi munții Neamțului fără Calistrat Hogaș, și munții Apusenii cu seismele lor istorice, cu pădurile, minele, moșii și minerii lor de altădată, fără Aron Cotrus, Mihai Beniuc. Ion Agârbiceanu sau O.W. Cisek? Cine-ar mai fi știut de jalea iobagilor dusă în istorie de apa lină a Mureșului fără versurile rupte dintr-un suflet chinat de trîdător al gliei, fără Goga și Lăncrăjan? Dar oamenii din Nordul Ardealului fără Coșbuc și Rebreanu, dar cei de pe Tîrnave și din Cîmpia Transilvaniei fără Pavel Dan, Ion Vlasiu, Ion Horea ori Ion Brad? Dar cei din amara periferie a țărilor și orașelor de odinioară fără cărțile lui Ion Călugăru, G.M. Zamfirescu, Eugen Barbu ori Teodor Mazilu? Cît de mult le-ar lipsi vibrația autenticității momentelor de răscruce din istoria noastră fără patosul paginilor lui N. Bălcescu, Alecu Russo, V. Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Iorga, Șt. O. Iosif, Al. Davilla, V. Părvan, M. Sadoveanu, Camil Petrescu, Laurențiu Fulga, Titus Popovici, D.R. Popescu sau Paul Anghel! Ce-ar fi fost pentru conștiința noastră patria fără Sadoveanu în a căruia operă o țară, de la Dunăre la munte, de la craiul cel vechi Burebista la anii socialismului, a devenit un cîntec al nostru al tuturor? Ce-ar fi fost sufletul nostru, cu zăcămintele lui de omenie, cu izvoarele de neistovite doruri și nostalgii, cu setea lui de dezmarginire și împlinire dacă nu ni l-ar fi mărturisit eternității și lumii doinele celor arși de soare și ciobanul din **Miorița** și Eminescu, Argeșul și Blaga?

Ce-ar fi însemnat pentru noi lumea intelectualității românești, spiritul modern, frămîntat al veacului fără un Camil Petrescu și H.P. Bengescu, fără un G. Bacovia, Ion Barbu ori Philippide?

Oricite zăre s-ar tipări, oricîtă istorie s-ar scrie, oricîte tratate savante s-ar întocmi, s-ar și insuficiente lucruri despre vremea noastră, cu toate atribuțiile ei, dacă, pe lângă scriitorii pomeniți, nu i-ar fi surprins fizionomia prozatori ca Al. Ivăsiuc, Titus Popovici, D.R. Popescu, Astalșez Ivan, Augustin Buzura, C. Toiu, Francisc Păcurariu, C. Chiriță, Sütö Andras, Eugen Uricariu, G. Bălăiță, dramaturgi precum: Paul Everac, Horia Lovinescu, Marin Sorescu, I.D. Sîrbu, M.R. Iacoban, Vasile Rebreanu, poezi ca Eugen Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Meliusz Jozsef, Șt. Augustin Doinaș, Horvath Imre, Geo Dumitrescu, Vasile Nicolescu, T. Utan, Kanyadi Sandor, Franz Stork, A.E. Baconsky, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Nicolae Dragoș și încă mulți, mulți alții din toate generațiile?

Iată de ce, partidul nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a acordat o atenție deosebită înfloririi creației noi, umanist-socialiste, ca un puternic mijloc de educație comunistă, ca o viziune proprie, originală materialist-dialectică a timpului nostru asupra omului și umanității, orientînd-o convingător și nuanțat către realitate, către viața constructorilor socialismului. Într-un climat spiritual generos și o deplină libertate de creație, literatura ultimelor două decenii a reluat, pe o treaptă superioară de înțelegere, în stiluri și modalități diferite, dialogul cu realitatea, abordînd, de pe pozițiile ideologice ale partidului nostru, raportul dintre existență și conștiință,

ION BIȚAN: Noi obiective în construcție (Din expoziția Dezvoltarea culturii, artei și învățămîntului, parte integrantă a construcției socialiste în România deschisă în Sala de marmură a Casei Științei)

sensul vieții, al muncii și eroismului, mersul dialectic al istoriei, patriotismul, răspunderea civică față de cetate, conduita morală a oamenilor, lupta pentru pace, confruntarea acerbă dintre vechi și nou, iubirea, bucuria și tristețea, solidaritatea umană și internaționalistă, spiritul de dreptate și echitate care trebuie să guverneze lumea.

Pe scurt, tot ceea ce este omenesc și servește omului nu a rămas străin de literatura noastră.

Avem o literatură care stă cu cînte alături de cele mai dezvoltate literaturi din lume. Proza, poezia și dramaturgia românească, prin ce au mai valoros, acoperă în aur cuvintele noastre. În acest climat moral și ideologic a cunoscut o mare înflorire creația revoluționară, patriotică, romanul istoric și politic, dezbaterile etice a categoriilor fundamentale ale existenței în numeroase opere epice, dramatice, meditația filosofică din poezii de mare substanță lirică, asupra celor mai grave gînduri și probleme ale omului contemporan. Experiența istorică înedită, originală, construirea socialismului în România, trăirile și frămîntările omului contemporan s-au constituit într-un bogat izvor de însoară pentru toate genurile literare, inclusiv pentru critica de specialitate care, ca și beletristica propriu-zisă, cunoaște personalități de prim rang, cu o operă prestigioasă, apreciată în țară și peste hotare.

S-au realizat lucrări valoroase care, am convingerea, vor duce cu ele în eternitatea istoriei noastre chipul complex, eroic, nu o dată contradictoriu al acestei epoci. Dar, firește, mai avem încă multe neîmpliniri în munca noastră. Ne implicăm, uneori, prea puțin în clocotul dialectic al vieții adevărate, ocolim spiritul critic constructiv, acceptînd prea ușor gilceava și maculatura, literatura călăduș sau cea de o răceală glacială care rămîn de parte de conștiința cititorilor. Critica și istoria literară, care au realizat lucrări remarcabile, analizează prea puțin problemele fundamentale ale literaturii, categoriile de bază ale esteticii, și uneori ne angajăm timid în riposta fermă care trebuie dată ideologiei burgheze și dușmanilor socialismului. Afectați de mode sterile, mai oferim, încă, cititorilor personaje stranii, morbid complexe, devitalizate, insignifiante, iar în loc de conflicte reale, care să reflecte contradicțiile obiective ale vieții, oferim probleme minore, versificate declarative sau, dimpotrivă, fals filosofice, tenebroase și obscure, ex-

presie a unei gîndiri de împrumut. Ne mai întîlnim uneori cu pagini idilice ori de un criticism acru, cu un cult absurd al formalismului în critică, dar toate acestea sînt aspecte periferice, esențială rămîind literatura majoră, de bună calitate, de o mare forță educativă, suflet din sufletul neamului nostru.

FREȘTE, pentru continua dezvoltare a literaturii umanist-socialiste, pentru creșterea calității și eficienței ei, un rol de seamă revine — așa cum, nu o dată, a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu — criticii de specialitate, care, de pe pozițiile principiale ale partidului nostru, este chemată să îndrume cu competență și dăruire orientarea ideologică a creației, să distingă valorile de non valori, să dezbată și să aprofundeze tendințele și să apărute în literatură, stilul, fe, să combată impostura și tot ceea ce poate fi nociv, să ajute cititorii să înțeleagă mesajul operei, specificul literaturii și al fiecărui scriitor în parte. Critica trebuie să judece opera și nu persoana, să fie combativă, dar dreaptă; să servească interesele majore ale poporului nostru, care are nevoie de o cultură bogată, revoluționară, majoră prin mesajul și expresia ei artistică. Critica e chemată să dezvolte un spirit intransigent, polemic, creator, generator de mari valori. Fără confruntări de idei și fără discuții efervescente, principiale, nu se poate concepe o cultură vie, întreaga istorie a criticii românești atestă această condiție sine qua non. Polemica principială, rodnică presupune, însă, o ciocnire de idei și nu de interese sau de persoane. Spre o asemenea înțelegere etică și ideologică a orientat neconștient secretarul general al partidului nostru literatura și critica actuală, aflate acum la un înalt stadiu de dezvoltare.

Iată de ce, scriitorii, alături de toți fiii acestei patrii, poartă în gîndurile și inimile lor imaginea luminoasă a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și o cîntă cu dragoste și talent în operele lor. O poartă și o cîntă cu mîndrie

pentru că frumoasa noastră țară este liberă, independentă și suverană; pentru că poporul ei construiește cu succes socialismul și e stăpîn pe destinul său;

pentru că literatura, știința, cultura au cunoscut o înflorire fără precedent prin descătușarea energiilor creatoare ale întregului popor;

pentru că la noi în țară se împlinesc visuri neîmplinite de milenii;

pentru că ne-a redat demnitatea noastră istorică — figurile marilor înaintași, printre care și ale scriitorilor și oamenilor de cultură.

O purtăm cu venerație în gîndurile noastre pentru că miinile lui de neînfîcat revoluționar au purtat în anii grei cătușă pentru ca viața noastră să fie liberă; pentru că miinile lui au ținut și seceră țărânelui și unealta muncitorului și condeiul savantului și, ca atare, ne cunoaște truda tuturor;

pentru că tot ce înfăptuim poartă amprenta personalității sale, însemnele gîndului său politic, al patriotismului și dăruirii sale comuniste pentru fericirea poporului, pentru propășirea spiritualității românești în care trăim de milenii și vom trăi milenii ca într-o invincibilă redută. Literatura națională este o asemenea redută!

Ion Dodu Bălan

Imn

Prieteni, bulgărele acesta de pămînt,
cît palma, nouă ni s-a dat! E poate
mănos, sau doar țîrină seacă, dar pe el
viața noastră viitoare va da roade.

Boț aburînd, cu boabe ce-ncoțesc,
lăcaș tăcut de oști biruitoare
și mari răscoale înecate-n singe,
amurguri roșii, zori strălucitoare.

Peliculă de film e boțul ăsta,
sonoră brazdă de magnetofon, ce scufundată
în magmele de foc ale istoriei,
formula existenței ne-o arată.

Căci din puzderia vieților trecute
pe cea de azi, curotă, o clădim.
Nu ne sfîim să spunem: avem dreptul
ca moștenirea asta s-o primim.

S-o luăm ușor în palmele fierbinți,
s-o răcorească roua dimineții,
căci doar suflarea noastră caldă
putere-i dă, nemărginită, vieții.
Un bulgăre pentru prietenii ce pleacă!
Un bulgăre, să fie stea în zare!
Un bulgăre-n construcția de astăzi
a omenirii-n plină înălțare!

Magyari Lajos

În românește de CONSTANTIN OLARIU

Spiritul responsabil

UNA dintre idelle importante ale Raportului tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Conferinţa Naţională a partidului a fost aceea a responsabilităţii de sine. Într-o lume contradictorie, bintuită de criză şi teamă, trebuie să rezistăm prin propriile noastre forţe, să depăşim greaua încercare. Vom reuşi, fără îndoială. Mai ales trei consideraţii mă îndeamnă s-o spun. Prima vine din apartenenţa la un trecut mult încercat de istorie şi limpede în etica lui. A doua consideraţie vine din viitorul care, cu o viteză specifică veacului, înaintează spre noi şi căruia cu o voinţă comună şi într-un mare efort constructiv trebuie să-i dăm o faţă umană demnă, să-l supunem şi totodată să ne adaptăm lui. A treia consideraţie, dar nu cea din urmă, decurge din ideea prezentului atotcuprinzător. În fond, prezentul strânge în el, ca într-o sămânţă preţioasă, trecutul şi viitorul. Acest prezent este aerul, pământul, munca noastră, însăşi viaţa de fiecare zi. Am înţeles în aceşti din urmăni că nimic n-ar fi putut înlocui demnităţea pe care omul obişnuit, adevăratul ziditor de istorie, a cucerit-o prin revoluţie. Anevoioasa, dilematica istorie a omului nou începe atunci cînd revoluţia, scoţîndu-l din bezna vechilor convenţii, îl face să ducă înfrîn mîna la ochi orbit de lumina ei, şi apoi îi dă putinţa să se vadă pe sine în zorii propriei conştiinţe eliberate. Aici lucrarea scriitorului este importantă. S-a mai spus, dar nu ezi să relau, scriitorul este un muncitor de cea mai înaltă calificare, a cărui osteneală nu cunoaşte odihna şi timpul liber. Trebuie deci privit în felul acesta. Uneori, el ratează. Dar de multe ori foloasele aduse de munca lui lumii sale sînt nepreţuite. Artistul adevărat înţelege a fi alături de ai săi şi la bine şi la greu. Devotată patriei şi poporului, opera lui nu se va risipi ca zidul fără jertfă. Ce înseamnă cultură

în acţiune ? Înseamnă a contribui, onest, fără echivoc, la transformarea acestor gânduri nobile şi sentimentale în fapte care să stea la baza societăţii noastre formată din muncitori, ţărani şi intelectuali. Nu ar trebui să mai existe în această lume, care se constituie azi pe principiile democraţiei socialiste şi a cărei tendinţă este unitatea şi armonia, decît o singură prioritate : aceea a calităţii muncii. Să iubim acest gînd, acest îndemn, această indicaţie a preşedintelui ţării : adevărata noastră egalitate derivă din felul cum fiecare dintre noi îşi face datoria la locul lui de muncă.

Meseria mea este cartea. Mă gîndesc la marea carte a ţării, la începuturile şi devenirea ei. Cronicarii. **Descriptio Moldaviae**, vîd harta Moldovei cu munţii şi apele ei desenată de mîna domnitorului cărturar. Deschid **Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul** a Bălcescului cel pierit în exil. Citesc discursurile lui Kogălniceanu despre neatîrnare şi libertate. Am în minte **Cîntarea României**, stihurile lui Alecsandri, opera şi viaţa lui Eminescu. Şi cartea despre vechime şi continuitate a celui ochi tragic şi cuprinzător numit Părvan. Şi de asemenea încă nedepăşita **Istorie a literaturii** de Călinescu, demers al unui spirit patriotic lucid. Avem exemplul înalţăşilor şi acţiunea contemporană. Clasicii vorbesc pe limba noastră. Mărturiile ale prezentului, cele mai bune cărţi de azi se vor alătura treptat şi vor alcătui împreună noua istorie a literaturii române, construcţie vastă cu mare răsunet în conştiinţe, realistă şi vizionară în aceeaşi măsură, capabilă de a surprinde perspectiva ca şi izvoarele nesecate ale tradiţiei, spiritul străvechi al poporului, poetul anonim din a cărei respiraţie milenară înverzeşte încă şi azi iarba, pomul dă în floare şi griul în piine.

George Bălăiţă

Chemare şi răspundere

DEZVOLTAREA multilaterală a personalităţii umane, valorificarea potenţialului, a capacităţilor interne şi externe ale omului a fost şi rămîne năzuinţa fundamentală a artei umaniste. În condiţiile actuale ale existenţei istorice, arta umanismului revoluţionar este moştenitoarea şi continuatoarea acelei adevăr pe care bătrînul Sofocle l-a formulat astfel în corul său antic : „Sînt multe lucruri minunate pe Pămînt, dar nimic mai minunat decît omul“.

Oricît de minunate sînt însă aptitudinile omului şi oricît de largi sînt posibilităţile sale, calea istorică a omului, de la începuturile vremii pînă la sfîrşitul veacului al XX-lea, este departe de a fi fost presărată numai cu minunile transformatoare care-au prefăcut globul de azur în căminul nostru. Marile mituri ale omenirii nu răsfrîng numai fapta eroică a lui Prometeu ce cucerise focul pentru omenire, dar şi pe aceea a lui Sisif, a celui ce rostogolea stîncă neîncetat. Iar pe me-leagurile noastre generaţiile ce se succed păstrează vie povestea sacrificiului duros adus pe altarul zidirii umane de către Mesterul Manole sau Kelemen Zidarul.

În felul ei, cu mijloacele-i variate, arta umanistă spune mereu că fapta lui Prometeu de-a fi cucerit focul a fost în dreptăţită, că Sisif nu poate renunţa la rostogolirea stîncii şi că Mesterul Manole şi Kelemen Zidarul, potrivit cărămidă peste cărămidă, ridică totuşi marile construcţii ale existenţei umane.

Omul, de cînd s-a ridicat în două picioare, şi-a înălţat fruntea şi şi-a îndreptat şira spinării, are dorinţa să cunoască şi să transforme în mai bine condiţiile de viaţă, prin truda minţii şi a mîinii sale. Construirea societăţii socialiste — procesul fundamental al secolului al douăzecilea — este marea şi încurajatoare experienţă a omenirii vizînd o lume mai umană, în concordanţă cu legităţile recunoscute ale dezvoltării socio-istorice şi cu posibilităţile proprii.

Cînd societatea pretinde ca arta, cu mijloacele ei, să servească afirmării multilaterale a personalităţii umane, creării noilor relaţii interumane, ca şi promovării concrete a principiului umanismului revoluţionar, în realitate ea formulează — luînd în considerare condiţiile şi exigenţele în timp şi în spaţiu — raţiunea esenţială a operei de artă.

Crearea noastră literar-artistică trebuie să fie originală, patriotică şi umanistă. „Să subliniem permanent că umanismul nostru revoluţionar, întreaga noastră societate pun pe primul plan omul, bunăstarea şi fericirea lui, afirmarea personalităţii umane, realizarea condiţiilor de manifestare şi afirmare egală a fiecărui cetăţean, fără deosebire de naţionalitate“. În această chemare, a secretarului general al partidului, legile esenţiale, in-

terne ale artei şi cele ale societăţii, aspiraţiile comunităţii umane se îmbină în mod armonios. Orice artist angajat este pe deplin de acord cu înţelesul fundamental al acestora. Desigur, putem să discutăm şi trebuie să discutăm — atrăgînd în discuţii şi pe cei cărora li se adresează arta — asupra originalităţii creaţiei artistice, formelor de exprimare ale patriotismului şi umanismului, asupra calităţii şi eficienţei exprimării artistice, date fiind căile multiple ale creaţiei şi complexitatea ţesăturii moral-estetice. Schimbările de vederi fundamentale, acelea care valorifică în mod armonios şi judicios cerinţele sociale şi estetice, au daru' să primească sensul unităţii fundamentale, chiar şi atunci cînd părerile din sfera complicată a creaţiei, a modurilor multiple ale expresiei artistice sînt divergente. Necesitatea promovării multilaterale a personalităţii umane implică totodată natura multiplă a fenomenului artistic.

Arta — şi, în cadrul ei, literatura — acţionează asupra totalităţii personalităţii umane : determină toate componentele moral-spirituale ale omului, în mod simultan şi indisolubil. Ajută la cunoaşterea şi înţelegerea lumii, cunoaşterea fiinţei noastre şi a semenilor noştri. Innobilează, sensibilizează şi face mai receptivă lumea noastră afectivă şi gîndirea, conştientizează, organizează şi activizează experienţa noastră umană. Arta nu oferă un model de comportament ce trebuie urmat fără discernămint, ci contribuie la căutarea şi găsirea, în noi, a răspunsurilor la problemele spinoase pe care le ridică existenţa şi conştiinţa, raporturile între oameni, efectele reciproce între om şi univers. Literatura şi arta pot să-şi îndeplinească misiunea de formare a conştiinţei, dacă experienţa artistului şi a celui cărui se adresează se întîlnesc la nivelul înalt al trăirii estetice, dacă opera artistică nu dădăceşte, nu caută să trezească iluzii vane, nu manipulează, ci formează universul nostru afectiv şi îndeamnă la gîndire. Întăreşte conştiinţa că a trăi omeneşte, potrivit demnităţii umane, înseamnă grijă şi răspundere.

Condiţiile afirmării multilaterale a personalităţii umane, ale frumoaselor aptitudini ale omului se creează în realitatea socială, în practica de zi cu zi, în cursul muncii, al luptei. Învăţămintele Conferinţei Naţionale a partidului îndeamnă din nou pe scriitor, pe artist, să dea glas acestui proces complex, cu luciditate realistă, în modul său propriu, îmbinînd sfera de preocupări a cronicarului cu profesiunea păzitorului angajat al umanismului, credincios faptelor victii, legităţii şi demnităţii artei, datoriei şi răspunderii gîndirii de sine stătătoare, precum şi exigenţelor şi idealurilor umanităţii.

Gálfalvi Zsolt

VIOREL MĂRGINEAN : Peisaj (Sala de marmură a Casei Scînteii)

Eu numai cu lauda vin

Fruntă poetului ţine cumpăna dreaptă, cîntarul doar de flori înclinat uneori între noapte şi zi, între bucurii şi durere.

Eu numai cu lauda vin : celor ce drepti străjuir-au a celor ce dreaptă Jertfă tăcerii s-au dus, eu numai cu laudă vin a celor ce sînt :

Din palmele lor creşte mai dreaptă lumina, prin ei creşte numărul zilelor, faste-ale patriei : cu umerii împingînd la pămînt, truditorii fac lumea mai tînără.

Cel ce veghează somnul muncii noaptea în cîmpiile patriei şi hainele patriei pururi sufletul său îl îmbracă pavază la coacerea griului, la paşnicul mers al ciocanelor

la marile focuri de pace, la care oşelul topindu-se cîntă ;

şi nu este zeu, dar asemenea zeilor este şi palmele-i miros adînc a flori

şi trupul său tînăr e asemenea griului — Marea lance şi semnul cel mai glorios al cîmpiei — semnul statorniciei noastre aici.

Eu numai cu laudă vin : a celor ce sînt şi vor fi peste veac

a celor ce drepti străjuir-au şi-a toate ce la un loc sînt PATRIA ROMÂNĂ.

Zei pămîntului

Cu sufletul sprijinit de pături cum de lînci trupul celor pe care mai vechii neamului meu îi trimiteau cu solie la zei

astfel aici ne naştem şi rămînem totdeauna aceeaşi cu singele chemat de tainice mări plutitoare

şi uneori fulgere miraculoase vin şi lucrează la temelile muzicii : aceştia sînt zeii cei liniştiţi, veghetori ca statuile şi fără de somn,

şi tot zei sînt cei ce lucrează şi cheamă înflorite apele din pieptul pămîntului, limpede singele său — fîntînari le e numele,

mai sînt cei care fac să înflorească carnea cîmpiei cu pluguri rupînd-o, şi cei care dau hrană albinelor săditorii de pomi — şi ei număraţi sînt cu zecii,

asemenea lor cei ce duc turme pe fluier şi la fel ziditorii de temple — ale vieţii — cu toţii sînt zeii acestui pămînt înflorit.

Patrie în anotimp

Deasupra ţării se bolteşte cerul
Ca un ram de măslin şi se sparge în fluturi şi flori
Şi dacă lumina cade albă şi dreaptă e semn
Că frunţile noastre n-au obosit de istorie —
Cum, cum să nu iubesc aceste pămînturi în care
Cade primăvara ca un plin al cocorilor
Acele pămînturi la care trag anotimpuri visate
Ca nişte corăbii — cînd se dezleagă mierea din ierburi
De cîntec. Patria mea intrînd în anotimp
Cu oameni şi flori laolaltă :
Topeşte luceferi palmele cîmpiei —
Gura de rai se leagă de noi cu un fir de iarbă.

Laudă zilei

Laudă zilei, zic, laudă clipei
În care ne-am născut aici la marginea ierbii
Şi la marginea apei şi la marginea munţilor,
Laudă celor care au spus că sîntem un popor
Şi au avut curajul de-a crede aceasta
Sub coroane de flăcări,
Laudă celor care au trăit călcînd cu demnitate ţărîna,
Laudă celor care au trăit neîngenunchiaţi
Ei au trăit atît de drepti incît oasele lor
Drepte odihnesc în pămînt
În pămîntul acesta
Vertical şi adînc.

Marius Stănilă

Carpații

Dacă vorbe te colindă
Dinspre miine către ieri,
Lingă umbrele din tindă
Pune munții mei străjeri,
Dacă nu mai știi cărarea,
Locul unde te aștept,
Pustiit de toată zarea,
Stringe munții mei la piept,
Iar cînd jalea cere vamă
De sub vîntul nimănui,
Trupul tot i se destramă
Dacă munților o spui,
Munții mei prin care vatra
Suie-n stele nalte vești,
Veșnicind de-a pururi piatra
De Carpați împărătești.

Deal

Se limpezește cerul de veghere
Și valurile de păduri se-nclină,
La porțile zidirii de păre
Un deal de cîntec doarme în lumină,
Iar cînd uitarea zilelor te cheamă
În alte nunți de clipă — veșnic mire,
Din tihna lui, cu vremile de-o seamă,
Un deal cu vii coboară-n amintire;
E dealul blind de care stau aproape
Și sufletele nopților și luna
Și plinsetul adîncului de ape,
Un deal de gînd pe care sui întruna.

Cu iarba și cu mugurii odată,
Cînd a-nceput pădurea să tresară
Sub ochii mari de zare deșteptată,
Poate-a sunat cuvîntul prima oară;
Cînd depărtarea a gemut pe lună
Și miinile s-au mingiiat fierbinte,
Într-un descînt de primăvară bună,
Poate-a-nflorit pămîntul din cuvinte;
Și poate primul vers, ca o uimire

Ceas

Ard mereu ceasuri lungi luminate
De nădejile roșii din meri,
Pe sub dealuri de vînt și păcate,
Zămislesc în adînc primăveri;
Cînd visează sub lanuri cîmpia
Hore albe-n văzduhul ușor
Se oprește din cale vecia
Într-o clipă de ceas călător;
Tu să vii cu-ntristările toate
Și cu vorbele toate să vii,
S-adunăm din apusuri uitate
Soare blind peste vechi bucurii;
Lasă-ți pașii la margini de vrere,
Ca o jale pe-un prag de cuvînt,
Te aștept într-un ceas de uitare
Cînd se-ntoarce lumina-n pămînt.

Ploile

Dintr-un cîmp de sus într-un cîmp de jos,
Ploile dezleagă snopii lor de ape,
Peste vad de vreme cerul și pămîntul
Își aud în picuri șoaptele aproape,
Norii duc pe umeri sufletul lor greu,
Din poveri se-ntoarce semnul către rod,
În adîncul zării ploile aruncă
Lacome de zare, mișcător năvod,
Ca iubirea veche cernerea alină,
Glasuri de nădejde urcă în izvoară
Și din duh de iarbă și pămînturi calde
O lumină nouă trece peste țară.

Poate...

De vorbe aspre adunate-n horă,
În altă primăvară de nuntire
A îmbrăcat cămașa lui sonoră;
O primăvară coborînd din sfere
Lingă altele vorbe așteptate,
Cîte răsar din noapte și durere,
O primăvară la-nceput de toate.

Ion Stoica

MATYAS IOSIF : Ritm de primăvară (Sala de marmoră a Casei Scintei)

Încredere în puterea națiunii

ÎN imaginea totalei implicări în viața socială, în care se configurează destinul creatorilor de bunuri spirituale, cred că nu este un om al literelor române, ale cărui sentimente sînt ființă din ființa poporului și a țării, să nu adevărească idealurile societății în necuprinsele sale idealuri, așa cum în orizontul scrisului românesc, personalități proeminente au adevărit în toate momentele culminante ale istoriei noastre. În nici o epocă, și cu atât mai mult în epoca pe care o trăim, frământată de conștiința valorilor și de pericolul totalei lor distrugerii, condiția omului de cultură nu poate fi desprinsă de condiția generală a umanității, de ceea ce, în comparație cu timpurile trecute și cu spațiul mai limitat al comunicărilor între oameni și al cunoașterii, se petrece în condiția contemporană a vieții și determină specificul tensionat al actului creator. Această condiție, situată vrînd nevrînd în sfera politicii și a factorilor economici care hotărăsc pacea ori războaiele lumii, nu poate să fie, în același timp, explicată în afara procesului de însușire a tezaurului cultural al națiunii și al omenirii, într-un nou climat psihologic, cuprinzător și prins în viața tumultuoasă a planetei și în cerințele cotidiene ale existenței, în acest sfîrșit de mileniu glorios al geniului uman, în paradoxul deslănțuirii forțelor distructive.

Trăim în zodia acestei lumi, a timpului care ne este dat, în calendarul unui efort constructiv fără oprire, în înfruntările politice și crizele economice de pe întregul pămînt, și aici, în societatea României socialiste, care a trecut prin radicale transformări de structură și care își dovedește propriile contradicții în dialectica înfăptuirilor socialiste, sîntem angajați cu măsura muncii noastre la alcătuirea fizionomiei noi a omului contemporan, la faptele comune ori de excepție prin care oamenii țării se recunosc într-un nou climat etic, într-un nou statut al relațiilor, sub incidența unor înalte comandamente morale. A recunoaște particularitatea scrisului, în sensul prețuirii și acela al perenității, a confirma prin opere această nobilă menire patriotică, a dobîndi aura unui mesaj nerostit al generațiilor în imboldul profesiunii tale, înseamnă să te știi într-o credință și o bucurie a muncii, într-o stăpînire a energiei creatoare pe care nu le echivalează decît lumina din sufletul neamului tău. Este ceea ce, cîntîndu-i bucuria și amarul, au exprimat, cu mindria participării la luminarea poporului, în toate timpurile, părinții noștri spirituali. Numai într-o asemenea temperatură a convingerilor și a investițiilor spirituale, într-o înversunată bătălie și un uluitor efort de ajun-

gere din urmă a secolelor de civilizație și cultură, mării noștri cărturari și oameni politici, întemeietori de sisteme politice în căutarea drumului de izbăvire a națiunii române după veacuri de asuprire, au putut să fixeze în succesiunea actelor istorice modernitatea identității noastre spirituale. Să nu ne mire, astăzi, instinctul nostru de recuperare a unui timp de care popoarele europene au beneficiat în așezarea formelor de civilizație. Să nu mire nici pe denigratorii poporului român, capacitatea lui de rezistență în fața obstacolelor drumului său în istorie. Sînt virtuți dobîndite într-un timp al nerecunoașterii ființei sale, a limbii sale, a credinței sale. Poporul român a dovedit în repetate rînduri că știe cită este partea lui de fericire și care sînt căile realizării ei. Cu atât mai mult astăzi, după șirul de acte revoluționare cite au deschis tuturor oamenilor muncii și fiilor lor căile promovării pe noile trepte și în noile ritmuri ale mutațiilor sociale, vor fi înțelese acele principii, neclintite, din Programul Partidului Comunist Român, în virtutea cărora se realizează fără pierdere din vedere a sensurilor inițiale, societatea socialistă și comunistă în România.

Făuritori, alături de toți oamenii țării, ai noii societăți, trăim sub legile conviețuirii și efortului colectiv, cu sentimentul că și prin funcția educativă a cărților noastre, cum și prin multiplele moduri de participare la viața culturală, dăm conștiințelor tinere un sens al afirmării capacității lor creatoare, în toate domeniile, pe un fundal spiritual necesar al educației comuniste, o cale a conturării personalității morale a noilor generații, cu atributele gândirii îndrăznețe, ale iubirii de cînte și de adevăr, de muncă și de țară, de luptă pentru viitorul fericit al poporului român. Numai în felul acesta, în înțelesul înaltei îndatoriri față de contemporanii noștri, ne putem arăta creatori adevărați ai culturii, în programul general care cuprinde multitudinea condițiilor de viață ale oamenilor, drepturile și libertățile lor în societatea socialistă. Realitatea literaturii noastre contemporane, numărul impresionant de opere de prim ordin scrise în anii de după Congresul al IX-lea al Partidului, cum și întregul front al presei literare, prin ideologia pe care o propagă, prin afirmarea umanismului nou, revoluționar, constituie o confirmare a profunde conștiințe patriotice și a răspunderii față de ceea ce Partidul a înscris în Programul său de formare multilaterală a oamenilor, în societatea democrației muncitorești revoluționare. Este adevărul prin care și scriitorii au răspuns, în lucrările Conferinței Naționale a partidului, la încrederea pe care partidul a exprimat-o, prin glasul secretarului general, în demnitatea, unitatea și puterea națiunii române.

În lumina acestei concepții asupra rolului literaturii în viața socială, prezența scriitorilor în programul național de educație a oamenilor muncii dă o semnificație nouă, constructivă, dinamică, unui întreg sistem de gîndire filosofică și politică, potrivit căruia salvarea omenirii din zonele tenebroase ale mentalităților retrograde, ale învrăbirii și înjosirii, ale urii de rasă, ale exploatarei și colonialismului, în apărarea democrației, libertății și demnității constituie suprema chemare a forțelor creatoare, sensul major al afirmării culturale.

Zilele înaltului Forum al comunistilor au arătat încă o dată care este, în împrejurările economice și politice internaționale, vocea distinctă și puternică a României în apărarea păcii lumii și înțelegerii între popoare, ce sîntem și ce putem să fim noi, aici, ca popor și țară, ale căror însușiri s-au dovedit în vremuri eroice, din liniile cărora s-a alcătuit unitatea și se arată astăzi trîncia societății noastre angajată în marele efort edificator al unei vieți mai bune, mai îmbelșugate, mai fericite. Nu o societate a sărăciei și a privațiunilor trebuie să prefigurăm în acțiunile și în efortul poporului român, ci una a muncii libere dătătoare de bunuri materiale și spirituale tuturor membrilor ei, în firesc raport cu munca fie-

căruia, pe baza unor legi echitabile și în respectul unei adevărate justiții sociale.

Iată de ce Conferința Națională a Partidului Comunist Român rămîne ca un eveniment istoric în viața noastră politică, prin contribuția tuturor creatorilor la dezbaterile problemelor grave ale națiunii noastre și ale vieții lui de toate zilele, și în primul rînd prin Raportul ținut de tovarășul Nicolae Ceaușescu, document fundamental în judecarea fenomenelor ivite în procesul făuririi societății socialiste și comuniste în România, prin multitudinea aspectelor aduse cu luciditate și curaj în fața întregului popor, prin noutatea soluțiilor adoptate, ale căror rezultate se vor vedea în viitorii ani ai țării, în condițiile de viață ale poporului român. Această însumare de preocupări, în perspectiva legiferărilor și a soluțiilor concrete, constituie pentru scriitorii români o îndatorire în plus, față de propria lor conștiință și față de țară. Este o îndatorire impusă de timp și de legile implacabile ale lumii contemporane. O îndatorire care se cere să fie înțeleasă și acceptată de întreaga noastră națiune, ajunsă la un prag inevitabil în drumul împlinirii ei.

Ion Horea

În pace și colaborare

PACEA, triumful rațiunii umane asupra întunericului, este „corola de lumină a lumii”, victoria minții omenesci asupra răului. Pentru toate popoarele, pacea este sinonimul creației în liniște, este echilibrul creșterii. Întotdeauna războaiele au întunecat gîndirea canalizînd-o spre căile distrugerii, au cernit veșmintele femeii și-au spălat în lacrimă chipul copilăriei orfane. Pacea, o marea veste a păcii, aducea lumina în casă, ramura de măsline devenea steagul înțelegerii, florile de măsline în părul femeilor iradiu în mulțime.

În fața copiilor rotesc globul pămîntului, localizăm conflictele militare, economice, politice, unele avîndu-și originea în actualitate, altele venind din istorie, această învățătoare a vieții (magistra vitae), singura cu dreptul de a pune mina pe umărul popoarelor pentru a le rosti greșelile care nu trebuie să se repete. Le vorbesc de foamete în vreme de pace și-i rog să-și imagineze cum arată foametea în vreme de război. Numărăm anii de pace a lumii și nu ajung vîrsta străbunicii. Le spun cum la sfîrșitul războiului ne jucam de-a războiul și cum un copil de numai patru ani și-a pierdut un ochi într-o sabie de șindrilă, le vorbesc despre cei peste 50 de milioane de morți din ultimele două războaie, despre cantitatea de benzină consumată de avioanele și tancurile ultimului război. Ei m-a-sculță

și desenează. Văd o fereastră spartă pe o grămadă de moloz ; „atît ar rămîne după al treilea război”, sună titlul desenului-semnal de alarmă.

Pentru poporul român pacea este lege în codul existenței morale, pacea este gîndul intim al românului dintotdeauna. Cîntecul din ogrăzile noastre glorifică pacea și teoretizează buna-vecinătate după bogăția rodului obținut din înțelegere. Dar astăzi ideea de pace este mai acută ca oricînd, cursa înarmărilor pune în pericol nu numai pacea unor popoare, pune în pericol „însăși civilizația, existența societății omenesci”.

A chema guvernele la rațiune este în ființa morală a tuturor popoarelor, este un drept și o obligație în același timp a fiecărui cetățean al lumii să rostească : stop armelor de orice natură și în orice loc al geografiei pămîntului.

„Asigurarea păcii, apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al popoarelor la viață, la existență liberă și demnă — problema centrală a epocii noastre” exprimă, în graiul Președintelui Țării, voința celor 22 de milioane de cetățeni. Cuvintele Președintelui Țării sînt esența politicii României Socialiste, în ele descifrăm principiile statornice ale politicii noastre externe.

Ion Iuga

Între oamenii de la Vitrometan

ZILELE cînd marele forum al Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român își desfășura lucrările, cu participarea entuziasată a reprezentanților tuturor categoriilor sociale, ne-au găsit pe cîmpia Tirnavelor, în unul din cele mai importante centre muncitorești din Transilvania, la Mediaș. Am fost martorul atenției și interesului deosebit cu care oamenii muncii de acolo au primit **Raportul** prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, sinteză a tuturor problemelor fundamentale ale dezvoltării economico-sociale a patriei noastre, determinate în parte și de conjunctura economică internațională. Bilanț de analiză sagace a unui drum parcurs și document normativ programatic, plin de substanță, conceput într-un spirit dinamic și novator, **Raportul** exprimă cu mare claritate gîndirea profund dialectică și realistă a secretarului general al partidului. I-am auzit pe muncitorii și pe inginerii de la Vitrometan comentînd cu multă pătrundere cele cuprinse în capitolele și alineatele valorosului document, care aducea în dezbatere și punea în lumină realitățile majore ale societății socialiste românești de azi. Am simțit însuflețita lor participare la lucrările înaltei Conferințe, a cărei importanță e sporită prin aportul pe care primul ei document îl aduce în problemele teoretice cu privire la stadiul actual al dezvoltării României și la rezolvarea unor contradicții. Am avut în față dovada grăitoare a dragostei pe care oamenii de acolo o nutresc pentru președintele țării, grija lor pentru propagarea proprietății socialiste, pentru împlinirea și depășirea sarcinilor, de plan, pentru calitatea tot mai sporită, optimă, a muncii. I-am văzut cu cită emoție ascultau, în fața televizorului, cuvîntul secretarului general al partidului, analiză profund științifică a unei situații dar și sumă de indicații și îndemnuri pertinente, menite să prefigureze înainte drumul ascendent al dezvoltării.

CONTACTUL cu oamenii de la fabrica Vitrometan ne-a dat prilejul să ne întoarcem cu șazecei de ani în urmă, la cele dintîi instalații industriale de pe această vatră. Sint primii ani de după marea Unire din 1918, cînd toată suflarea românească a trăit împlinirea unui deziderat secular. În 1922 s-au pus bazele Vitrometanului după ce, cu un an înainte, începuse să funcționeze fabrica de geamuri. Pielăria și textilele datează tot de atunci. Construirea acestor fabrici în perimetrul patriarhalului oraș de pe Tirnave în care mai figurau turnurile breslelor din evul mediu, își avea rațiunea în sursa de energie ieftină aflată la îndemînă : gazul metan. Ieftină era și mina de lucru : oamenii satelor din jur. Toate aceste industrii vor progresa în timp și își vor lua noua față în anii de după eliberare, cu deosebire în ultimele două decenii.

Stăm de vorbă cu tovarășul Vasile Ciuban, secretarul comitetului de partid de la Vitrometan, și aflăm că întreprinderea înființată acum 60 de ani are și un trecut revoluționar : grevele din 1926 și de mai târziu, cînd pichetele de muncitori îi înfruntau pe jandarmi și țineau piept spărgătorilor de grevă tocmiți de patroni, nelăsîndu-i să pătrundă în fabrică. Vizităm apoi primele două secții, de producție, ale fabricii și primim prețioase explicații asupra lor din partea tovarășei inginer Maria Cârje, șefa biroului plan-dezvoltare. Aici e locul unde sticla, ceramica, porțelanul și cristalul sint înzestrate cu forme, culori și durități aparte, într-o măiestrie și armonioasă diversificare. Articole fine de menaj, articole de iluminat și ambalaje fine pentru parfumerie, acestea sint produsele primelor două secții. Calitatea lor cere drept de înțietate

și nu întîmplător volumul exportului acestor produse este mereu în creștere.

Puțină lume știe că Vitrometanul mai dispune de o puternică secție mecano-energetică, în care funcționează toate tehnologiile posibile. Secție bine înzestrată, care asigură instrumentele de lucru ale secțiilor de producție, fiind în același timp și o pepinieră de cadre de înaltă calificare. Aici se fabrică sculele, matrițele, formele și dispozitivele de toate felurile și tot această secție asigură întregul volum de reparații. Deosebită este și dotarea atelierelor secției cu mașinile cele mai moderne și mai funcționale. Între acestea — ne spune tovarășa inginer Cârje — se află o mașină de prelucrat metalele prin electro-eroziune. Nu trebuie trecut cu vederea nici ajutorul pe care această secție a uzinei din Mediaș îl dă unităților de același profil de la Bistrița, Tg. Jiu și Berca-Buzău, care își trimit aici cadrele spre specializare.

Vitrometanul a împlinit anul acesta 60 de ani, iar la această vîrstă ea se prezintă reconstruită și modernizată din temelii, constituind azi unitatea cea mai reprezentativă din țară pe profilul dat. Între succesele pe care le revendică uzina sexagenară de la Mediaș este și fabricarea articolelor de cristal, începînd din anul 1972. Producerea cristalului românesc a micșorat simțitor impactul cristalului de Boemia. Cererile pieții interne și ale exportului la acest capitol întrec de două-trei ori capacitatea de fabricație, ne declară economistul Mihai Cicoară, șeful biroului de desfacere al întreprinderii. Numai la articolul pahare de cristal cifra producției pe an este de șapte sute de mii și e insuficientă, cererea fiind cu mult mai mare.

Calitatea produselor Vitrometanului, funcționalitatea și estetica lor sint cunoscute și dincolo de granițele țării încă de prin anii 50. Aflăm astfel că în clipa de față 31—33 la sută din producția globală a fabricii merge la export, iar la sticlăria fină de menaj vînzările în străinătate se ridică la procentul 85. Clientela din afară o formează țările vecine, țările din apus și țările orientului, cea mai mare pondere avînd-o mărfurile desfacute în R.F.G. și S.U.A. În contactul cu acești oameni m-am convins că grija permanentă a colectivului fabricii, care numără peste 3500 de perechi de brațe și minți iscusite, este sporul de calitate și diversificarea produselor. O frază din **Raportul** secretarului general al partidului exprimă lapidar acest imperativ al calității și comunității de la Vitrometan au transcris-o în conștiințele lor : „Trebuie să acționăm astfel încît produsele industriei noastre ușoare și a materialelor de construcții să fie competitive din toate punctele de vedere, deosebi calitativ și estetic, cu cele mai bune produse similare pe plan mondial”.

Vorbind de creație și diversificare este locul să cităm în acest context numele creatorilor Manole Micu, Ion Moldovan și George Szilaghy, cărora li se datorează multe din ideile trecute în fapt de colectivul de la Vitrometan. Ni s-a spus că una din patentele lor poate fi admirată în candelabrele de la noul complex hotelier inaugurat recent pe Calea Victoriei, în Capitală.

NE-AM despărțit de oamenii de la Vitrometan în ziua cînd ziarele publicau **Raportul** și darea de seamă a primei zile de dezbateri ale înaltului forum al comunistilor. Ei au rămas să studieze în amănunt, urmărind litera scrisă, densul conținut al acestui important document programatic, menit să călăuzească în viitor activitatea noastră a tuturor.

Vlaicu Bârna

BRĂDUȚ COVALIU : Pămîntul copiilor (Sala de marmură a Casei Scînteii)

Misiunea teatrului istoric

LA Conferința Națională a Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu a apreciat că „Munca politico-ideologică trebuie să cultive mîndria patriotică a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, față de trecutul glorios al poporului nostru, față de minunatele realizări în făurirea socialismului”.

E cert că literatura și arta noastră actuală își asumă și ele această misiune, prin cele mai realizate creații.

Ca scriitor de teatru istoric, am crezut totdeauna în misiunea pe care, de pildă, acest teatru a avut-o și o are față de oameni. Istoria este permanentă noastră realitate neștirbită de curgerea vremii, nobila realitate care ne atestă existența ca popor și ne conferă dreptul în lume de a sta cu fruntea sus în rîndul popoarelor. Există ca individ fiindcă sint al unei patrii și am în urmă cîteva milenii care-mi aparțin în aceeași măsură în care ele aparțin celor douăzeci și două de milioane de oameni ai pămîntului pe care m-am născut. A te naște și a trăi de generații întregi între aceleași hotare, a lupta și a muri, secol după secol, în numele unor idealuri comune puse în slujba omului și a vieții, iată o mîndrie a prezentului și o cheazăie a viitorului. Teatrul istoric reprezintă o neîntrepuță pledoarie pentru libertate și dreptate, pentru înțelegere între oameni, pentru dreptul pe care fiecare națiune îl are de a trăi în concordanță cu marile legi ale umanității. Pe de altă parte, teatrul istoric este și o formă necruțătoare de a demasca nedreptățile și răul acestei lumi care au tinut în loc evoluția socială și națională în multe colțuri ale planetei. Trebuie ca oamenii să cunoască trecutul, trecutul întregii lumi, fiindcă la temelia tuturor fericirilor și nefericirilor au stat totdeauna aceleași cauze. Ca să înlăturăm cauzele

aducătoare de nefericire, e nevoie mai întîi să știm care sint ele. Piesa istorică aduce înaintea oamenilor pe marii vinovați ai istoriei și îi stigmatizează. În același timp, însă, ea suie pe scenă pe acei oameni excepționali care au împins istoria pe drumul cel bun, adică pe acele personalități de excepție care au intuit sensurile umane, modele strălucite din cartea de aur a omenirii. Acești oameni devin exponenții unor colectivități, întrupează aspirațiile propriilor popoare, se așează în fruntea lor și le duc la izbîndă. Dialectica „popoare-conducători” a fost o descoperire a concepției materialiste asupra istoriei, personalitatea conducătorului fiind o concentrare a personalității unui popor într-un singur om. Mircea cel Bătrîn a sintetizat, în epoca lui, toate dorințele românilor de a fi liberi într-o țară independentă. Ștefan cel Mare a sintetizat, mai târziu, întreaga forță de rezistență a poporului în fața unui colos cîmpitor. După alt secol, Mihai Viteazul a ridicat la o sublimă sinteză ideea de unitate națională, realizînd unirea tuturor românilor, fie și numai pentru o clipă, dar actul lui a avut putere de simbol și a călăuzit poporul în drumul spre realizarea lui definitivă. Horea și Iancu au sintetizat, la rîndul lor, voința maselor de a scutura jugul social și național, de a distruge o orînduire nedreaptă și ticăloasă.

Dramaturgia istorică a contemporaneității a îmbogățit patrimoniul culturii noastre cu opere de valoare, care forează în adîncurile unor sensuri necercetate de dramaturgia clasică, sensuri deschizătoare de porți spre o înțelegere mai limpede și mai profundă a evenimentelor istoriei dezbrăcată de spectaculos, dar încărcată cu gîndire filosofică și atitudine politică, în sensul cuvintelor citate la început.

Dan Tărchilă

Principii active ale conștiinței

NE-AM obișnuit ca marile evenimente din istoria contemporană a României să fie însoțite de ample sinteze care formulează direcțiile principale de urmat pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, studiază modalitățile adecvate etapei parcursă în complexul ansamblu al situației internaționale. **Raportul** prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a partidului constituie o astfel de sinteză, strălucită construcție a spiritului, cu profunde implicații teoretice și practice în prezent și în liniile de perspectivă ale viitorului. El se înscrie în fondul neprețuit al documentelor de partid în care integrăm, pentru anul acesta, Expunerea prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie, celelalte intervenții ale secretarului general al partidului. Luciditate și consecvență revoluționară, realism și viziune clară a liniilor de forță ale devenirii — iată cîteva din atribuțiile **Raportului**, traversat de ideea neabătută și fertilă a Adevărului.

Lucrările Conferinței Naționale a partidului reprezintă pentru fiecare dintre noi, indiferent de locul unde muncește și gîndește, un punct de plecare pentru o reevaluare a propriei activități, pentru pertinenta ei racordare la exigențele etapei istorice. „Ești un om al timpului pe care îl trăiești”, spune un perso-

naj al lui Marin Preda. Poate mai mult decît în altă parte, în învățămînt se concentrează cerințele contemporaneității, faptul că astăzi urmează lui ieri și prefigurează pe mine. Misiunea nobilă a dascălului constă în a face știință, modernă, înaintată și a pregăti conștiințe. Mă gîndesc la rolul izemnat al disciplinelor umaniste în modelarea conștiinței patriotice, revoluționare, a generației care acum este tinără, dar care va dura, în plină maturitate, comunismul. O prioritate există și aici, ea a fost pregnant exprimată de secretarul general al partidului în Cuvîntarea la încheierea Congresului al II-lea al educației politice și culturii socialiste : „Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru !” E normal ca procesul de adaptare a învățămîntului la cerințele dezvoltării economico-sociale să necesite reflecție, corecturi sau modificări substanțiale. Locul limbii și al literaturii române nu are însă cum fi discutat, comparat, supus fluctuațiilor. O singură idee se cere reținută : necesitatea studierii temeinice a limbii și literaturii române în orice școală, indiferent de grad sau destinație. Literatura română actuală figurează în manuale, are un statut pe merit în facultățile de filologie. Astfel creațiile umanismului socialist stau alături de valori-

le clasice, unanim recunoscute. E de văzut însă ce urmări are oprirea studierii limbii române în clasa a VIII-a și dacă n-ar fi mai logic să pătrundă în clasele liceale și — de ce, nu ? — alături de literatura română — în eșaloane superioare ale învățămîntului în afara institutelor de profil. Nu orice vorbitor de limba română este și un știutor de limbă română. Prin limbă, cultură, istorie se argumentează originea, continuitatea, efflorescența în contemporaneitate. O dovadă peremptorie aduce latinitatea limbii care va fi cu atît mai bine înțeleasă cu cît se va acorda atenția cuvenită studiului limbii latine. Noi sintem, în fond, vorbitori de limbă latină de pe teritoriul Daciei în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Apărarea și ilustrarea limbii, literaturii, produselor spirituale create de poporul român sint răspunsurile demne, în lumină fără echivocuri a adevărului, la tentațiile de a falsifica istoria veche sau actuală a României.

Referindu-se la învățămînt, secretarul general al partidului a insistat asupra ridicării nivelului, îmbunătățirii pregătirii tehnico-științifice a elevilor și studenților, asupra pregătirii unor cadre de înaltă competență. Se dă astfel o ripostă hotărîită improvizăției, lucrului de mîntuială, făcut ca să fie făcut. Învățămîntul românesc a beneficiat în trecut de un eminent corp de profesori, unii din ei fondatori de

școli, deschizători de drumuri. Pentru a forma buni specialiști, dascălul este el însuși competent, cu autoritate științifică și morală, se află într-un continuu proces de emulație. Cu siguranță însă că actualul sistem de aplicare a „piramidei” la nivelul ultimei celule din învățămîntul superior nu stimulează nici emulația, nici inițiativa. Ea duce la egalizare funcționarească, pe baza regulii de trei simplă, favorizează rutina, comoditățile constituite.

Toate documentele Conferinței Naționale a partidului pledează pentru nou, pentru înlăturarea tezelor perimate. **Raportul** tovarășului Nicolae Ceaușescu este un model de gîndire creatoare, pus în slujba ridicării nivelului material și spiritual al poporului, a realizării unei noi calități în muncă și viață. Nu întîmplător, termenul „calitate” are în **Raport** o frecvență ilustrativă pentru centrul de greutate al preocupărilor actuale. **Raportul** tovarășului Nicolae Ceaușescu, documentele Conferinței Naționale a partidului abundă în idei generoase, originale, fermenti ai progresiunii responsabile. Le recunoaștem ca pe propriile noastre idei, transformate în principii active ale conștiinței, convingeri adînci ale existenței noastre.

Liviu Leonte

METECII

CU MINIME excepții, poate două sau trei, de 13 ani de când lucrez la Editura „Dacia” mi-am făcut o regulă de conduită scriitoricească de a nu răspunde în presă celor care mă vizează cu afirmații insidioase și dubioase. Considerându-le sub demnitatea mea de om și scriitor comunist, asemenea afirmații s-a dovedit că se autodistrug prin ele însele, deci răspunsul meu la ele este inutil.

Dar iată că, mai acum cităva vreme, unii lefegii de la postul de radio „Europa liberă” și-au îngăduit să-mi rostească numele într-un murdar context — conform obiceiului lor — care nu mă viza numai pe mine personal, ci și instituția unde lucrez.

Până la a intra în esența problemei, îmi permit să transcriu câteva date cu iz de rememorare personală.

Triste fantome umane de la „Europa liberă” mi-au acordat îndoliatul lor interes, pentru prima dată, în 1967. Era după ce făcusem un drum la Paris, pe ripul în care — la sugestia profund regretatului Petru Comarnescu — am avut posibilitatea să-l cunosc și pe Emil Cioran. Am avut cu acesta două sau trei întâlniri ce s-au transformat în tot atâtea convorbiri nespuse de sugestive. Pe vremea aceea nu știam cine sint metecii de speța unei Monica Lovinescu ori a unui Virgil Ierunca, sumbri și găunoși scormonitori în pubelele literaturii și, vezi Doamne, ale mișcării de idei. De asemenea, uitasem total de existența unui anume Popper, care — după ce prin 1950—1952 ne învățase pe noi cit de mare poet al țărânimii este George Coșbuc — s-a transferat la „Europa liberă”, pe funcție de vataf ideologic, trădându-și Patria. În fine, să revin la ceea ce am început.

La ultima discuție pe care am avut-o cu Emil Cioran, printr-o altele, a venit vorba de Pierre Reverdy, de Ortega y Gasset, de Spengler, Husserl, Heidegger și încă multe altele. În sine, mea, atunci, am fost ușor amuzat de surpriza manifestată de Emil Cioran că asemenea nume de personalități — și operele lor — nu-i erau străine unui mai tânăr scriitor venit din România. S-a petrecut atunci, cind am purtat acea discuție, și o deosebit de sugestivă scenă privindu-l pe Eugen Ionescu, scenă desore care am scris în altă parte. Îmi amintesc că, spre a-l convinge până la capăt pe Emil Cioran că-l cunosc pe Reverdy, i-am reprodus eseistului versuri din marele poet — între care și acestea :

„Et moi
Regardant la lumière tremblante
La rue qui se laissait aller
Tout seul devant ma vie passée
Et par au commencer le jour qui
se présente”.

În, dacă nu mă înșel după atîția ani, *Les Ardoises du Toit*. Încă eram tânăr și, mă rog, mai practicam prețiozitățile cunoașterii. La plecare, Emil Cioran m-a rugat să-i transmit gânduri de bine lui D.D. Roșca — acesta-mi fusese profesor și mie — și, totodată, mi-a dat două cărți : *La rebelión de las masas* de Ortega y Gasset și propriu-l volum *Précis de décomposition* (Editions Gallimard, 1949) pe care a scris : „Domnului Al. Căprariu — această cărțule al cărei fond e românesc — cu cele mai prietenești sentimente, Paris, 20 aprilie 1967, Emil Cioran”. (Am păstrat ambele cărți și, acum cind rememorez cele de mai sus, le am lângă mine, pe masa de lucru). După ce m-am reintors în țară, prin mai sau iunie 1967, am scris și publicat unele din impresiile primului meu drum la Paris. Și, minune ! Amintitul Popper, marele exeget cosmician mutat la vadul cu lături al „Europei libere”, s-a ocupat îndelung de scrisul meu, falsificind, evident, fondul paginilor pe care le dasem la tipar. Acesta a fost începutul. De atunci, teoreticienii-găinari de la amintitul post de radio mi-au mai acordat atenție în mai multe rânduri, dar nu m-am gândit niciodată să le răspund, poziție sincer adoptată pe baza binecunoscutelor formule : „Je m'en tamponne”.

Însă, mai acum cităva vreme, lucrurile au luat o altă turnură, dat fiind că în tenebroasele lor afirmații unii dintre cățelandrii care latră la amintitul post de radio, văzind că nu le ripostez, și-au îngăduit să se refere la cărți publicate de Editura „Dacia” și la integritatea morală a unora dintre cei ce lucrăm sau au lucrat aici.

Deci, s-o luăm exact și la obiect.

CUM ascult foarte rar postul de radio „Europa liberă”, am aflat de la alții că, într-una din emisiuni, Monica Lovinescu s-a ocupat, în stilul ei otrăvit, de volumul *Aprobare pentru un tango*, iar într-o alta, nu știu ce personaj obscur a dat citire unei scrisori în care majoritatea editurilor din Țară și numeroși editori au fost stigmatizați că ar da la tipar lucrările ce le publică, luind — sub diverse forme — mită de la unli autori.

Să luăm în discuție, întâi, cea de a doua problemă.

Orice om de bun simț, ascultind lectura scrisorii care cuprindea acuzele aduse editurilor și editorilor români, și-a putut da seama că o asemenea misivă nu poate fi decît „creația” unui grafoman, care, lipsit de talent, după ce a bătut la

porțile tuturor editurilor, respins de toate acestea, și-a găsit adăpostul suprem în bătăcările provocatoare a exegeților literari și estetici de la „Europa liberă”. Cum a trecut ceva vreme de la difuzarea acelei scrisori, am putut să-mi dau seama și de un anume efect al ei. Unii dintre indivizii care bintuie editurile cu așezisele lor produse scriitoricești, avortate încă de la începutul acestora, au cutezat să se prevaleze de calomniile ce le-au auzit, încercind să-și replaseze la edituri roadele neputințelor lor literare. Deci, un fapt rămîne cert : fantomele umane care țin colovii la „Europa liberă” și-au atins, în parte, țelul. Dar, trebuie să subliniez fără voia mea : **nici un adevărat scriitor român nu a acordat atenție amintitei emisiuni.** Scrisoarea în discuție pomenea, în finalul ei, așa ca să fie și în mod elementar eronat, Editura „Dacia”, pe subsemnatul și pe redactorul șef Constantin Culeșan. Nu înțeleg nici acum să vorbesc despre mine, dar — în spiritul adevărului și punind în lumină vădită rea-credința a autorului anonim al scrisorii cu pricina, cit și prosta crasă a celor de la „Europa liberă” — vreau să reamintesc că scriitorul Constantin Culeșan nu mai lucrează la Editura „Dacia” de aproape doi ani, el fiind director al Teatrului Național din Cluj-Napoca. În ce privește Editura „Dacia” în ansamblu — fără voia mea, deci, și pe mine — îmi îngădui să-l citez pe Ion Caraion, care, de la o vreme, se află în vădită vecinătate de poziție cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și alții. Într-o publicație cu titlul *Editura Dacia, Catalog 1970—1979*, tipărită la 10 ani de existență a editurii clujene, Ion Caraion declară următoarele :

„Ce pot spune în legătură cu bilanțul ce-l sărbătorește această instituție, cu popasul ei de azi și eforturile sale de mîine ? Doar atât, poate, că și Alexandru Căprariu, directorul „Daciei” — una din cele mai puternice edituri dintre cele cite, serioase, avem deocamdată — și co-aboratorii săi s-au comportat cu mine domnește. Și nu anume cu mine, ci chiar cu literatura, căci eu sunt și nu sunt, la urma urmelor. Nu voi uita acest lucru. Altele, da”.

DUPĂ cele de mai sus, eu ce să mai zic ? Mă întreb numai cum se face că flecarii aceia de la Europa „Liberă” — vreau să zic Domnul Monica Lovinescu și Doamna Virgil Ierunca —, ei, care le cunosc pe toate și explodează de puritate morală, nu știu ce opinii au propriii colegi de intristare ? Cludat, nu-i așa ? Astfel stînd lucrurile, ce credit pot să mai aibă, practic, calomniile cu care ne împoașcă ? Dar nu mai întirziu aici. Așa cum se vede negru pe alb, nici în această împrejurare nu fac polemică. Mi-e mai simplu să argumentez, prin chiar afirmațiile aparținînd celor de „acolo”, în mod decisiv.

SI, acum, despre *Aprobare pentru un tango* de Viorel Cacoveanu. Din cite am înțeles, Monica Lovinescu — cea cu tezele și protetezele de la Paris — cita lucrarea în cauză (și citea din ea) cu gîndul că ar fi o carte neobișnuită, cu un tăis critic ieșit din comun, carte care — hélas ! — ar mina pilonii de oțel ai societății noastre socialiste ! Chiar așa să fie ? Cum le place — Doamne ! — unora să citească în cărți ceea ce, murdar, e scris numai în ei ! Și, vai, cum dorescunii, dar zadarnic, ca murdăria din ei să fie aidoma și în realitate ! De fapt, lucrurile sînt mai simple.

Nu avem ce face, așa sînt toate marile adevăruri — simple. Editura clujeană a tipărit cartea lui Viorel Cacoveanu nu pentru că ar avea o valoare literară ieșită din comun, ci pentru că ea este utilă în procesul conștient specific societății noastre de a-și elimina singură, prin puterile proprii, acele neguri care încă îi mai umbresc, uneori, lumina. Dacă Monica Lovinescu sau prințul ei consort, Virgil Ierunca, s-ar ridica măcar temporar din harnaul preocupărilor lor și ar răsfoi presa românească — să zicem „Scinteia”, sau „România liberă”, sau alte ziare — ar putea lua cunoștință de faptul că, fără teamă și într-o perpetuă bătaie pentru puritatea morală a societății noastre, ziarele de la noi publică frecvent în paginile lor cazuri ce constituie derogări de la morală pe care ei au uitat-o și trădat-o, specifică poporului român atît de omenos și de curat. Cam aceasta este tot. Cartea lui Viorel Cacoveanu, scrisă cu onestitate și binevenită în efortul nostru general spre superioare poziții etice, era firese să constituie „o problemă” pentru Monica Lovinescu, dat fiindcă pentru un personaj găunos moral cum este exegeta pariziană — tot ceea ce ține de etică se înscrie sub zodia însoțitului. Dar nici pentru această situație precară, în care se află unli teoreticieni literari de la „Europa liberă”, nu sîntem noi cel vinovați. Singura noastră vină este că, așa cum dovedește istoria, în acest frământat sfîrșit de veac, noi rămînem noi înșine, nobili și îndrăzneți în fața prezentului și viitorului, continuînd cu demnitate, și ducînd spre desăvîrșire, opera materială și spirituală a marilor noștri înaintași. Continuăm această superbă operă aici și acum — **hic et nunc**, dacă exegeta pariziană nu va fi uitat, prin cafenelele de pe malul Senel, bruma de latină ce o va fi știut cîndva —, nu îngrămădindu-ne la resturile căzute de la festinurile celor ce pe ei, cei fugiți, îi consideră meteci.

Da, vai, meteci !

VORBEAM la începuturile acestor rînduri de cartea lui Emil Cioran, pe care el însuși mi-a dat-o în 1967. Ca să fiu sincer pînă la capăt, într-o găleată de scîrbă față de Monica Lovinescu sau Virgil Ierunca — înec și o tandără de milă. Sînt, amîndoi, niște meteci. În paginile 140—141, sub titlul *Tribulations d'un métèque*, în amintita carte a lui Emil Cioran citesc următoarele : „Issu de quelque tribu infortunée, il arpente les boulevards de l'Occident. Amoureux de patries successives, il n'en espère plus aucune : figé dans un crépuscule intemporel, citoyen du monde — et de nul monde, — il est inefficace, sans nom et sans vigueur.” Să mai traduc textul în dulcea limbă românească, aceea pe care mi-au dat-o și mie marii noștri înaintași, cei în fața cărora fruntea mea se înclină și care, orlunde și oricînd, îmi aoptin și le aoptin ? La ce bun ? Cred că atita franceză știe și Monica Lovinescu sau Virgil Ierunca, chiar dacă Emil Cioran este — cum îmi spunea acum vreo doi ani, la Roma, Mircea Eliade — cel mai mare stilist al limbii franceze la ceasul de față.

Deci, mai bine să închei. Dar, nu. Dintre multele probleme, ce încă îmi vin în minte, ar mai fi, acum, numai una de analizat. Aflu, și iarăși mă cuprinde scîrba, că personaje tenebroase ca Monica Lovinescu ori Virgil Ierunca discută, ei, cu noi — ori despre noi — problema

nivelului nostru cultural, implicit al literaturii românești de azi. Ei — ca să vezi ! — își permit să ne dea note. Nu am intenția să mă lungesc într-o inutilă dezbatere. Amintesc doar, și în trecere, că, în anii din urmă, Editura „Dacia” — deși nu are ca sarcină deosebită capitolul literaturii universale, a publicat lucrări ca :

A) Antologii

1. **Aud cîntînd America.** Antologie de poezie modernă americană de Margareta Sterian, prefată de Petru Comarnescu, 1973 (cu reproduceri de artă plastică americană) ;

2. **Eternă bucurie-i frumusețea.** Antologie și traducere din poezia engleză de Margareta Sterian, 1977 ;

3. **Walum-Olum**, antologie a proverbelor și cîntecelor indienilor nord-americani, traducere de Virgil Teodorescu și Petronela Negoșanu ;

4. **Poezia poloneză contemporană**, în românește de N. Mareș, cu 28 de reproduceri după grafică poloneză contemporană, 1981 ;

5. **Antologia sonetului spaniol din secolul de aur**, traducere de Dumitru Radu-Lian, 1982.

În pregătire : 20 de poeți latino-americani, trad. de Omar Lara și Dinu Flămînd ;

30 de poeți greci contemporani, traducere de Aurel Rău, Vasile Igna, Al. Căprariu ;

Antologie de poezie engleză contemporană, trad. de Mircea Ivănescu ;

B) Serie de traduceri din marea poezie universală

1. W. Shakespeare, *Sonete/Sonnets*, ediție bilingvă, traducere de Teodor Boșca, textul englez facsimilat după ediția princeps, filme puse la dispoziție de British Museum, 1974 ;

2. Francesco Petrarca, *Canționierul*, traducere de Eta Boeriu, 1974 ;

3. Renart Vulpoil, în românește de Theodosia Ioachimescu, 1977 ;

4. Publius Vergilius Maro, *Eneida*, traducere de Teodor Naum, 1979 ;

5. Odysseas Elytis, *Iar ca sentiment un cristal*, cu 8 reproduceri color după lucrări ale autorului, 1980 ;

6. Serghei Esenin, *Ceaslovul satelor*, traducere de Ioanichie Olteanu, 1981 ;

7. *Poezia trubadurilor*, ediție polilingvă, traduceri de Teodor Boșca, 1980 ;

8. Michelangelo, *Sonete*, ediție bilingvă, rom.-italiană, traducere de Eta Boeriu ;

9. Giacomo Leopardi, *Cîntece/Canti*, ediție bilingvă rom.-italiană, trad. de Eta Boeriu.

Chiar și cel mai răuvoitor dintre comentatori poate să-și dea seama că se află în fața unui efort editorial concretizat, care a adus în tezaurul epicii literaturii românești — într-o haină gragică și o realitate de substanță — lucrări fundamentale din literatura universală. Evident, o asemenea observație inevitabilă poate fi făcută de un răuvoitor, dar nu de impostori literari, nu de meteci care — ajungînd să nu-și mai aparțină nici lor înșile — și-au realizat o profesie și o credință din a murdări tot ceea ce ating cu mina, cu privirea, cu vorba. Ce le rămîne acestora, decît — zadarnic — să încerce profanarea și distrugerea a ceea ce altii, cu noblete, zidesc în fiecare zi ? Și — din acest punct al adevărului — se naște întrebarea : oare nu riști să te murdărești prin simplul fapt că răspnzi unor epave ca Monica Lovinescu ori Virgil Ierunca ? Ba da ! Dar și ecarisajul spiritualității autentice intră în ordinea firească a vieții și opereii fiecărui adevărat scriitor român.

Al. Căprariu

VIRGIL ALMAȘANU : Săteni

LIA SZASZ : Jocuri de copii (Sala de marmoră a Casei Scinteii)

Reîntîlnire cu Tudor Vianu

RECITESC studiile de istorie literară, stilistică și literatură comparată ale lui Tudor Vianu. Literatura universală și comparația a reprezentat cea din urmă preocupare a profesorului, pe care generația mea l-a prins la catedră vorbind despre **Formarea ideii de literatură universală**. Studiile de acest fel aparțin de două perioade distincte: au fost redactate și publicate între 1940 și 1946, respectiv 1955—1963. Cele din urmă le-am citit, cînd eram student, în reviste, ca prefete sau tipărite separat, în broșuri, de exemplu **Voltaire și Schiller** în colecția „Oameni de seamă”, **Cervantes** în colecția „Societății pentru răspîndirea științei și culturii” și așa mai departe. Dacă din oricare am învățat o multime de lucruri, prefața la **Poezie și adevăr** (autobiografia lui Goethe, tradusă tot de Tudor Vianu), din 1955, a însemnat, ea, pentru adolescentul care eram, o revelație. Iar ipituiul contact critic cu opera lui Shakespeare îl dădorez lecturilor unor studii precum **Patosul adevărului în „Oedip” și „Hamlet” și Umanitatea lui Shakespeare**, apărute în 1954 și respectiv 1956. Studiul în același timp instructive, citite pe nerăsuflăte, și decepționante. Mult mai tirziu mi-au căzut în mină studiile mai vechi ale profesorului din jurul războiului. Cit am regretat că nu le-am cunoscut din vreme! Comparînd producția anilor 40 cu aceea a anilor 50, oricine își va da seama că aproape un deceniu de tăcere n-a trecut fără urme în scrierile lui Tudor Vianu. Există puține „concesi” directe făcute dogmatismului, totuși tonul e crispat și o parte a problemelor par să se fi impus autorului din rațiuni de conjunctură. Un Tudor Vianu obosit și trist: aceasta este imaginea pe care o păstrează. Erudiția este în schimb firească și senină în micile studii prin care, după 1940, Tudor Vianu începuse a se interesa metodic de alte literaturi decît de aceea română, și din unghi preponderent teoretic, urmare, probabil, a absorbirii, atîția ani, a atenției sale de către estetică.

Prin 1955, cînd am recenzat înția oară o carte a lui Tudor Vianu, eram încă sub impresia cercetărilor lui mai noi, a cursurilor de la răscrucea deceniilor 5—7, între care acela despre **Arghezi, poet al omului**, chiar dacă le descoperisem între timp și pe celelalte. Recenzia a părut insolentă admiratorilor lui Tudor Vianu și trebuia să recunosc că nu erau departe de adevăr. Nu retrag nimic din ce am scris atunci, încerc doar să-mi explic mie însumi atitudinea. Prin Vianu și Călinescu, dintre criticii români, mi-am făcut ucenicia literară. Înainte de a citi pe Goethe am citit prefața la **Poezie și adevăr** și înainte de a citi pe Goga am citit portretul pe care îl face Călinescu în **Istorie**. Un astfel de început nu e fără urmări. Cînd, apoi, am avut acces direct

la texte, sentimentul meu de foarte crud cititor a fost ambiguu. Pe de o parte, nu găseam în autobiografia goetheană nici a mia parte din ceea ce Vianu sugerase că ar exista acolo, iar conexiunile pe care el le stabilea, orizontul informației sale mă umileau. Pe de altă parte, interpretarea majorității ideilor lui Goethe mă lăsa sur ma soif. Nesașiul meu de idei era mai greu de satisfăcut decît acela de informații. Cu suficiența virstei, îmi ziceam că totul e să ai idei originale, căci informația se poate dobindi. **Tristețea erudiției** a reflectat, zece ani mai tirziu, acest complex Vianu, care a jucat în biografia mea spirituală un rol la fel de mare, deși neobservat, ca influența lui Călinescu. Pe Călinescu l-am iubit din prima clipă tocmai pentru ceea ce credeam că-i lipsește lui Vianu: originalitatea culezătoare. Nu mă interesa ce-mi spun articolele lui din „Contemporanul”, ci cum anume, adică spiritul lor. Probabil, călinescianismul debutului meu a însemnat o dublă reacție: de atragere față de Călinescu și de respingere față de Vianu. Cînd sîntem tineri, sîntem dogmatici. Absolutizarea unui fel de a vedea lucrurile ne răpește puțină judecării senine. Toleranța, care e o mare bucurie a spiritului, se învață mult mai tirziu. Astăzi nu numai că lectura lui Vianu nu mă mai irită, dar găsesc în ea un prilej de plăcere pe care n-aș fi conceput-o, măcar, acum douăzeci de ani. E poate bizar, dar oarecum iritantă a devenit lectura lui Călinescu, printr-o inversare psihologică. În tinerețe, avem psihologia emulului, care acceptă doar ceea ce se află în sfera modelului acceptat și tinde să nege restul; la maturitate, simțim nevoia unei confruntări mai largi și ne îndepărtăm de ceea ce se află prea aproape de noi.

ÎNCERC, acum, să-mi precizez impresiile, stratificate sau amestecate, despre critica lui Vianu. Cred că orice cititor (sau auditor) al lui Vianu a remarcat următoarea particularitate a criticii lui: de a face să treacă analiza unei probleme prin istoria problemei respective. E vorba, sigur, de un reflex didactic. Erudiția aceasta poate fi uneori un balast, o aminare a ideii, o incursiune pedantă în domenii vecine cu acela esențial, o neputință similară cu a arpentoxului kafkian, de a ajunge la Castel. Alteleori ea este o fereastră deschisă spre un orizont nebănuț. În fine, poate deveni un procedeu critic foarte util pe care l-aș numi al introducerii perspectivei. În 1944 Tudor Vianu scrie bunăoară zece pagini intitulate **Note asupra obscurității poetice**. Pentru autorul monografiei despre I. Barbu și promotorul unei lirici ca aceea modernă românească din care n-au

lipsit ambiguitatea, obscuritatea, ermetismul, preocuparea nu e deloc surprinzătoare. Numai că, de data aceasta, Tudor Vianu nu se mărginește să ia în considerare obscuritatea și cauzele ei imediate. Lui i se pare că moda poeziei ermetice din anii 20—30 merită să fie cercetată cu atenție după trecerea timpului, cînd „fenomenul îmi apare mărit și stilizat prin masare și distanță”. Deja în aceste cuvinte introductive e declarată nevoia, de care spiritul lui Vianu a fost permanent conștient, unei perspective distanțe și cuprinzătoare. Lui Tudor Vianu nu i-a plăcut niciodată să privească prea de aproape lucrurile. Sau n-a putut, dintr-un soi de miopie critică. Distanța în schimb i-a priit. Dar procedeuul perspectivei nu se rezumă la luarea unei anumite distanțe față de obiect: el presupune tratarea obiectului însuși în propria perspectivă interioară. Așa încît nu e de mirare că obscuritatea contemporanilor lui I. Barbu va fi pusă în relație cu obscuritatea (sau obscuritățile, căci sînt de mai multe feluri) poeziei dintotdeauna, începînd cu **trobar clus** al lui Marcabru din secolul XII și invocînd între originile posibile dialectica platonice a iubirii și tradiția alegorică a literaturii creștine. Perspectiva face posibilă stabilirea unor serii literare. Din acest unghi discutat, Tudor Vianu reprezintă opusul criticului fenomenolog, căci el nu numai că nu izolează niciodată obiectul studiului, punîndu-l într-o parantează metodologică, dar, din contra, deschide toate parantezele, asemenea ușilor dintre odăile unei case, permițînd o comunicare liberă între aspectele și laturile problemei. În **Epo-**

ele criticii literare din 1942, același procedeu: și, deodată, ceea ce părea confuz devine clar: traseul criticii de la un caracter retoric în Renaștere, prin unul antropologic după veacul al XVI-lea spre o nouă retorică în epoca modernă. Ori, care din aceste prime studii ale lui Vianu despre autori sau probleme de literatură străină și comparată este o mică bijuterie de erudiție grațioasă și de claritate a ideii. Nu sînt doar instructive, ci și frumoase, procurîndu-ne emoție de ordin estetic. Tudor Vianu e un maestru al perspectivei din care obiectul sau laturile lui se văd mai bine, din care legături vechi, banalizate, se desfac și altele noi, surprinzătoare, se înnoadă. Chiar dacă spiritul nostru nu e niciodată cuprins de perplexitate (căci Vianu e un om pe cît de învățat pe alit de cumpătat și discret), el încearcă adesea o mare bucurie. O pagină de Tudor Vianu ne poate ține tovarășie, în ceasuri de singurătate, după cum poate anima o colectivitate intelectuală: ea este bogată, ca o livadă grea de roade, plină de nobletea gîndului și de claritatea exprimării, răspunzînd unora din întrebările noastre de moment și, în același timp, depășindu-le în „inactualitatea” superbă a marii culturi.

Nicolae Manolescu

MIHAI RUSU: Aniversore (Sala de marmură a Casei Scintei)

Un profil liric inconfundabil

nale izvorite dintr-o rezonanță mai vie la problematica socială directă și prin preferința pentru imaginile brutale, aspre, prin duritatea pamfletului liric și prin construcția sincopată a discursului poetic, totdeauna sobru, violent, plin de elemente discrepante, zguduitoare tocmai prin dramatismul fragmentelor dispartate din care se constituie, dar și printr-o tonalitate de revoltă ce-și căuta calea realizării în fapt: „**Pentru prima oară această primăvară / e bucurie, rugăciune e frate.**” (Unu mai). Sau: „**Tirziu de tot noi, prieteni / vom mătura prin gări / și vom lipi afișe pe locomotive: / Aici pârîntii noștri au învățat să scrie / și să inhame tractoarele la plug.**” (Moment).

Volumul de debut al lui Victor Tornyopol trecea, deci, de la înregistrarea revoltată, plină de un protest implicit, a realității sordide, înjositoare, bolnave, la un sentiment tonic de revoltă pe cale de a izbucni, alimentat de mișcarea revoluționară vie a acelor zile. Totuși, **Cartea cu singe, piine și coes** s-a numărat printre primele volume de poezii atacate cu violență dezlănțuită de reprezentanții dogmatismului exacerbat, retrasă din circulație, condamnată cu dispreț. Pseudonimul literar s-a dovedit în această situație salvator, căci puțini știam că poetul condamnat se ascunde sub înfățișarea unui apreciat diplomat, așteptînd momentul prielnic pentru a-și putea afirma din nou mesajul specific și originalitatea creatoare.

Nu e de mirare că în aceste condiții a doua carte de versuri a lui Victor Tornyopol, **Viscolul și armonia**, nu a apărut decît în 1967, după douăzeci și doi de ani de la debutul editorial.

Noul ciclu de poezii vedește o notabilă adîncire a viziunii poetului, sporirea rezonanțelor meditative, îmbogățirea gamei sale cromatice și maturizarea sensibilității, semnificația sa profundă constituindu-se din înregistrarea experienței lirice bogate ale trecerii de la viscol la armonie, de la furtunile tinereții la examinarea matură a realității, de la înregistrarea reacției emotive directe și nude la transfigurarea ei artistică nuanțată: „**Știu că rădăcinile voastre / vor trece prin mine / sau mă vor duce cu ele. / O, cite am să vă spun, / tulpine de vis cu fructele grele. / O, cite am să vă spun, / cărări fără iarbă / frunze cu suc de amar de tutun.**” (Apă vie).

Volumul următor al poetului se alcătuiește din căutări lente și minuțioase, din sondarea zonelor obscure de unde izvorăsc pornirile fundamentale, unde se conturează bazele tainice ale experienței existențiale și unde realitatea nu se manifestă decît sub forma vagă de subiecte ce nu pot fi captate și intrupate decît în subcuvinte, în cuvinte cu structură mobilă, în curs de constituire în metaforă, capabile să ia înfățișări surprinzătoare prin mulare pe mișcările obscure și secrete ale ființei: „**Întinse subiecte / ascunse sînt în mine. / În carnea mea ascunsă și fierbinte. / Sînt**

contopite în albastrul crud / ca semnele ce par a fi / un dicționar imens de subcuvinte.” (Subiecte).

De aici se deschide orizontul de maturitate al creației poetice a lui Victor Tornyopol, cristalizat în volumele **Artere de taină** și **Cinepa iubirii** în care decantarea minuțioasă a fluidului liric generează expresii de-o rară densitate și de-o adîncă rezonanță mediativă, în care dobindește o răscolitoare sugestivitate sondarea corelațiilor existenței, căutarea corespondențelor ascunse dintre planurile vieții organice și anorganic, mineral, dintre viața profundă a omului și obscura pulsație celulară.

Priveliștile neliniștitoare oferite de itinerarul liric de patru decenii al lui Victor Tornyopol — a cărui pasiune s-a concentrat, cu excepția unui excelent volum de impresii din Franța, exclusiv asupra poeziei — dezvăluie o îmbogățire necontenită a substanței lirice și a modalităților de expresie în făgașul unei nealterate continuități a efortului unui om de mare sensibilitate de a-și apropia și de a-și face inteligibilă lumea, configurează — acum, cînd poetul trece pragul celei de-a 60-a aniversări — un profil liric inconfundabil, o contribuție valoroasă, plină de sugestivitatea expresiei lirice originale, îndrăznețe și de autenticitatea unei experiențe umane profunde, la îmbogățirea poeziei noastre de azi.

Francisc Păcurariu

CRITIC, istoric literar și publicist foarte activ, George Muntean se află numai la al doilea volum, lăsându-și parcă dinadins cititorii să-l caute prin reviste („România literară”, în primul rând) sau prin diversele ediții pe care le alcătuiește și le prefătează. Cînd am deschis recenta lui carte *Interpretări și repere*^{*)}, mă așteptam să regăsesc în sumar foarte pătunzătoarele studii despre Vladimîr Streinu și Dinu Pillat, gloșele pe marginea operei lui Al. Philippide, evocările, nu puțin la număr, ale lui G. Călinescu, inclusiv a casei și a Institutului care-i poartă numele. Aș mai fi dorit să recitesc (dacă volumul era de reportaje, cum George Muntean ar putea publica unul) — o excelentă pagină scrisă de el despre Ipoteștiul lui Eminescu și o alta despre caii bucovineni. Dar nimic din toate acestea. Autorul a preferat o culegere tematică — e adevărat, o temă centrală a preocupărilor lui — căreia i s-a dedicat din anii cei mai tineri. Am numit folclorul, comentat nu atât din unghiul folcloristului și al etnografului (prezenți și aceștia într-o măsură), cît și mai ales cu ochiul criticului, aplecat cu precădere asupra textului literar. Pe urmele lui G. Călinescu, George Muntean înțelege să discute creația populară, oră la sau scrisă, ca valoare estetică și numai astfel s-o raporteze la cea cultă. Firește, nu sînt neglijate nici alte valențe (istorice, sociale, morale), dar subsumate ideii de artă. În efortul de a surprinde mai bine coordonatele acestei relații fundamentale, criticul reia observația că arta cultă la noi, ca și în țările vecine, e posterioară folclorului, că punctele lor de contact sînt mai evidente și diverse în momentele de flux ale vieții sociale. Asimilîndu-și istoria, prin marile evenimente și prin eroii excepționali, creația populară dobîndește importanța unui docu-

^{*)} George Muntean, *Interpretări și repere*, Editura Junimea.

„Interpretări și repere“

ment inestimabil, care însă nu poate fi separat de *aesthesis*. De aceea, trage și G. Muntean un semnal de alarmă, denunțînd surrogatele, produsele pseudo și parafolclorice, apăsînd asupra distincției dintre folclor și folclorizare, dintre autentic și mimarea lui. Contemporaneizarea creației populare, afirmă pe bună dreptate autorul, nu trebuie forțată, artificializată; ea se produce oricum „cu statornicie și cu de la sine impulsuri“.

O bună analiză consacră G. Muntean „cîntecului popular de dragoste“ și „doinei și dorului ca expresii ale spiritualității românești“. El evidențiază străvechimea simbolurilor erotice, face utile trimiteri la celelalte arte (sculptura), examinează motivele poetice (în cazul cîntecului de dragoste), rolul covârșitor al naturii, pedagogia și „metodologia“ iubirii, dînd bogate și semnificative citate, așa încît studiul cuprinde o esențială antologie lirică. În ceea ce privește *doina și dorul*, „cele două stee tutelare ale astralității sufletului românesc“, autorul urmărește ecoul lor în muzică și proliferarea motivului și implicit a speciei în poezia noastră din secolele XIX și XX. De astă dată, accentul cade pe ethos și pe etnos, de care G. Muntean se ocupă într-un alt studiu temeinic al culegerii sale și anume *Literatura populară și proiecțiile etnosului*. Investigația e dusă aici pînă la mitologia dacică și greco-latină, la acel fond preroman, din care au izvorit nu numai creațiile folclorice, dar și trăsăturile noastre specifice ca națiune, invocate în trecut de filosofi ai culturii ca Tudor Vianu, Mihai Ralea, Athanasie Joja. Criticul selectează câteva elemente-cheie, ca de ex. balada românească, motivul mioritic sau al luceafărului, din nou, *doina și dorul*, care au înrîurit profund literatura și cultura română. El se referă la folclorul copiilor (semnalat pentru prima dată, ca valoare estetică, de G. Călinescu), la obiceiurile generate de înmormîntare sau de sărbătorile de iarnă, ajungînd la o concluzie, ce merită reținută prin puterea ei de cuorîndere și de sinteză, ca și prin deschiderea ei filosofică: „Străveche (căci unde-i sincretism și ritualitate e și străvechime) și contemporană, pasivă și dinamică, tinzînd a sincroniza conștiințele unei comunități profund unitare sub raportul etnicității și al duratei prin vremuri și a le ține în stare de veghe creatoare, prin care să-și semnalizeze prezența și să impună ne cunoașterea în lume, caracterizată printr-o mare și discretă tensiune interioară și un unic proces de tipologizare și simultană diversificare a datelor existenței, imortalizate într-un număr apreciabil de capodopere, literatura română populară trebuie văzută și ca o biruință a spiritului uman, un ghid al lui către sine însuși și către necunoscutul cu care se află mereu față în față“.

Studiind concordanțele dintre lirica

populară și lirica cultă (temă ce revine adesea, dimpreună cu nume ca Eminescu sau Blaga, de-a lungul paginilor acestui volum), G. Muntean detectează în folclor elemente romantice și expresioniste, suprarealiste și... letriste (nimic nu e nou sub soare!), iar oprindu-se la motivul construcției și al constructorului, îl constată marea frecvență în spațiul sud-estului european (*Homo aedificans*). Din păcate, aici, mai mult ca oriunde, G. Muntean alunecă în prea multe aproximații și în statistici de nume eteroclitice, române și străine, care nu reușesc să ducă lucrurile prea departe, nici în plan comparatist și nici în sfera literaturii române. E un studiu prea descriptiv, pe care autorul ar fi trebuit poate să-l uite. El își ia revanșa cu cele câteva amintiri mai înainte și cu încă unul, într-un totuși remarcabil, *Literatura cultă și populară în epoca marilor clasici*. Descoperim acum o mică, dar substanțială istorie a folcloristicii românești din a doua jumătate a secolului trecut, pe fundalul căreia se profilează figuri de importanță excepțională ca Al. Odobescu, Titu Maiorescu și mai cu seamă B.P. Hasdeu. Mai concentrat ca de obicei, mergînd la esență, se apropie criticul de Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale, văzuți în raporturile lor extrem de fertile cu folclorul, componentă fără de care genialitatea primilor doi n-ar putea fi înțeleasă. Studiul acesta mi se pare a fi unul din reperele cele mai înalte ale volumului și ale virstei autorului, care a împlinit de curînd 50 de ani. E aici, ca și în *Literatura populară și proiecțiile etnosului*, în *Cîntecul popular de dragoste* sau în *Doina și dorul* — expresii ale spiritualității românești, o maturitate de gîndire și o largime a viziunii, o suplete a comentariului și o vigoare a cuvîntului, ce ne confirmă încă o dată puterea disociativ-critică și sensibilitatea artistică a lui G. Muntean. Recenzîndu-l această nouă carte, pe care și-a dăruit-o de ziua lui aniversară, nu pot să nu evoc, fie și în câteva rînduri fugare, calitățile criticului și istoricului literar, ale scriitorului George Muntean, prea puțin generos cu propria lui creație. Studiul penetrant stău risipite prin diverse ediții întocmite de el, portrete (unele pline de farmec) de oameni și locuri, se ascund în colecții de reviste, versurile, încorporînd nu știu ce ecouri flamande — și comit o indiscreție scuizabilă măcar pentru că e de ziua lui — rîmîn privilegiul citorva prieteni. Împlinînd vîrsta unei jumătăți de secol, George Muntean e totuși numai pe jumătate cunoscut. *Reperete* lui și disponibilitățile sînt considerabil mai numeroase decît cele date la iveală de recentul volum. Îi urez să fie sănătos și să le fructifice pe deplin în cărțile (în parte scrise) ce ni le datorează.

Al. Săndulescu

MARIUS TUPAN este un tînăr prozator în care critica a văzut încă de la debut promisiunea unui talent autentic. Ultimul său roman, *Coroana Izabelei*^{*)} este o amplă „parabolă a puterii“, după mărturisirea autorului însuși, o poveste cu tilc, o poveste care propune cititorului subiecte grave de meditație. În satul Ursa Mare se petrec dramaticele fenomene ale degradării structurilor arhaice și odată cu ele a universului moral, afectiv și psihologic al oamenilor. Colectivitatea trăiește o metamorfoză dureroasă sub agresiunile unor forțe oarbe din afară, care încetul cu în-

Marius Tupan, *Coroana Izabelei*, Editura Cartea Românească.

Cei trei cavaleri ai vremurilor

cetul antrenează forțele oarbe dinlăuntru. Cele trei părți ale cărții evocă apariția și năvala „celor trei cavaleri ai vremurilor“, cum spune eroina: „foamea, bilciul și necredința. Invadați la început de flăminzii altor tînuturi, localnicii sfîrșesc ei înșiși în chinurile unei cumplite secete, cu ogrăzile devastate, uscate, așteptînd un miracol. Personaje obscure pătrund în lumea ursenilor și, profitînd de slăbiciunile lor, de necazurile lor și mai ales de înrăirea lor precipitată, le strică ordinea patriarhală, le zdruncină încrederea în Bine, în Dreptate, în Adevăr și-și recrutează din mulțimea nefericiților slugi care, dacă nu sînt prea credincioase, sînt în schimb pline de zel în exercițiul unei puteri malefice. Dezlănțuirea instincțelor gregare îi împinge pe urșeni într-o tragică agonie.“

Însă în acest pelsaj reușește să supraviețuiască, printr-o consecvență față de străvechile principii etice și printr-o căldură umană plină de înțelegere față de năpăstulii sorții, Izabela, și ea o venerică, o femeie adusă de soțul ei în sat, dar care poartă pe frunte coroana nevăzută a „cumințeniei“, a înțelepciunii și a îndărătniceii voințe de a păstra o imagine izbăvitoare a binelui. Alături de ea, fiica vitregă, Virginia, în tinereasca ei bravură, în ostentativa ei puritate va cădea jertfă furiei încărcate de remușcări a colectivității.

Romanul își urmărește demonstrația cu o temeinică desfășurare de scene simbolice. Aș spune chiar că autorul abuzează uneori de un decor, o costumație, o fan-

tezie prea căutate, prea ușor descifrabile în sensul lor retoric și e păcat, căci Marius Tupan, în paginile de liniste sobră, vag mitologică a lumii satului, în care gesturile rituale, caracterele, eresurile populare se împletesc subtil, dovedește o observație pătrunzătoare, o emoție a cuvîntului și o linie sugestivă a frazelor. Parabola cărții se încheagă, se susține, are o schelărie bine ridicată, dar este pe mari porțiuni descărnată, printr-o intensă solicitare a expresivității simbolice. Personajele, care la început erau oameni vii, colorați fără violențe, în tente subțiri și sigure, devin treptat niște marionete într-un scenariu, altfel prea încărcat de sens. Autorul își modifică și vocea de povestitor odată cu adîncile transformări ale Ursei Mari. Cald, tandru în evocarea locurilor și lumii în primele capitole, ajunge să vorbească aspru și încrîncenat în ultimele, cînd pădurea seculară se închide într-o rezervație, iar satul aruncă în afara sa germenul răului care va prolifera în altă parte, pe Arghir, celălalt fiu vitreg al Izabelei, dornic de putere și tinjînd viclean și agresiv s-o obțină cu orice preț. În pragul casei sale Izabela rămîne să păstreze vechile idealuri de fraternitate umană, speranța și frumusețea sufletească. Mulți îi pot face răul, mulți îi caută pricină, o chinuiesc, o oropesc, dar nimeni n-o poate disprețui. Acesta, cred, este mesajul cel mai grav din punct de vedere moral al cărții lui Marius Tupan.

Dana Dumitriu

Porțile aventurii

OMATUȘA — tanti Ralița, trei copii — Biba, Babone și Babacu — și un scriitor de romane cu detectivi sînt eroii lui Vlad Mușatescu și aventurile acestora constituie materia epică din care se hrănește noua sa carte, un roman ce se adresează, în primul rînd, celor tineri. Oamenii mari, într-un moment de răgaz, pot să-l citească și ei. În mod sigur își vor descoperi frunțile pentru că romanul lui Vlad Mușatescu se vrea în primul rînd hazos și chiar reușește, de cele mai multe ori, să fie. Eroii trec prin fel de fel de intîmplări vesele. Aventurile lor se află în permanență în afara oricărui pericol real. Cartea îi propune cititorului o lectură dintre cele mai liniștitoare. Autorul se copilărește cu bună știință, la fel cum face și eroul său Conan Doi care — amestecîndu-se în jocurile nevinovate ale nepoților săi — caută să vadă lumea cu ochii acestora. Se pretează, ca să zicem așa, la tot felul de „năzbitii“ care se potrivesc de minune cu voluminoasa sa siluetă. Scriitorul, care își amînă mereu lucrul la roman, devine un discipol supus al celor tineri — angrenîndu-se cu toată seriozitatea în jocurile lor nevinovate. Neîndeminatic, unchiul devine personajul comic al cărții. El își joacă rolul de bună voie știînd că fiecare mișcare a sa poate să trezească risul și dacă acceptă un asemenea rol o face atît din dragoste față de nepoți, cît și dintr-o neostoită sete de aventură. Voluminosul Conan Doi se implică, mai în glumă, mai în serios, în intîmplările prin care trece. Secondîndu-și nepoții, reușește să fie, bineînțeles nu fără oarecare efort, tot atît de copilaros ca și ei...

Dorul de aventură al celor tineri este racordat la exigențele vieții cotidiene. Autorul e de părere că viața de fiecare zi a oamenilor nu duce lipsă de neprevăzut. Trebuie doar să-ți strunești puțin fantazia, ceea ce eroii romanului — maturi și imaturi — fac tot timpul. El se află într-o permanentă disponibilitate, merg cu pieptul deschis, ca să zicem așa, în calea aventurii. Uneori dorința lor se consumă în gol — de unde și o anumită tristețe care plutește — asemeni cetei ce se fîclă dimineata în zori — deasupra cărții acesteia foarte vesele. Pentru că nu întotdeauna banalele intîmplări prin care trec eroii se transfigurează, îmbrăcînd culorile multicolore ale neprevăzutului. Din care pricină îl simțim pe autor, uneori, forțînd nota. El caută a ne convinge că tot ceea ce li se intîmplă eroulor săi este extraordinar și în același timp îl simțim clipînd cu tilc spre noi, cei maturi, lăsîndu-ne parcă să înțelegem că lucrurile nu stău chiar așa. Nu-i ușor să faci din cal armăsar și eforturile lui Conan Doi, din carte, de a-și înveseli tovarășii de aventură, tinerii săi nepoți și prieteni, în deplină concordanță cu cele ale autorului — care vrea, de asemenea, să-și distreze cititorii — trebuie oarecum apreciate. Efectele obținute din discrepanța dintre fantazia debordantă a eroulor, setoși de aventură și banalitatea vieții de fiecare zi, sînt exploatare în așa fel încît apar situațiile comice. Autobuzul fantomă este de fapt un autobuz obișnuit care transportă în mod ilicit niște pasageri cu chef la o nuntă, vinătoreea de urși nu e nici ea vinătoreea în adevăratul înțeles al cuvîntului, de vreme ce ursul vînat se dovedește a fi brigadierul silvic pe care îl cheamă Vulpe. Eroii cuprinși de un adevărat zel detectivistic se mulțumesc cu ce le oferă viața lor de fiecare zi: o scurgere de curent într-un bloc — din care pricină contorul o ia razna — li angrenează într-o acțiune cu caracter politist dintre cele mai spectaculoase. Cînd umorul începe să se cam dilueze, prozatorul o aduce pe tanti Ralița în scenă: ambițioasa matusă se arată a fi neînfrîcată în fața atacurilor lui Mișu Falconetti, o jăvră minusculă și foarte feroce, strică tot timpul o mașină încercînd de fapt s-o repare etc. Nu întotdeauna se obține efectul comic scontat, hohotele de ris nu însoțesc în permanență lectura, după cum ar fi dorit, probabil, autorul, în schimb nici o clipă proza nu devine greoaie și anostă: o tandrețe autentică săvîrșește fiecare gest al eroulor. Mai sînt oameni buni se numea o carte pe care o citeau copiii în anii de după război: cînd un astfel de titlu, incurajator, era absolut necesar (pe cei răi războiului, cu lagărele lui de concentrare și cu crimele săvîrșite li scosese doar la lumină), și romanul lui Vlad Mușatescu mi l-a readus din nou în memorie. Da, „mai sînt oameni buni“, și despre ei este vorba în acest roman pe care atît copiii cît și cei vîrstnici îl vor citi, sînt convîns, cu deosebită plăcere.

Sorin Titel

^{*)} Vlad Mușatescu, *Unchiul Andi — detectivul și nepoții săi*, Editura Ion Creangă.

Comedia de moravuri

RECENTUL volum de teatru publicat de Ion Băieșu* (*Boul și vițelii*) cuprinde zece comedii dintre care unele reprezintă variațiuni pe teme tratate în piesele mai vechi. Procedul de a lua personaje cunoscute și a le pune în situații noi este des folosit în teatrul modern. Asta întărește impresia de verosimilitate și dă cititorului (spectatorului) senzația de continuitate a vieții în tiparele stabilite de dramaturg. Eroi din *Preșul* intră în alte relații și, evident, în alte conflicte (*Crimă pe palier*), Tanța și Costel, îndrăgostiții de la *Medgidia* și Lehtiu, retrăiesc în alt chip fulgerătoarea lor aventură (*Ciudatul rol al întâmplării*). Alte tablouri, alte replici și, uneori, alte personaje vin să completeze, în acest chip, comedile care l-au adus lui Ion Băieșu recunoașterea și simpatia publicului.

Pamfil (Crimă pe palier) stă la pîndă cu pușca în mînă pentru a surprinde pe vecinul său, Zisu, care se șterge în chip fraudulos pe preșul de lină moale. Vecinul criminal vrea, la rîndul lui, să pedepsească pe Pamfil intrucît preșul său adus cu sacrificii din străinătate este brutalizat zilnic de picioare inamice. Două armate vrăjmașe stau, astfel, față în față, gata să se încalce, din pricina a două preșuri schimbate strategic (asta se află la urmă) de o femeie de servici interesată să tragă profituri de pe urma conflictului. Conflictul este derizoriu, însă orgoliul indivizilor este enorm.

Specialitatea lui Băieșu este să privească umanitatea prin vicile ei mărunte. Faptul se vede mai bine în cele două remarcabile piese ce deschid volumul: *Boul și vițelii* și *Gărgărița*. Cea dintîi este o traducere în limbaj realist și în situații contemporane a cunoscutei fabule despre ingratitudea copiilor parveniți față de părinții simpli și onești. Un bătrîn țaran își anunță printr-o scrisoare fiul, fixat la oraș, că vine să-l vadă. Fiii intră în panică, soțiile lor se ceartă lamentabil, nimeni nu este, în fapt, încîntat să primească pe incomodul tată. Ideea că bătrînul ar putea sta o iarnă întreagă la oraș exasperează noua generație stăvinită de alte griji (mașină, covoare, relații sociale...). Prudent și politicos, bătrînul țaran stă însă numai un sfert de oră. El aduce copiilor o traisă plină cu afumături și vrea să-l ajute, din economiile lui, cu o sumă de bani. Copiii împart în chip echitabil darurile și, bucuroși că scapă din incurcătură, se grăbesc să-și conducă tatăl pînă la poarta casei. Scena confruntării dintre cele două mentalități este admirabilă. Copiii sînt egoiști, meschini,

* Ion Băieșu, *Boul și vițelii*, Editura Cartea Românească

fără a fi cu necesitate ticăloși. Ei și-au părăsit tatăl și vor să fie lăsați, în continuare, în pace. Reintîlnirea cu părintele pe care aproape că nu-l mai recunosc nu tulbură nimic în atitudinea lor morală. Tatăl nu aduce ingraților copii nici o imputare. El a pregătit totul, gospodărește, inclusiv încercarea din urmă: moartea. Risul dă, aici, în plin, comedia se transformă într-o veritabilă tragedie: tragedia destinului individual înțeleș în modul grav al existenței țărănești. Iată cîteva replici din acest dialog întors abil spre drama însingurării:

„Tatăl: Nu, mulțumesc. Am mincat, Nu vă deranjați. Am avut o ocazie cu un vecin care-a venit cu mașina s-o ia de-aici pe mama lui, de la spital, și fiindcă tocmai tăiasem porcul de cîteva zile, am zis să vă aduc niște cîrnați. Niște tobă, niște șuncă, făcute de mine, cum m-am priceput (Scoate din sacoșă și pune pe masă). Aveți și niște ouă proaspete.

Gelu: Tată, nu trebuia să faci atîta drum pentru asta.

Tatăl: Păi ce, pot eu să mîncîc un porc întreg singur? Grăsime n-am voie, șorici n-am voie, mai mult cu lapte și brînză mă țin.

Nelu: Mai ai vacă?

Tatăl: Am. Pe din două cu un vecin. Două zile o țin eu, două zile el. Am și trei oi, niște gîște, niște rațe. Ca să nu stau degeaba. Cît e ceasul, că la șase vine omul ăla să mă ia. Să fiu jos, în stradă.

Gelu: Mai e un sfert de ceas. Ia zi, tată, cum o duci?

Tatăl: Singur cu bătrînețea. Mă mai iau cu troaba. E greu de cînd nu mai e mama voastră, nu mai am cu cine vorbi, cui mă vîita. Da' voi? Aveți ce vă trebuie?

Nelu: Ne descurcăm. Vrei să-ți cumperi ceva, tată? Ce ai nevoie?

Tatăl: Mi-am luat ce-mi trebuie. Drojdie de bere, oțet, doi cozonaci și niște bomboane să dau la copiii vecinilor... N-am nevoie de nimic. Cu banii cum o duceți?

Gelu: Așa și-așa... Cît ai nevoie?

Tatăl: Să vă las ceva, c-am vindut un minzat. (Scoate portmoneul.)

Nelu: Adică să ne dai nouă?! Fii serios, tată! Asta ar fi culmea!

Nuți (confidențial): Dragă, nu-l jigniți, e plăcerea lui.

Nelu: Tac! Idioata!

Gelu: Noi credeam că dumneata ai nevoie...

Tatăl: Cînd o fi să mă înmormîntați, am deoparte un cec de cinci mii. E la un nepot de-al meu, la Pompiliu, stă lîngă pod. Voi n-o să aveți nici o cheltulală. Cumpără el tot ce trebuie. Măslina să-i aduceți.

Gărgărița, o comedie amplă, folosește procedee mai complexe (travestiuri, răs-turnări de situații, false asasinat...) și un repertoriu bogat de teme morale. Eroi lui Băieșu sînt, și aici, *escroci sinceri, ticăloși sentimentali*, potlogarii mărunți cu fantezia în fierbere. Comedia, scrisă cu mare vervă, începe cu o dramă sentimentală și se încheie cu o sinucidere. Grămescu, șeful unei rețele de cooperative meșteșugărești, primește vizita a trei revizori contabili și pe toți îi mituiește cu sume fabuloase pentru a acoperi ne-regulile din unitate. Astfel de subiecte nu sînt noi în satira românească. Băieșu le complică în chip inteligent, trecînd de la melodramă la farsă și de aici la studiul moravurilor. Iese la urmă o tipologie ce se ține minte. Caracteristica ei ar fi o trivialitate acceptată, asumată, trăită în chip patetic. Grămescu este nașul, escrocul paternalist și cinic, într-un mic oraș de provincie balcanică. El nu fură direct, el primește doar de la subalternii inventivi. A ținut mari sume de bani, sub un dud a îngropat cîteva kilograme de aur, pe un pretins revizor îl plătește cu o sută de mii lei, pe altul cu mii de dolari...

Nașul este, altfel, o ființă sentimentală, bucuria lui este să chefulască și să fie înconjurat de femei frumoase. Pe Elvira, secretara cu care are un copil, o destituie din funcție pe motive de vîrstă și o înlocuiește cu Nuți, produs mai proaspăt al periferiei urbane. Grămescu escrocul este, în același timp, capabil de sacrificiu. Cînd este descoperit, el își asumă întreaga responsabilitate, vrea să-și acopere subalternii, trăiește cu o ciudată fervoare căderea și decăderea lui. Se spînzură, la sfîrșit, ținînd acest discurs filosofic: „Oameni! Oameni! Mă auziți? Vreau să vă vorbesc. Mă auziți? Viata mea se va sfîrși aici, în această seară. Veți zice: «Cu atît mai bine, un ticălos mai puțin». Dar vă întreb: ce contează în fața morții, dacă ai fost bun sau rău? Dacă ai fost un mizerabil sau un sfînt? Un prost sau un deștept? Toți murim la fel: singuri și nefericiți. (Plînge.) Trăim o viață, iar la sfîrșit ne dăm seama că nu știm ce e viața. Ce e viața? Dictionarele și manualele nu au o definiție. Dar moartea? Despre moarte nu știm absolut nimic. Nimic, nimic! Savanții și filosofii sînt toți niște escroci! Niște hațmanale! De două mii de ani ocupă catedrele universităților și încasează premiul „Nobel” foarte grase, dar nu e unul în stare să-mi spună ce se va întîmpla cu mine după ce mă spînzur. Ce va face bietul meu suflet? Unde se va duce? Își va găsi locul în trupul unui melc sau al unui berbec merinos? Sau va rătăci prin Universul in-

finit ca un cîine pribeag? (Sună telefonul.) Alo! Greșeală. Nu face nimic. (Închide. Se frîmîntă.) Aș fi vrut să vă spun ceva frumos, care să vă înduioșeze, ceva să vă facă să plîngeți. V-aș fi spus o poezie, dar n-am memorie. V-aș fi cîntat un cîntec, dar n-am voce... O să mă întrebați de ce mă spînzur. Pentru că nu vreau să merg la închisoare. Nu suport suferința fizică, constrîngerea, umezeala, frigul, mizeria, vulgaritatea, umilînța. Ieșind de-acolo, aș fi bătrîn, bolnav, istovit, neputincios, o cîrpă, o otreapă!”

Culmea este că Grămescu vorbește sincer. Teama lui de umilînță este tot atît de autentică precum este teama de moarte. Asta dă o anumită complexitate personajului de comedie. Piesa place la lectură și altfel: prin numărul mare de mici povestiri intercalate în textul comic, unele delectabile. Toate personajele lui Băieșu povestesc întâmplări absurde și se laudă cu micile lor potlogării. O femeie (Elvira) are preferință pentru bărbați divortati — „pentru că sînt căliți în suferință” — și, în loc de carte de vizită, ea arată „cei mai pietroși sînt din municipiu”... Înlocuitorul ei, Nuți, nu-i nici ea o idealistă. Ea caută o căsătorie rentabilă în R.E.G. și, pînă atunci, acceptă pe „barosan” (Grămescu), dar cu aspre condițiuni: să fie lălat și darnic. „Ce să fac eu la țară cu trupul meu? Să-i gătesc mincare, să-i spăl rufe și să-i nasc copii?” — protestează ea cînd cineva îi dă o soluție mai modestă de viață. *Gărgărița* este, pe scurt, o bună comedie de moravuri, ingenios construită, cu replici de mare efect și o ironie, în subtext, care ține treaz gîndul cititorului și-l provoacă să mediteze în ceea ce vede și aude.

Eugen Simion

PRIMA VERBA

Imaginație de gradul doi

■ O imaginație de tip borgesian, deosebit de activă în marginea livrescului, stă la originea prozelor lui Mihai Măniuțiu (*Un zeu aproape muritor*, Ed. Dacia). Cum exact observă Ion Vartic în cîteva fraze de recomandare, „povestirile reprezintă un fel de *scholii*, de comentarii cvasi-epicizate ori cvasi-poematice în jurul cîtei unei «scripturi» care, adeseori, este la fel de inventată ca și meditațiile prozatorului mascat în mitograf”. Într-adevăr, dincolo de ceea ce ar putea fi ecou sau influență de manieră epică, tinărul prozator e mai mult decît „un vizitator al Bibliotecii Babel”, e chiar un „băstinaș” al ei, cu o imaginație care atît de mult s-a obișnuit să producă în prelungirea unor texte incit, rupt de acestea, govăie și se inhibă. Cu o excepție, prozele lui Măniuțiu au un epic foarte sumar, interesul autorului îndreptîndu-se cu precădere spre recuperarea unor semnificații obscure din niște întâmplări plasate sub orizont mitologic sau deplasate dintr-un context mitologic. Din antichitatea precreștină, din tomurile biblice ori din misterele medievale, subiectele și eroii coboară în micl tablouri stilizate, uneori cu înfățișarea și numele originare, alteori schimbate dar lăsînd o porțiță pentru analogie, iar aici, în tablourile inchipuite de prozator, se produce reconstituirea la scară mică, o reconstituire infidelă în urma căreia vechia semantică mitologică dacă nu dispăre cu totul e pusă totuși în umbra unui sens nou ce se vrea compatibil cu anteriorul cel puțin în ce privește florul și miraculosul propriu mitologiilor. Tinărul mitograf e chiar excesiv în această ambiție de conservare a atmosferei oculte și nu o dată textele lui, mai cu seamă cele scurte de tot, frizează îninteligibilul sau rămîn într-o ceață semantică de care sugestia poate profita dar poate profita și confuzia.

Luate separat, prozele au, fiecare într-o

anume măsură, un accent particularizant, de ordin istoric, geografic, climateric, tipologic; luate împreună compun, abia așa, o singură structură mitologicizantă ale cărei fixații sînt ludicul, carnavalescul și miraculosul ironizat. De regulă textul epic e construit ca un comentariu, ca un eseu în care locul argumentelor teoretice și al speculației a fost luat de desfășurarea unor întâmplări față de care naratorul e și martor și cronicar. Iată, de pildă, proza ce dă titlul volumului, reprodusă întocmai căci a o rezuma e peste poate, cum nu pot fi rezumate nici celelalte: „Mitologia nu-l păstrează numele, el nefiind dintre cei care să poată spori faima senină a Olimpului. Un zeu pentru care gîndirea era singurul mijloc de supraviețuire nu putea face parte din pleiada născuților cu lauri neperitori pe creștet. Pe de altă parte, viața lui era socotită între cele artificiale, prelungită amarnic, prin siluiri ale destinului uman. Fiu al lui Cronos, el învățase de timpuriu arta imbinării și desfăcării firelor timpului și singura lui preștiință era durată destinului omenești. Era hotărît ca anul netrăit de nefericitul muritor ce-i cădea victimă să-i fie adaugăți lui. Cu o asemenea nemurire, primejdii continuu de fatumul omenești, era firesc să devină un zeu trist și gînditor, măscărici al timpului, spre a putea fi puțin deasupra lui. Întreaga pricepere și profunzimea lui erau cheltuite pentru suprimarea unei vieți omenești înainte de vreme. Și acum era în ultimul an al vieții cîștigate cu ceva timp înainte și abia legase prietenie cu tinărul filosof cărui îi erau dați optzeci și cinci de ani, timp în care harul lui urma să umbrească mulți gînditori din vechime. Noapte de noapte, zeul aproape muritor căuta să pătrundă filosofia ce urma să fie descătușată de puterea minții tinărului său prieten. Și în fiecare dimineață îl descoperea tainele la care acela

trebura singur să ajungă în aceeași zi. Văzîndu-și mereu cunoașterea precedată și sleită de o alta mai puternică, nefericitul își puse capăt vieții în ultima zi ce îl mai rămînea zeului ucigaș de petrecut printre cei vii. Muri la douăzeci și cinci de ani, așa că zeul cîștigă o amănare liniștitoare de șaiszeci de ani. Dar spaimele morții prin care trecuse îl hotărî să-și caute de pe acum viitoarea jertfă pentru altarul-i nefericit. Auzi de un mare poet mistuit de doruri nepămintene. Își făgădui ca și pe acesta să-l sfîșie pe altarul său, nu peste mult. Ajuns în Cetate, o zări pe fecioara Euridike și hotărîrea lui fu luată.”

Excepția de care vorbeam mai la început se numește *Don Quijote* în exil și este o savuroasă nuvelă, eminamente borgesiană, în care eroul lui Cervantes, devenit prin ravagiile popularității o primejdie pentru Escorial, este exilat în Lumea Nouă, la bordul unei ambarcațiuni ce nu avea, în chip normal, cum să reziste traversării Oceanului. Prozatorul a avut ideea de a-l pune pe intristatul Cavalier să se exprime prin operă, adică să repete în condițiile drumului pe apă faptele de tipică vitejie comise pe uscat. Naratiunea (sau comentariul) e captivantă și simetrică textului cervantesc. Aici se vede mai bine decît oriunde natura imaginației lui Mihai Măniuțiu, complementaritatea ei față de o alta deja exprimată. Ținînd mai mult de inteligență decît de ceea ce numim în mod curent talent, textele din *Un zeu aproape muritor* sînt singulare în peisajul epic al tinerei generații dar nu depun mărturie despre forța de prozator a autorului. Vreau să spun că experiența de acum va trebui să fie urmată neapărat de altceva, pentru ca singularitatea să devină și originalitate.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 22. XII. 1944 — s-a născut Dan Mutașcu
- 22. XII. 1956 — a murit Nicolae Labiș (n. 1935)
- 23. XII. 1924 — s-a născut Ion Trandafir
- 23. XII. 1930 — a murit Constantin Z. Buzdugan (n. 1870)
- 24. XII. 1872 — a murit Radu Ionescu (n. 1834)
- 24. XII. 1922 — s-a născut Victor Tornyopol
- 24. XII. 1933 — s-a născut Ion Tugui
- 24. XII. 1945 — s-a născut Cristian Livescu
- 25. XII. 1919 — s-a născut Horia Deleanu
- 25. XII. 1927 — s-a născut Mihai Stoian
- 25. XII. 1941 — s-a născut Ioan Alexandru
- 26. XII. 1907 — s-a născut Grigore I. Popescu-Băjenaru
- 26. XII. 1912 — s-a născut Neagu Rădulescu (m. 1972)
- 26. XII. 1943 — a murit Gh. Proca (O. Carp, n. 1867)
- 26. XII. 1962 — a murit Radu Stanca (n. 1920)
- 27. XII. 1897 — s-a născut Tudor Vianu (m. 1964)
- 27. XII. 1906 — s-a născut Emil Giurgiucă
- 27. XII. 1911 — s-a născut V. Firoiu (m. 1975)
- 27. XII. 1947 — a apărut la București, „Revista literară”, condusă de Miron Radu Paraschivescu
- 27. XII. 1962 — a murit Erwin Wittstock (n. 1899)
- 28. XII. 1917 — s-a născut Ștefan Ștănescu
- 29. XII. 1873 — s-a născut Ovid Densusianu (m. 1938)
- 29. XII. 1907 — s-a născut Petre Iosif (m. 1978)
- 29. XII. 1928 — s-a născut Nicolae Țic
- 29. XII. 1978 — a murit Franyo Zoltan (n. 1887)
- 30. XII. 1826 — s-a născut Ioan (Iancu) Alecsandri (m. 1884)
- 30. XII. 1894 — s-a născut Alexandru Marcu (m. 1955)

Rubrică redactată de GH. CATANA

■ „Partidul nostru comunist și-a îndeplinit cu cinste misiunea istorică de a organiza și conduce lupta și munca poporului român pe calea marilor transformări revoluționare, pe calea victoriei socialiste. Marile realizări obținute demonstrează cu puterea faptelor justetea politicii partidului nostru, care aplică în mod creator principiile socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, adevărurile generale la condițiile concrete ale României. Partidul nostru a demonstrat prin întreaga sa activitate că slujește fără preget interesele poporului, ale independenței și suveranității, ale păcii, că pentru el nu au fost și nu există țeluri mai mari decât acelea de a asigura dezvoltarea continuă a patriei, ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului. Tocmai de aceea partidul nostru se bucură de încredere și stimă și este urmat de întregul popor.”

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Raportul la Conferința Națională a Partidului Comunist Român)

E puternică, mîndră c

ÎNCA din zorii primei zile a Conferinței Naționale a partidului — 16 decembrie 1982 —, pe arterele principale ale Capitalei alunecau autobuze ce intruchipau, metaforic, județele noastre, dîndu-ne, prin sonoritatea prelungă a clacsoanelor, un emoționant „bună dimineața”. Autobuzele purtau chiar numele județelor și veneau spre Sala Palatului pe alfabet, de la Alba la Vrancea, și mie mi s-a părut a se fi aflat, în acel răsărit de decembrie, în fața noastră, tabloul viu al întregii țări.

Acel șir de mașini, avînd ceva strălucitor, precum rîurile care vin din Carpați spre Dunăre și spre Mare, tăind dealurile și desenînd cu albastru cîmpiile de galben și de roșu ale anotimpurilor, ca pe un steag desfășurat spre inima patriei, acel șir de mașini ce țignea ca o săgeată orizontală printre edificiile marelui oraș, lăsa, ajuns în fața Sălii Palatului, șiruri de oameni de profesii și vîrste dintre cele mai diferite. Și totul era, în acea lumină de decembrie, ca o trecere în revistă a frumuseții și demnității omenești, fiindcă urcau scările de marmură atît luptători comuniști din ilegalitate, cit și constructori tineri ai tinerei noastre societăți socialiste. Priveam coloana neînchipuit de impunătoare ce se înalță spre Sală și, de la un timp, rîurile și fluviul au devenit chiar sentimentul pe care-l trăiam și cu care am început, în chiar acel moment, călătoria.

AFOST o călătorie într-o lume a muncii și a spiritului în care plecind, cumva, de dinlăuntru tău, te întorci absolut uimit, așa cum se întîmplă după ce ai citit o carte excepțională. Sentimentul care în cele dintîi clipe fusese doar o fulgerare de tablouri abia conturate devine, pînă la urmă, o înzestrare atît de profundă, încît simți mereu impulsul să revezi itinerarul. Locurile văzute îți sînt mereu sub priviri cu istoria lor pe cit de străveche, pe atît de nouă, reînscută, reîntinerită. Le-am străbătut noi pe toate? — te întreb. Cîte județe are România? Dar, mai ales, te întreb, am intuit noi, cit de cit, imaginea lor adevărată? De la Rovinari Gorjului și din valea Jiului au venit mineri, iar de la Reșița și Hunedoara — oțelarii. Trezari. Recunoști în cei care își iau locul în sală oameni de care te-ai despărțit nu de mult, eroi de reportaje, și vezi, deodată, camioanele de la Motru, fabricate la Brașov, alergînd continuu, într-o continuă fugă — un soi de murmur al unui rîu inimitabil, rîul negru al benzilor rulante ce duc cărbunele spre trenuri și spre termocentrale. Nu plecî încă, fiindcă lingă Motru se află orașul nou Tîceni, orașul petroliștilor, iar la Hunedoara te întîmpină o lume de coloși metalici, o lume de gigantice construcții fumegînde, trîmpînd, clipă de clipă, în semnele ușor descifrabile ale unui neînterupt ritual al focului. La Hunedoara îți apare, învîluit în mîntia sa vînat-cărămizie, Castelul Corvîneștilor, cu turnurile sale de sulită, și în albul varului proaspăt, orașul de pe Dealul Chizidului, și, mai încolo, te ademeneste ciudatul lac de acumulare de la Cinciș-Cerna, pîrînd a fi de origine vulcanică, și te atrag centrele miniere de pe vremea dacilor de la Ghelar și Teliuc și satele din Ținutul Pădurenilor în care străvechi obiceiuri și chiar veșminte au rămas neschimbate: acele costume din in și din piele ce ne apar astăzi foarte moderne, și pe care le găsești expuse la Muzeul de artă populară de la Deva și Orăștie.

La Reșița îți amintești de Hunedoara — înțeleptele noastre „cetăți de foc”, — oraș cu străzi cînd orizontale, cînd în pantă, in-

tr-o mereu chemătoare urcare florală, iar la Călărași îți amintești și de Hunedoara, dar și de Galați, marele combinat de pe Dunăre, cu care s-a înrudit, prin același timp de naștere — combinatul de la Galați fiind mereu un punct de referință, în sensul depășirii, pentru combinatul de la Călărași. De la Bacău și de la Argeș au venit chimisti; lingă Borzești se află orașul Săvinești, care împlinește chiar în aceste zile vîrsta de 25 de ani — nu cred să existe reporter prin Moldova care să nu-și fi înscris în notele sale de călătorie numele tinărului oraș — Săvinești fiind deopotrivă cu Borzești o celebră cetate a chimiei din „Țara de sus”. Și tot de la Argeș au venit fabricanții de aluminiu, laolaltă cu producătorii de cereale și crescătorii de animale — muncitorii pămîntului — îngemănați, prin eforturi și roade obținute, cu cei din Cîmpia Română, Plătoul Moldovei, Bărăgan, Cîmpia Dobrogeană și cea a Banatului. De la Tulcea au venit pescarii Deltei și muncitorii noilor șantiere agroindustriale, inginerii nisipurilor și ai insulelor de trestie și stuf; de la Vilcea și Suceava au venit forestierii, iar de la Medgidia și Agigea constructorii noului drum de apă, magistrala albastră, Canalul Dunăre-Marea Neagră.

ȘI iată cum într-o astfel de călătorie ai putea realiza o mare fotografie făcută de o pasăre rotitoare, pasărea-vultur, cu aparatul în propriile-i retine, dar o fotografie mereu schimbătoare, o fotografie panoramică într-o continuă mișcare, fiindcă efigiile reale ale fiecărui punct de suflare omenescă din acest spațiu românesc sînt mereu în mișcare (sate ce se transformă în orașe, orașe ce devin mari centre urbane, deținătoare ale unor bogate tezaur de cultură materială și spirituală). Drumul poate începe de la Porțile de Fier spre Giurgiu, unde se află în plin proces de întemeiere platforma industrială de pe Dunăre, sau să urce spre Transilvania, la Făgăraș (iarăși cetate a chimiei), la Sfîntu Gheorghe, la Cluj-Napoca, sau să coboare spre Constanța și să urce apoi spre Iași, unde se află Copoul și Cetatea industrială a Nicolinei. Drumul poate începe, pur și simplu, din satul meu sau din locul natal al fiecăruia dintre noi. Drumul poate începe din București sau de la Timișoara, din Lugoj sau Slobozia, din Buzău, unde se află copacul lui Andreescu, dincolo de care se întinde o platformă industrială cu zeci de fabrici și combinate de toate tipurile, de la Tîrgoviște, cetate voievodală și cetate a industriei noastre moderne, sau de la Tg. Jiu, centru al cărbunelui și petrolului și unde se înalță, ca o flacără incrimenită, Coloana fără sfîrșit, Coloana infinitului, Coloană a eroilor neamului — cum a fost supranumită chiar de creatorul ei.

Drumul poate începe din oricare loc al țării; de altminteri, nici n-am putea spune că în această călătorie am trecut dintr-un județ în altul, ci numai dintr-o istorie în alta. Căci dincolo de priveliștile mărețe de azi, de frumusețea așezărilor noastre, dincolo de lucrările ridicate neconținut în zare de făuritorii lumii noastre socialiste, apar în muzee și în cronici săpate în piatră și lemn, măturii cu un profund răsărit în conștiință, ecou nestins al jertfelor pentru libertate, dreptate socială și independență națională. Libertate

și independență dobîndite printr-o îndelungată și eroică luptă în fruntea poporului de Partidul Comunist Român.

SE află, așadar, în vasta sală a Conferinței nenumărate chipuri cunoscute — muncitori și țărani, tehnicieni, ingineri, și mecanizatori, constructori de pe mari șantiere — oameni care poartă importante răspunderi în cele mai diferite domenii economico-sociale, savanți cu care patria, partidul se mîndresc, arhitecți ai noilor așezări proiectate și aduse la scară unu pe unu în răstimpul de la Congresul al IX-lea al partidului, oameni ai artei și literaturii, făuritori de cultură nouă, pătrunsă de spirit revoluționar, educatori ai tinerei generații. Se află, de fapt, în vasta sală a Conferinței întreaga țară, reprezentanții întregului popor, ai tuturor cetățenilor patriei noastre socialiste — români, maghiari, germani — într-o deplină unitate de simțire, de voință, de acțiune, oameni al celuiiași ideal comunist, fii ai României cu drepturi și îndatoriri egale, fără deosebire de naționalitate.

Privirile tuturor sînt îndreptate spre înalta tribună și, într-o revărsare de aplauze, urale și ovații îndelung repetate este salutată sosirea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Atmosfera e înălțătoare, vibrantă, caracteristică marilor noastre evenimente. Prin ovații se reafirmă cele mai alese simțăminte de adîncă prețuire, de neînmurită încredere în gloriosul nostru partid comunist, centrul vital al națiunii — care, avîndu-l la cîrmă pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-a demonstrat cu o deosebită forță capacitatea de a înnoi nu numai țara ci și pe sine, puterea de a organiza,

de a mobiliza și de a canaliza toate energiile poporului spre înfăptuirea unor sufletești programe de înflorire a patriei, de formare a unui om nou și a unor noi etici sociale, de perfecționare continuă a democrației socialiste, de asigurare a unei vieți demne pentru toți cetățenii patriei.

ȘI orele de istorie contemporană ca un moment de o mare înserare născută în viața României socialiste, au început. De la înalta tribună secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezintă Raportul „Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului, la realizarea Planului național unic de dezvoltare economică socială, la programele speciale și la măsurile pentru îndeplinirea cu succes a cîinului, a hotărîrilor Congresului XII-lea al partidului”. Rostirea clară, înflăcărată, izvorită dintr-un studiu deosebită profunzime a realității, a vieții patriei și a vieții internaționale, rostirea revoluționară și vizionară pune în lumină drumul de înfăptuire străbătut de Congresul al XII-lea, lășînd realism, deopotrivă, atît izvoarele, cît neîmplinirile, greutățile, prezentul și viitorul națiunii noastre socialiste. Asculta-mă aflăm în sală, dar aveam senzația eram pe un vîrf de munte de unde vedea întreaga țară și de unde priveam ca pe sub înalte portaluri, întînderea se lumina clipă de clipă. Și pe măsura ce tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta fața participanților la Conferință — fapt, a întregului partid, în fața întregului popor — drumul de viitor al dezvoltării țării, înțelegem, o dată mai mult, cîte eforturi au fost și sînt necesare pentru edificarea civilizației socialiste și

Forța griului

CA la toate marile forumuri ale comuniștilor din România, și la recenta Conferință Națională a partidului a fost prezentă țara întreagă, a luat parte toată suflarea românească. S-a făcut bilanțul cum nu se poate mai realist al primilor ani ai actualului cincinal, s-au scos în evidență elementele noi intervenite pe plan intern și extern în ultima perioadă, s-au trasat jaloarele sigure ale înaintării noastre spre țelul propus.

Ceea ce se desprinde ca un firesc corolar pentru toți locuitorii acestor ținuturi de la Dunăre și Carpați și de la „marea cea mare” este sentimentul tonic, de certitudine, pe care l-au insuflat fiecăruia dintre noi lucrările Conferinței. Țara și poporul, sub călăuzirea partidului, își știu rosturile și temeiul, își cunosc în profunzime puterea creatoare și forțele prin care dimensionează prezentul și viitorul. Este forța, este tenacitatea bobului de griu răzbătător spre lumină din brazda în care a fost semănat. Este chemarea soarelui spre coacerea spicelor înfrățite în lanul imens.

În zilele premergătoare înaltului forum

al comuniștilor mă aflam cu treburi într-un sat din Bărăgan. Era un sat conjurat de griu verde semănat în ceașă toamnă. Satul întreg parcă plutea pe o mare de semănături. Griul avu tulpini viguroase, vîlurind în soare blind al unei după-amieze liniștite, pregătite să înfrunte rigorile celei mai aspre ierni. Un griu de forță milenară, din care poporul meu și-a făcut un simbol al înmurririi sale, urcîndu-l spicule în stemă culoarea, de pline coaptă, în drapel.

Oglindă a celor mai alese virtuți umane și morale pe care le exprimă în evoluția lor dialectică, pe spirala ascensională progresului și civilizației — iată ce reprezintă pentru națiunea noastră, pentru toți, hotărîrile marelui forum al comunistilor.

Ele au puterea de penetrație a griului nou, a rădăcinilor și tulpinilor sale frățite, vestitoare de mari recolte în timpul coacerii. Pe ele se întemeiază speranțele și certitudinile noastre; pe ele speranțele și certitudinile patriei de azi și de mâine!

Dim. Rachici

rabia

Comuniste ! Drumul e asemenea unui riu ce primește mereu afluenți. Izvoarele îi sînt mult în adîncuri, izvoarele îi sînt, în primă și ultimă instanță, în spiritul de responsabilitate al fiecărui om al muncii, în patosul și devotamentul fiecăruia dintre noi, în spiritul de dăruire și abnegație al constructorilor societății socialiste multi-lateral dezvoltate pe pămîntul românesc. În **Raport**, tovarășul Nicolae Ceaușescu îmbrățișează, ca de fiecare dată, largi domenii de activitate, asigurînd prin ideile, orientările și tezele cuprinse, orizonturi dintre cele mai primenitoare procesului revoluționar, dînd partidului, întregului popor — în condițiile în care lumea contemporană e răvășită de una din crizele cele mai puternice — un remarcabil program de acțiune. Imaginea e tulburătoare, dar pătrunsă și de o mare încredere, de fermitate și cutezanță revoluționară : „Străbătem o epocă foarte agitată, omenirea fiind zguduită de cutremure, furtuni și uragane economice, politice și militare de mari proporții, care pun popoarele la grele încercări, le provoacă mari pagube și suferințe. În aceste împrejurări grele, înfruntînd valurile uriașe provocate de uragane și cutremure, trebuie să navigăm cu mare atenție pentru a asigura înaintarea patriei noastre spre piscinile înalte ale societății comuniste“. Se trasează drumul, se precizează strategia și tactica acestei istorice înaintări. În **Raport** este relevat ceea ce este înaintat, sînt criticate rămănerile în urmă. Argumentele au tăria fenomenelor temeinic analizate, cunoscute, așa încît fiecare participant la Conferință are viu în față tabloul uneia sau alteia dintre realitățile scoase în evidență. Fapt pe deplin firesc pentru că, așa cum s-a subliniat cu atîtea prilejuri, cabinetul de lucru al secretarului general al partidului este țara întreagă — mulți dintre cei aflați în sala Conferinței l-au întîmpinat, i-au ascultat sfaturile, indicațiile chiar la locul lor de muncă. Mulți dintre participanții la Conferință au trăit marea bucurie de a-i fi avut în mijlocul lor, atît în momente de împliniri cit și în clipe grele, în timpul inundațiilor, al seismului, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu și pe tovarășa Elena Ceaușescu, nenumărate sînt pe cuprinsul patriei obiectivele industriale și social-culturale a căror piatră de temelie a fost pusă de conducătorul țării, edificiul pe drept cuvînt numite: „Ctitorii Ceaușescu“.

Cu același spirit pătrunzător, de puternică forță analitică, sînt puse în lumină probleme cardinale cu care se confruntă omenirea, ca și modalitățile practice de acțiune pentru salvagardarea păcii, pentru promovarea unei noi ordini economice internaționale, pentru afirmarea nestîngherită a noilor principii democratice dintre state. Pacea — țel fundamental al lumii contemporane ! Pacea — imperativ al tuturor popoarelor ! Președintele țării propune, rostind cerința în numele poporului român, căi concrete pentru dezarmare. Aplauzele și ovațiile : „Ceaușescu — pace !“, „Vrem pace pe pămînt !“, se ridică neconținut, lovind sonor marile bolți, asemenea acordurilor unui imn vibrant.

Astfel, Conferința a devenit, totodată, și o amplă manifestare pentru pace, pentru dezarmare, care-a ținut la București vreme de trei zile. Fiindcă n-a fost participant la dezbateri, fie în plen fie în secțiuni, care să nu fi subliniat — în numele colectivului pe care-l reprezenta — marea importanță pentru destinul omenirii a propunerilor făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ideile cuprinse în **Raportul** secretarului general al partidului sînt, așadar, ca de fiecare dată, deschizătoare de drumuri noi privind nu numai construcția socialismului în România, ci și construcția unei lumi noi. A unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră.

SIMBĂTA, 18 decembrie 1982, lucrările marelui Forum al comunistilor români s-au încheiat. Timp de trei zile, în plen și în secțiuni, au avut loc discuții la care au luat parte 514 tovarăși și care s-au desfășurat — cum a apreciat în Cuvîntarea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu — „într-un spirit de înaltă exigență și răspundere partinică, comunistă față de prezentul și viitorul patriei noastre socialiste“. Sentimentul cel mai puternic care s-a desprins este acela al datoriei față de partid, față de popor. Aprobînd în unanimitate magistralul **Raport** și documentele supuse amplelor dezbateri, participanții la Conferință și-au exprimat cele mai alese sentimente de recunoștință, stimă și prețuire pentru inestimabila contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea politicii interne și externe a partidului și statului nostru consacrată ridicării țării pe noi culmi de progres și civilizație, cauzei păcii, înțelegerii și prieteniei între popoare. Totodată, au fost adresate Conferinței, tovarășului Nicolae Ceaușescu, telegrame venite din întreaga țară, ca noi expresii ale voinței ferme a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, de a îndeplini exemplar mobilizatoarele obiective stabilite de Conferința Națională, ca unanimă angajare a tuturor cetățenilor patriei de a acționa fără preget, cu devotament și pasiune revoluționară, pentru continua dezvoltare economică și socială a României socialiste.

„Acum, hotărîtoare sînt faptele“ — au fost cuvintele-indemn ale secretarului general al partidului rostite la încheierea Conferinței Naționale. Iar țara întreagă a receptat, la altitudinea celor mai înalte exigențe, vibranta chemare. În fața patriei se deschide largul drum al devenirii comuniste.

Un drum de construcție care face din datoria muncii o convingere ce mobilizează conștiință după conștiință, un drum ce va înregistra pulsul ritmic, plin de vigoare al unui neîntreput efort colectiv.

„E mîndră corabia, viteaz e cîrmaciul“ — spune poetul. Toate forțele națiunii într-un dinamic proces de creativitate — aceasta e imaginea drumului pe care pășim în anul ce vine, a drumului nostru — ineluctabil — către viitor.

Vasile Băran

Despre dor

VIII

De la-nălțimea Munților mei Apuseni
se vede-atît de departe istoria
acestei țări românești a Ardealului,
pînă dincolo de luncu, Bălcescu și Horia.

Neamul meu cel născut și în veci așezat
pe aceste întinderi solare
iată, vine-ncărcat de lumina genezei
iluminîndu-mi numele de sărbătoare.

Nume din singele, nume din trupul
țării Ardealului mai dulce ca mierea,
unde ochii mei obosiți de veghere
își alină mereu la izvoare vederea.

În pămîntul trudit și sfințit cu sudoare
al acestui frumos și-nțelept neam al meu
care vine-ncărcat de lumina din veacuri
iluminîndu-mi numele mereu.

La înălțimea Munților mei Apuseni
de unde — atît de departe se vede istoria,
pînă dincolo de urmașii urmașilor
lui luncu, Bălcescu și Horia.

IX

Să mergem, prieteni, pe dealul Ciugudului
într-o zi cu cefuri albastre,
să căutăm printre urmele oilor și-ale vitelor
urmele copilăriei noastre.

Să mergem pe dealul Cetății, la Bălgrad,
unde Horea a fost răstignit pe roată,
la Mureș să mergem, la Oarda de Jos și de Sus,
să răscolim țara Ardealului toată.

Pînă-n străfundul istoriei să căutăm
neconținuta noastră copilărie,
învăluindu-ne în ea ca într-un steag
țesut din frumusețe și veșnicie.

Și-ntr-o seară de decembrie, prieteni,
să ne pînim cu colinda prin sat
și să ascultăm din poartă în poartă
glasurile pe care odată le-am purtat.

Pînă ce ne vor răspunde din icoane
părinții și bunii-străbunii,
colindați, colindați să răsune
zăpezile strînse în văile lunii.

Adunați-vă pe dealul Ciugudului
și la Bălgrad, acolo-n Cetate,
urmele copilăriei noastre
cu veșnicia neamului sînt încărcate.

X

Țăranu-și bate coasa cu ardoare
pe Dealul Furcilor, sus, în Cetate
și coasa sună ca o toacă-n sărbătoare
așa cum el evlavios o bate.

Și-ncepe să cosească iarba deasă
crescută-n Dealul Furcilor înaltă,
ca un stăpin întors la el acasă
din drumul greu prin lumea lui cealaltă.

Și șuieră prin iarbă, aprig, fierul,
și-o rînduie în șiruri lungi și moi,
de-atîta șuier inverzește cerul
în așteptarea judecății de apoi.

Și el, țăranul, tot cosește-ntruna
și coasa șuieră în soare grea,
și-nvăluie-n poloage lungi și luna
și trece șuierînd din stea în stea.

Ne-nduplecat el își cosește iarba dulce
din Dealul Furcilor și pînă-n cer
și-apoi, trudit, se duce să se culce,
și stelele de ochii lui se sting și pier.

Dar coasa sună mai departe, sună,
visînd la iarba veacurilor toată,
cînd se izbesc cocoșii grei de lună
în cer țăranu-ncepe coasa să și-o bată.

Petru Anghel

O viață în slujba cărții românești

S-AU scurs aproape 60 de ani de când tânărul student în litere Dan Simonescu (n. 11 decembrie 1902) își făcea debutul publicistic în revista de folclor „Șezătoreea” (1923). De atunci, continuând cu lucrările seminarele consacrate unor probleme textologice de literatură română veche și modernă (romanul medieval Varlaam și Ioasaf și Cântarea României de Alecu Russo), reunite sub titlul *Încercări literare*, și cu teza de licență, *Viața literară și culturală a mănăstirii Cimpulung (Muscel) în trecut*, tipărite în orașul natal, unde fusese numit pentru scurt timp profesor (1926), ucenicul cel mai în vîrstă și cel mai cunoscut astăzi al celor doi cititori ai bibliologiei și istoriei literare române vechi, Ioan Bianu și Nicolae Cartoian, aflat în preajma maștrilor, la catedra de literatură română veche a Universității din București (din 1927) și la secția de manuscrise și cărți vechi a Bibliotecii Academiei (din 1931), s-a devotat cu o rară abnegație celor două direcții îngemănate de cercetare.

În prima, cel care este recunoscut de cîteva decenii drept decanul bibliologiei românești s-a afirmat plener de timpuriu prin ducerea la bun sfîrșit a *Bibliografiei românești vechi (1508—1830)*, începute de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, în 1898, redactînd cea mai mare parte a tomului III, apărut în 1936, și integral tomul IV,

Adăogiri și îndreptări (1944). Această monumentală oglindă a cărții românești tipărite timp de peste 300 de ani, în epoca așa-numită „veche”, dar care a marcat cu fiecare etapă noi trepte spre modernizarea României, stă de cîteva decenii și va sta în continuare la temelia oricărei cercetări a literaturii și culturii române din secolul al XVI-lea pînă la începutul celui de-al XIX-lea, prin informațiile bibliografice exacte, precum și prin rețipărirea îngrijită a „cuprinsului”, a prefețelor și epilogurilor — adevărate manifeste culturale ale epocii —, însoțite de elegante reproduceri, ce dau o imagine vie a artei tipografice din trecut. Devenită demult o raritate bibliografică, ea se impune a fi receditată cît mai curînd și completată la același nivel de execuție tehnică (*Contribuțiile la Bibliografia românească veche* ale Daniei Poenaru, editate de Muzeul județean din Tirgoviște, în 1973, abia ne-au arătat ce cărți s-au descoperit între timp), așa cum un editor din Liechtenstein, a reproduș-o fotomecanic, la Wiesbaden (1968—1969), difuzînd-o celor interesați de istoria cărții românești și europene, căci aceasta este una din cele mai frumoase, mai bogat ilustrate și mai reprezentative bibliografii europene.

Au urmat, din 1944 încoace, numeroase articole, studii și broșuri (unele în colaborare), consacrate fie descrierii a noi fonduri de carte veche din orașele țării, fie ceretării unor manuscrise de notorietate internațională, cu care se mindresc cîteva din bibliotecile noastre (*Biobibliografia* sa, publicată în 1972 de Biblioteca Centrală Universitară din București, cu un *Cuvînt înainte* de Dan Zamfirescu, înregistrează peste 300 de titluri, la care se adaugă circa 250 de recenzii și note bibliografice). Dintre acestea din urmă, două sînt adevărate podoaabe artistice, prezentate publicului larg de Editura Meridiane, în 1972 și 1975, prin frumoase reproduceri în culori, însoțite de studiile introductive ale profesorului Dan Simonescu: celele *Codex Aureus*, realizat la porunca lui Carol cel Mare (742—814), și *Codex Burgundus*, frumos ilustrat și caligrafiat în latină și în franceza secolului al XV-lea, ambele păstrate la Biblioteca „Bathyanum” din Alba-Iulia.

Lăsînd la o parte diversele manuale de

biblioteconomie și bibliografie, rod al îndelungii activități didactice, trebuie menționat aici, de asemenea, recentul volum, redactat în colaborare cu unul din tinerii săi elevi (Gh. Buluță) și editat în condiții excelente de Editura „Ion Creangă”: *Pagini din istoria cărții românești* (1981), o succintă și bine documentată istorie ilustrată a cărții românești manuscrise și tipărite, din cele mai vechi timpuri pînă astăzi.

Cealaltă direcție, istorico-literară, a îndelungii activități a octogenarului profesor reunește — pe lîngă cîteva cursuri universitare, rămase, din păcate, în formă litografiată — numeroase articole, studii și ediții de texte vechi și moderne de notorietate în istoria literaturii române. Seria lor începe cu exemplara teză de doctorat, *Literatura românească de ceremonial* (1939), care, pornind de la textul editat, *Condica lui Gheorgachi* (1762), realizează, de fapt, un istoric al textelor consacrate ceremonialului de curte, de la bizantini și popoarele vecine pînă la *Învățăturile lui Neagoe Basarab* și textele ce le-au urmat în Țările Române. În continuare se înscriu: *Legenda lui Afroditiu Persul* (1942), în frumoasa colecție „Texte de literatură română veche”, inițiată de N. Cartoian; *Istoria Țării Românești*, atribuită Stolnicului Constantin Cantacuzino, în reprezentativa colecție „Clasicii români comentați”, Craiova (1944); *Cronica lui Baltasar Walther despre Mihail Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane*, amplu studiu, cu ediție și traducere (extras din „Studiul și materiale de istorie medie”, vol. III, 1959); edițiile critice, însoțite de ample studii filologice și istorico-literare, realizate în cadrul Institutului de istorie „Nicolae Iorga” și publicate de Editura Academiei, în colecția „Cronicile medievale ale României” — *Istoria Țării Românești (Letopisețul Cantacuzinilor)*, în colaborare cu C. Grecescu (1960); *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII—XVIII)*, ediție unică în felul ei (1967), reunind 22 de texte poetice cu subiecte istorice, de la cele semnate de Miron Costin și Dosoftei pînă la cele din 1802 și 1806; *Cronica anonimă a Moldovei, 1661—1729* (1975) și altele.

Tot atît de prețioasă este culgerea în două volume, însoțită de introduceri și note, realizată în colaborare cu prof. I. C. Chițimia, *Cărțile populare în literatură românească* (E.P.L., 1963), în care sînt reunite textele a 20 de romane și povestiri pseudo-istorice, de înțelepciune, moralizatoare, cavaleresti și erotice, talmăcite și prelucrate în limba română, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, a căror valoare constă în faptul că „au ridicat graul simplu al poporului și stilul exprimării orale la treapta unei limbi artistice, plină de imagini și plasticitate” (*Romanul popular în literatura română medievală*, E.D.P., 1965, p. 63).

Dintre scriitorii moderni, M. Kogălniceanu este cel care i-a atras în mod deosebit atenția și a cărui operă literară și, în parte, social-politică i-a rededit-o de mai multe ori, începînd din 1947 pînă în 1974, cînd a apărut primul volum din seria academică de *Opere*, cuprînzînd *Beletristica, studii literare, culturale și sociale* și continuată, sub îngrijirea sa, în anii din urmă, de istoricii Alexandru Zub și Georgeta Penelea.

În sfîrșit, îndrumătorul generos al atîtor generații de studenți, bibliotecari și cercetători, care-l înconjoară cu o respectuoasă afecțiune, a adăugat, cu doi ani în urmă, un frumos dar iubitorilor literaturii române vechi: portretul dascălului său, N. Cartoian, împreună cu o sistematică *Bibliografie selectivă* pentru anii 1942—1979 și *Bibliografia operei acestuia*, ca anexă la noua ediție a *Istoriei literaturii române vechi* (Ed. Minerva, 1980).

Contemporani cu neobositul cercetător pe care-l omagiem astăzi, ne simțim legați prin el de ilustrii săi înaintași, Ioan Bianu și Nicolae Cartoian, al căror demn continuator s-a dovedit a fi, împreună cu alți colegi de-al săi. Devotamentul său în slujba cărții românești manuscrise și tipărite de-a lungul secolelor constituie pentru generațiile actuale de cercetători și cititori un exemplu și un îndemn pentru a scoate la lumină și a pune în valoare tezaurul inepuizabil al culturii și literaturii noastre multiseculare.

G. Mihăilă

Confruntări

Parabola înțelegerii

ATRECUT prea puțină vreme de la plecarea dintre noi a lui Alexandru Ivasiuc, pentru a putea vorbi de „posteritatea” sa, sau măcar despre judecata posterității — și, dacă aceasta își va spune negreșit cîndva cuvîntul, desigur că mult mai greu e să se rostescă despre el criticii și prietenii literaturii sale, care, urmărindu-i scrisul de la primele manifestări publicistice, nu se pot „despărți” de el nici pentru acel mic moment, indispensabil ambelor părți, al adevărului, adică al unei judecăți cît de cît exacte. Cărțile lui s-au făcut cunoscute într-o cadentă sigură și intrucivă precipită, ceea ce a fost și nu a fost în avantajul lor. Debutînd destul de tîrziu față de alți confrăți, scriitorul a părut a dori, ca în atitea alte privințe, să redobîndească timpul și să nu lase pierdut nici un aspect din dinamica vieții contemporane, fără a-și spune și el cuvîntul. *Vestibul, Interval, Cunoaștere de noapte, Păvălile, Iluminări* s-au urmat asadar la intervale strîmte, dar au urmat și un anume făgaș pe care autorul lor părușe a nu dori să-l părăsească, ci să-l adîncească, dîndu-i prin stăruință mai multă autenticitate.

Intrucit ne privește, n-am pune această repetiție (fără prea multe nuanțe) printre deficiențele de alcătuire și de intenție ale scrisului lui Ivasiuc. Și Sadoveanu și-a pregătit printr-o sumă întreagă de încercări (care i-au plictisit pe mulți cititori, iar astăzi îi plictisesc mai ales pe admiratorii săi) realizările decisive, venite foarte tîrziu. Dacă a tatona este pentru un artist o virtute pe jumătate recunoscută (sau un păcat pe jumătate iertat), repetiția poate însemna uneori și o consecvență foarte strictă în a se urmări și a se urma pe sine, cu o încredere care, tot de atitea ori, e și semnul adevăratei vocații. Nefericirea e că opera scriitorului rămîne brusc trunchiată de mina destinului, și mai ales, e grav că, în măsura în care se confirmă o imagine prea convenită, o parte din cărțile lui Ivasiuc ră-

min să fie consemnate la capitolul ingrat al „virtualităților”, ceea ce e nemeritat pentru fiecare în parte, căci toate au solide și proprii puncte de susținere, configurîndu-se nu pe deplin, în tot cazul îndejuns, personalitatea artistică a autorului.

Ezităm, de aceea, a numi ultimul roman al lui Ivasiuc, *Racul* (1977), o sinteză a tuturor tendințelor și calităților sale de scriitor, și aceasta, pentru că aproape toate cărțile sale au acest caracter și rezumă mai mult sau mai puțin reușit, dar totdeauna aproape în întregime, ceea ce se vede că urmărea. După aventura din *Apa* (în care unul au ajuns să vadă o neașteptată rătăcire pe un teritoriu prea străin), cu *Racul*, autorul s-a întors nu numai la sine, ci la toate elementele, schemele și chiar convențiile sale, pentru a cîștiga parcă un rămășag cu cine nu se încrezuse în ele, dar avînd poate ca rezultatul mai îndepărtat și nescontat, trecerea tuturor încercărilor precedente în umbră. Romanierul nu s-a sfîșit să se arate cu toate defectele calităților lui, ceea ce (subliniem noi) e o expresie admirabilă a siguranței de sine.

Racul este, negreșit, capodopera lui Alexandru Ivasiuc, o carte a tuturor posibilităților sale și o demonstrație a unei vocații specifice, incontestabile: romanierul nu a căutat să iasă din sine, ci să se verifice într-o încercare supremă. El nu a pregetat să reducă la o evidentă punere în ecuație ceea ce pînă atunci disimulase oarecum sub aspectul unei înghetări epice inspirate sau deduse din realitatea imediată. Aici, în fața cititorului și a autorului stă o problemă care, pînă a se rezolva, lasă suficient spațiu unei foarte ingenioase intrigi, imaginare, conduse și încheiate cu o mină de maestru.

NE AFLAM odată cu romanierul instalați în pură convenție: un stat hispano-american, terorizat de un tiran tenebros și neliniștit care, în neputința de a-și anihila total dușmanii (pentru că la forțele sociale pe care unul sau altul dintre aceștia le reprezentau, inteligența lui pur conspirativă nici nu se gîndește), ajunge să imagineze cel mai eficient mijloc de terorizare glo-

bală: o represiune pe cît de singeroasă pe atît de absurdă, care tocmai prin acest caracter paralizază reacția posibilă a victimelor ce se știu absolut nevinovate. Însărcinat intruciv cu regizarea sau supravegherea acestei odioase acțiuni, pînă la punctul în care, dezlănțuind-o altora, ar putea-o zădărnici, Miguel (un personaj ambiguu, de conformist cerebral, care, abdicînd de la idealurile sale democratice și libertare din tinerețe, s-a înscris în schema puterii oferite de partida adversă) ajunge să-și de-a seama în răgăzul ce i se oferă de numai o zi, că logica este mai tare decît teama și că, neputînd concepe absurditatea unei crime, oamenii în genere refuză să creadă că le-ar putea cădea victime. Ideea, de adevărată cauzistică politică, intersectîndu-se numai planul etic, dar și cel simplu sufleteș, este admirabil pusă în ecuație și soluționată în acel punct în care intră în joc alte forțe de acțiune, cele populare, și se precizează alte nivele de confruntare politică. Arareori logica strictă, rămînînd neatinsă, s-a înțiplat să slujească mai dureros la nimicirea celor care au crezut numai în ea și care, nelăsîndu-se convinși, au pierit înainte de a înțelege tocmai faptul că nebunia depășește logica, ba chiar și-o poate subordona, și-o poate face complice.

Acest Miguel urmărește toată „acțiunea” cu acea lipsă de participare afectivă pe care i-o impune însăși neputința de a interveni pozitiv în tot ce se pusea la cale și cu o curiozitate puțin înfiorată dar repede calmată de resemnarea unui dezabuzat și unui conșciv, care admite existența chiar și sub forma unui prea crud experiment. Și acest personaj, ca multe altele ale lui Ivasiuc, este, în ciuda inteligenței, spiritului tranzațional și a unei certe țări, un înfrînt. Mecanismul represiunii pe care-l declanșează din umbră dictatorul îl va anihila și pe acest „fascinat al puterii”, care s-a integrat unei formule inumane de dominație, pentru a deveni un „beneficiar” abulic și complezent, dar de fapt una din victime, poate chiar una prevăzută în programul elaborat al „acțiunii”. Procesul pe care de mai multe ori îl făcuse Ivasiuc inteligenței își găsește aici una dintre cele mai neașteptate soluții.

Dar, dincolo de toate acestea, remarcabilă ni se pare atmosfera crepusculară a cărții, imbecită, înăbușitoare, grea de aprehensiune, tipică unei istorii „pe sfîrșite”, realizată în *Racul*, grație unor elemente care transcend pitorescul „local” de prisos în atari ocazii, și care amintesc de climatul stătut din cărțile lui Malaparte — acesta însuși un personaj echivoc, participant la comedia și la tragedia istoriei, despre care a depus o mărturie detașată, ineficientă, și un privilegiat al observației fără reținere și fără compasiune — un tip uman la care Ivasiuc nu credem că s-a gîndit neapărat, dar pe care nu este exclus să-l fi cuprins în schema lui mentală. Eroul său, un indiferent (pe vremuri devorat de toate ambițiile), un neutral (partizan al tuturor experiențelor politice), un abulic (dîrjînd mai mult fără voie o vastă crimă) este un personaj rezumativ, pe cît de jalnic, pe atît de demn de interes. În locul proceselor de conștiință care ar putea avea urmări și împotriva celui care se lasă pradă lor, aici asistăm la un determinism orb, mutat pe un plan mai înalt, iar absența „dezbaterei” dă un înțeles poate mai grav anecdotei, transformînd totul într-un spectacol tragic al neputinței.

Parabola înțelegerii pe care romanul o descrie ajunge totuși la acel punct la care și cititorul obișnuit și-ar putea spune cuvîntul. Căci tocmai acolo unde jocul abstract atinge paroxismul, întregul demers capătă un accent mai uman și mai aprehensibil. Familiar al unor entități grave, precum Fatalitatea, Istoria, Moartea, Puterea, eroul romanului, devenit principala victimă a acțiunii, deschide prin sfîrșitul său aparent accidental dar, oricum, la mentalabil o perspectivă mai dreaptă, mai adevărată tocmai înțelegerii.

Alexandru George

La reeditarea lui Ion Neculce

A DESEORI reeditat, mai ales pentru farmecul său literar, **Letopisețul** lui Ion Neculce, cel mai talentat dintre cronicarii moldoveni, și-a găsit în sfârșit, prin încercatul editor al **Didahiilor** lui Antim Ivireanul și al **Ceasornicului Domnilor**, în versiunea lui Nicolae Costin, — l-am numit pe dr. Gabriel Ștrempel — primul editor critic¹⁾. Un aparat impresionant de note, cuprinzând variantele la cvasi-totalitatea manuscriselor cunoscute, ocupă subsolul paginii și îngăduie filologilor să-și satisfacă voluptățile profesionale. Cite una din aceste variante, referitoare la a XIX-a anecdota din **O samă de cuvinte** și anume la o întâmplare din viața lui Aron-vodă, contemporanul lui Mihai Viteazul, îi conferă povestirii sarea ce-i lipsea textului principal. Lăsăm cititorului iubitor de condimente, plăcerea descoperirii. Autorul acestei necesare explicitări a fost clericul Ioasaf Luca, nepot de soră al cronicarului, căruia îl datorăm de altfel mai multe copii ale **Letopisețului**, desigur din interes istoric, dar și din pietate familială, virtute ce le-a lipsit urmașilor direcți ai marelui și savurosului cronicar. Vestita cronică mai beneficiază de un avantaj ce le-a lipsit înaintașilor ei: existența, dacă nu chiar a manuscrisului original și autograf, dar măcar a unui făcut sub controlul autorului și cu completări de mână ale acestuia. Este manuscrisul 253 din colecția Bibliotecii Academiei, notat de editorul critic cu sigla A, incomplet, dar ușor de întregit prin celelalte, ale sus-numitului vrednic nepot. Primul editor al **Letopisețului**, Mihail Kogălniceanu, procedase la fel, după ce descoperise valoarea manuscrisului prioritar.

Mai îmi rămâne să subliniez importanța amplei **Introduceri** semnata de Gabriel Ștrempel, care examinează rînd pe rînd opiniile critice ale istoriografilor și ale istoriei literare, înainte de a-și spune punctele proprii de vedere, dintre cele mai juste. Viața și activitatea lui Ion Neculce sînt și ele expuse în **Introducere**, într-un spirit desăvîrșit științific, fără alunecări hagiografice sau encomiastice, dar cu vădită simpatie pentru operă și pentru om. Ba chiar, într-un loc, vedem că editorul critic îl găsește autorului său o lipsă, nejustificată de stadiul genului de la noi:

„Neculce nu precizează datele, nu fixează ani, și aceasta conferă **Letopisețului**, o dată în plus, caracterul unei povestiri și îl îndepărtează oarecum de valoarea izvoarelor narrative anterioare (Ureche și Costinescu) atît de mult folosite de istoriografia noastră.”

De altfel, cronicarul recunoaște într-un rînd că a putut greși ani și se scuză, într-un spirit de veritabilă umilitate. Cercetătorul modern s-ar putea întreba dacă omul avea „complexe”. Citindu-i **Predoslovia**, răspunsul ar fi negativ. În paragraful final, se adresează cititorilor, ca și cum s-ar aștepta să fie tipărit și aflat în minile atît ale celor simpli, cit și ale celor ambițioși:

„Deci, fraților cetitorilor, cu cit că viți²⁾ îndemna a ceti pre acest letopisătu mai mult, cu atita veți ști a vă feri de primejdii și veți fi mai învățați a daré răspunsuri la sfaturi, ori de taină, ori de ostire, ori de voroave, la domni și la noroade de cinste”.

Fraza e remarcabilă prin siguranța de sine a cronicarului de a fi realizat o operă atît instructivă, cit și educativă, de a fi dat și lecții de viață, și lecții de comportare, anume pentru cei ce ar fi și ei, ca și dînsul, implicați în viața politică și militară a țării. Nu fusese oare, în cea de a doua domnie a lui Dimitrie Cantemir, sfetnicul său de taină, sau cum zice pentru alții, după o vocabulă turcească, musaip³⁾? Iată cum ne-o spune, după ce expune structura divanului:

„Acestia era boerii lui Dumitrașcovodă intiiu⁴⁾. Iar mai de credință și mai ales toate trebile domniei era după mine, Ioan Niculce⁵⁾ vel-spătar”.

Nu vom zăbovi asupra problemei de a ști dacă dezvinovățirea lui de a fi contribuit la alianța lui Dimitrie Cantemir cu țarul Petru cel Mare este sinceră sau nu. Se poate ca tocmai aceasta să fie exclusă din „toate trebile domniei”? Era posibil ca sfetnicul intim să ignore mișcarea propriului său cumnat, vistiernicul Ștefan Luca, trimis de Domn la Lujk, să semneze tratatul de alianță?

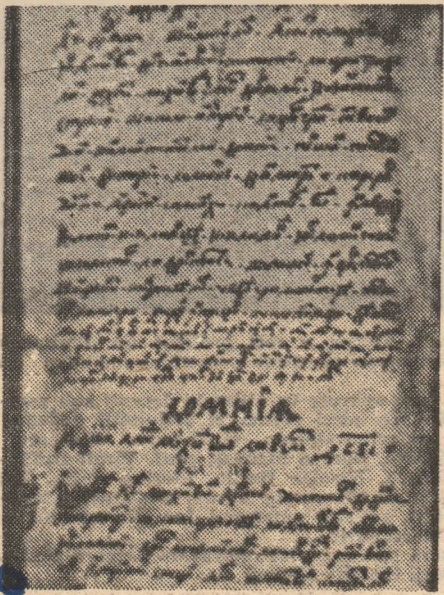
Deși nemvătăat, în raport cu predecesorii

¹⁾ Opere, **Letopisețul țării Moldovei și O samă de cuvinte**, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1982, în —8°, 934 pagini.

²⁾ Vă veți.

³⁾ În prima formă.

⁴⁾ Să se rețină și această dublă variantă onomastică (de prenume și de nume).

Pagină din **Letopisețul** lui Ion Neculce cu completări autografe ale autorului

săi, dați la carte latinească în universitățile leșești, — Ion Neculce nu are complexul de inferioritate respectiv și nu se lasă „epatat” de știința altora. Despre marele cărturar care era patronul său, scrie sec:

„Era om învățat”.

Atît și nimic mai mult. Urmează însă, în spirit critic:

„Numai la giudecăți nu pre putea lua sama bine, poate fi trăind mult la Țarigrad, în străinătate”.

Intr-adevăr mult: 22 de ani din cei 50 de viață, din care ultimii 12 în Rusia! De aceea, într-una din cărțile lui, N. Iorga îl înglobează cu a sa **Descriptio Moldaviae**, printre călătorii străini. Este, desigur, o exagerare, ba chiar o nedreptate, față de primul român care a scris despre datinile, credințele și eresurile poporului nostru, ca unul ce, de neam răzăsesc, trăise și la țară și-l cunoștea bine neamul.

N-AȘ ZICE că Neculce se credea un Machiavel, deoarece n-avea cunoștință de existența ilustrului secretar florentin. Era însă convins că **Letopisețul** său era un manual al viitorilor dregători și chiar al conducătorilor de oști. Se credea, cu alte cuvinte, un fin om politic și un destoinic militar. Nu-l numise Dimitrie Cantemir vel-spătar, iar după demiterea lui Antohie Jora, vel hatman, adicătelea capul oastei moldovenești? Și nu-l consultase oare, la Stănilești, însuși Petru cel Mare, simțindu-se din toate părțile înconjurat de turci, dacă l-ar putea scoate, pe el și cu o mică suită, din acea strînsoare?

CARNET

Liniește

Pe dragi oscioarele-i slăbuțe
o lespede atît de grea —
și-afară zgomot de căruțe
și lingă ea inima mea

atita de neputincioasă,
că să ridice nu putea
nici rîndunica de pe casă
cu inima-i care bătea

știind că o să se oprească
și ea cîndva, și totuși vrînd

mîhnirea să-mi mai potolească
cu-aripa fața-mi alintînd,

să fie-alături de mine
ea, zburătoare de o clipă,
lăsîndu-mi mie, pe ruine,
o amintire de-o aripă,

a Ei, a mea, a dragii mele,
ce sta întinsă liniești,
cu ochii mari, pălite stele,
pe cerul meu încremenit.

Eugen Jebeleanu

1850—1882

Și iată-ne ajunși la centenarul morții lui Ioan Andreescu, cel născut în același an cu Eminescu. 1850. Deci, 1850—1882. Numai atît. Dar e, oare, cu puțință? E cu puțință ca printre întemeietorii veșniciei noastre să se afle unul mai tînăr decît Eminescu?

Geo Bogza

Se credea, așadar, cu **Letopisețul** său, nu un mare scriitor, ceea ce, netăgăduit, era, dar fără să știe și fără să vrea, ci un încercat sfetnic, în viitorime, un învățător, mai bine zis, pentru cei ce l-ar pași pe urme, în viața publică.

Mai e nevoie să subliniez că s-a înșelat? Așadar un complex compensator, de superioritate, al celui ce se credea dascăl în politice și militare, este evident la lectura **Predosloviei**. Acest complex este cu atît mai remarcabil cu cit omul nu putea avea simțul modern al superiorității meritului personal asupra nașterii. Pe de altă parte, deși era prin mama lui un Cantacuzino, de viață imperială așadar, din ură față de puternicele lui neamuri din Țara Românească, rude ce nu-l primiseră, pe el și pe cea de sus, așa cum li se cuvenea, ci fusese tratată ca niște rude sărace, el îi defaimă sistematic, și niciodată nu-și revendică această strălucită ascendență. Se considera omul ajuns prin vrednicia lui, ceea ce era perfect adevărat, iar nu prin proptelele neamului său. Cazul este cu atît mai notabil cu cit mama lui însăși, Catrina, fiica vel vistiernicului Iordache Cantacuzino, poate nu își va fi apărât „hegemoniconul”, deoarece în familie era numită sau poreclită Muta. Inșiși succesorii cronicarului aveau să fie porecliți Neculce Mutu, fie că înaintașa, cum observă Gabriel Ștrempel, era mută, sau avea un defect de vorbire, ori era pur și simplu taciturnă. La rîndul lui, cronicarul scria ca un dislalic, cu s în loc de ș (și invers), cu j în loc de z, cu dz în loc de j. Scria adică așa cum rostea, peltic sau sisilit și, nedîndu-și seama de confuzia ortografică, nu se corecta nici măcar în scris. Nici această ușoară infirmitate nu-i tulbură lui Neculce încrederea în sine, în capacitatea sa politică (cu nimic afirmată, dar nici infirmată) și militară (să nu mai vorbim de ea!).

La lumina condiției familiale și a raporturilor cu Cantacuzinești, spuneam că numitul complex de superioritate la Neculce este o compensație a voinței și a mîndriei la complexul de inferioritate ce-i va fi simțit la propria lui mamă și poate și la fratele și sora sa, ambii uterini, din a doua ei căsătorie, — și poate ce-l va fi însuși resimțit, în anii săi tineri și înainte de promovarea lui în protipendadă, care s-a produs destul de ușor. Este acesta poate un indiciu că tînărul era simpatice și știa să-și creeze relații utile, într-o vreme de aprigă competiție. Cantacuzineștii erau stabiliți în țară de trei generații și se asimilasera, situîndu-se, cînd cu instaurarea fanarioților, în partida națională. Cronică lui Neculce este expresia energică a acestei atitudini antigrecești, justificată prin numirea de către Poartă a unor înalți demnitari din Fanar, care nu ne cunoșteau nici limba, nici obiceiurile și care veneau cu o suită de protejați de aceeași teapă, cu toți îndatorați pînă în gît pen-

tru obținerea domniei și a slujbelor, așadar grăbiți să-și plătească datoritiile și să se chivernisească în timpul cel mai scurt. Mijlocul unic era fiscalitatea, care-i îmbogățea pe noii veniți și pe toate slugile lor, pînă la ultima treaptă: a celor ziși clocoi (agenți ai fiscului, care-și cumpărau slujba). Impotriva acestora edictează Mihail Racoviță, în a treia domnie, la 24 aprilie 1718, un uric prin care le interzice de a mai percepe „de la tot omul și de la femeii sărace, de la babe bătrîne și neputincioase, tot cit(e) un ort de cap”, în acest fel, ei „bortăcea” pe toți săracii cu acel obicei, de le lua și straele de pe dinșii...”⁶⁾

EDITORUL critic pune în lumina adevărată necontestatele calități literare ale marelui povestitor și vrăjitor de limbă, dar relevă totodată însemnătatea informației istorice, mai ales pentru perioada memorialistică a operei. De asemenea subliniază bogăția excursurilor în sectorul politicii internaționale. Neculce se ținea în curent cu evenimentele importante din Europa, nota schimbările de domnii, decese suveranilor, războaiele, alianțele, tratatele de pace. Sînt și naivități inevitabile, la scara mentalității unui autodidact, dar efortul de informare și de interoretare sincronică este vrednic de remarcat.

Talentul salvează cronică de la discreditul ce ar apăsa înjurt asuora operei prin căutarea la lupă a greșelilor de date, a confuziilor și a idiosincraziilor cronicarului, care n-a fost un om acomodant, ci un ireductibil, stimat, dar nu și iubit. Inșiși Dimitrie Cantemir, în exilul din imperiul țarist, s-a lovit de firea independentă a bărbatului, care nu înțelegea să-i fie slugă domnitorului, după ce-i fusese musaip. Neculce a trebuit să apeleze la țar, ca să obțină ceea ce-i refuza „stăpînul” său, care-l era, cu toată egalitatea virstei, și unchi prin alianță: întoarcerea în țară, după doi ani, din greu îndurați pe lingă autoceratul surghiunit. A mai stat alți șapte ani în Polonia, ani grei desigur, pe care l-a putut, credem, fructifica, prin cunoașterea de oameni și prin adîncirea experienței de viață.

Cronică lui, repetăm, îi revelează talentul ce și-l ignora, dar care-l era firesc, de mare povestitor, cu efecte adeseori dramatice.

Dăm un singur exemplu: cum a întîmpinat Alexandru Mavrocordat / Exaportul / știrea numirii fiului său, Nicolae, ca domn:

„Atunce tată-său Alicesandru Ecsapăritul⁷⁾, șădzînd la gazdă, nemîc nu știe⁸⁾ de fiu-său, c-au luat domnie. Și cum au înțeles, au si-nceput a plînge⁹⁾ s-a-s da palme pesti obraz, s-a-s zmulgă părul din cap și din barbă, s-a blăstăma pe fiu-său, căci a primit domnie, și a dzice că din ce(a)sul acesta iaste casa¹⁰⁾ lui strînsă, de vreme că s-au amesștecat¹¹⁾ la domnie. Și fiind și bătrîn, n-au trăit doo săptămîni s-au murit. Încă n-apucas(ă) Neculai-vodă să puce(a)dză din Țarigrad. Iar în locul lui Neculaiu vodă au pus tărdziman pe frate-său pe Ion”.

Acest Ion e preferatul lui Neculce, dintre toți domnitorii Țărilor Românești. Cusurgul cronicar îl exaltă în acest fel memoria:

„Ce departe era firea lui Neculaiu-vodă de-a lui Ion-vodă! Că Ion-Vodă era minunat de om bun, că nici acum nu pot uita muntenii bunătatea lui”.

Oprim aici considerațiile noastre marginale despre fermecătorul „povestaș” Neculce. Ediția critică a lui Gabriel Ștrempel umple un gol în editarea științifică a marilor noștri clasici. Este binevenită și bine, foarte bine executată.

Șerban Cioculescu

⁶⁾ Le confiscau boarfele!

⁷⁾ Uricarul, V, 1862, pag. 253—55.

⁸⁾ Să trecem peste regimul ortografic al numelor proprii din **Letopiseț**!

⁹⁾ Cîtește, moldoveneste — știe!

¹⁰⁾ Ciudate „ortopeii”: a plîngea, palmea, pitea!

¹¹⁾ Familia.

¹²⁾ Asupra transliterării absolut exacte (cronică fiind scrisă cu caractere cirilice) a unor cuvinte, neconforme ortopeiei (rostirii corecte), ar fi de glosat: să se fi pronunțat cîndva, de cineva, „amesștecat”? Merită luarea în considerație orice bizarerie neortografică? Sînt exclusiv ale cooistului, ale autorului sau ale editorului? Cuvîntul este al lingviștilor autorizați. Edițiile acad. Iorgu Iordan au fost mai circumspecte.

București

„Nu pot să dorm”

de Ion Brad

EPOCĂ de mari prefaceri ale istoriei noastre naționale, anii 1840—1860 sint evocați în recenta premieră a Teatrului Foarte Mic, prin piesa **Nu pot să dorm** a lui Ion Brad, poet distins, descins din lumea spirituală transilvană, aflat acum la a doua încercare dramaturgică, după **Audiență la consul**. Textul piesei (**Teatru**, nr. 6/1978) propune ca personaj principal figura lui Timotei Cipariu, cărturar de mare erudiție, minte luminată a veacului nu numai în probleme de filologie și istorie a românilor, dar și în acelea de înțelegere a conștiinței naționale în preajma hotărâtorului an 1848. O amplă activitate a învățătorilor ardeleni, lucrători pentru destinul fericit al neamului românesc în Transilvania, „luminează” resorturile istorice ale hotărârilor ce trebuie luate, ale răuvoitoarei propagande habsburgice și maghiare, ale căilor de urmat. Apar figuri ilustre ale bărbăției și spiritului românesc: Avram Iancu, Aron Pumnul, Papiu Ilarian, Bănuțiu, Treboniu Laurian, Barițiu, Andrei Mureșanu. Ion Brad propune, în afara lor, două personaje-proiecții ale „spiritului pământului”: Ana și Fata munților. Prima, femeia care îl îngrijește credincioasă pe Timotei, cealaltă, o feminitate aspră, de luptătoare, reprezintă momente de referință în plan pur omensc, ale cărturarului absorbit de știința savelor.

Ardența interioară pusă în slujba neamului, veghea neîntreruptă pentru a surprinde ceasul cînd istoria românilor va suna ora deșteptării unui neam — toate acestea sint elemente constitutive ale unui mod de a fi și de a acționa pe care îl reprezintă personajul Timotei.

Piesa lui Ion Brad este mai degrabă o evocare decît o reconstituire. Sint puse la contribuție unele documente de epocă. Secvențe importante ale activității ardelenilor pentru descifrarea hățisurilor, adesea periculoase, ale mersului vremii, sint reactualizate din perspectiva unui dramatism semnificativ. Momentul pregătitor și adunarea propriu-zisă de pe Cîmpia Libertății din Blaj potenează artistic un eveniment istoric de mare semnificație.

Finalitatea artistică a textului este concretizarea în spectacol, prin imagini teatrale, a acestei „veghe pentru dreptatea istoriei”, cum dramaturgul însuși numește, exact și frumos, starea de a fi a lui Timotei. Uneori piesa are un caracter expozitiv. Regizorul Cristian Hadjiculea, determinat de spațiul incomod, aici, al sălii centreează desfășurarea spectacolului pe chiar centrul spațiului scenic: masa la care Timotei, chinuit de nesomn și gânduri, meditează, scrie, îi adună pe cei care sint și gîndesc într-un singur fel. Decorul, realizat de arh. Virgil Luscov, oferă ochiului imaginea unui interior de intelectual, cu multe cărți, a unor bucăți de arhitectură vechi (ale căror sugestii sint, însă, suspendate). O roată, ce ar fi putut fi intens simbolizatoare (dar nu e), se proiectează, printr-o lumină roșie, pe un perete. Plastica scenică este descriptivă, iar muzica (Viorel Crețu) ilustrează corect teme cunoscute.

Maxima concentrare spirituală pe care piesa o propune, în cîteva scene, este realizată în spectacol atunci cînd spațiul este mai puțin aglomerat. Timotei, în interpretarea lui Nicolae Iliescu, apare ca un spirit modern, „luminat” de știința veacului dar și de a istoriei românilor în aceeași măsură în care luminează pe cei din jur și, prin ei, pe toți românii adunați la Blaj. Actorul dă viață autentică personajului său în unele momente ale spectacolului cînd conturează un univers spiritual semnificativ. Alături, cînd textul nu are aceeași tensiune dramatică, evocînd lucruri cunoscute, interpretarea actorilor devine oarecum neutră. Dialoguri convingătoare susțin Maria Ploae (Fata munților), Radu Duda — student (Aron Pumnul), Nicolae Ifrim (Tipograful). Ste-lan Nistor — student (Credințelul). Mari-le figuri ale momentului sint ilustrate, prin cîteva apariții, de Vistrian Roman, Marius Ionescu, Dumitru Lazăr-Fulga — student, Jean Lorin, Vasile Pupeza.

Marian Popescu

Pe scenele țării

■ Spectacolul Studioului I.A.T.C., Agachi Flutur, a fost prefăcut (în dimineața premierei) de o expoziție de carte și un Simpozion cu titlul Contemporaneitatea lui Vasile Alecsandri.

Expoziția a cuprins cărțile de teatru și film apărute în ultimele decenii sub semnătura cadrelor didactice ale Institutului. Despre acest aspect al activității pedagogice au vorbit prof. univ. Ion Zamfirescu, Ecaterina Oproiu și Theodor Mănescu. La Simpozion au luat cuvîntul Ion Toboșaru, Mircea Mancaș, prof. Virgil Brădă-țeanu, Tamara Buciuceanu, Alexandru Tocilescu, Nicolae Barbu, Florian Poira, Ion Cojar, Mihai Florea, Elisabeta Munteanu, studenții Margareta Avram și Corneliu Medvedev. Invitat de onoare al acestei manifestări, artistul poporului Ion Finteșteanu, a ținut o alocuțiune intitulată „Educația prin Alecsandri”.

În seara aceleiași zile, a avut loc premiera spectacolului regizat de Grigore Gonța. Actorii din fotografie: Margareta Avram și Claudiu Bleonț.

Brașov

„A treia țeapă”; „Troilus și Cresida”

MOMENT teatral bun la Brașov, unde repertoriul e temeinic, sint trei regizori însemnați și activi, direcția e scrioasă, iar trupa, întărită cu tineri valoroși, e folosită, toată, în condiții satisfăcătoare. Studioul e, deocamdată, inactiv. Programul care i s-a fixat pentru a doua parte a stagiunii nu e clar, urmează a se mai preciza — după cum a reieșit din dezbaterile la care direcția instituției a invitat cincisprezece critici din Capitală și din alte orașe (discuție organizată împreună cu Secția de critică teatrală a Asociației oamenilor de artă).

S-au prezentat premiere ale acestui an artistic. **A treia țeapă**, realizată de tinărul și atît de înzestratul regizor Florin Fătuleșcu, nu seamănă cu nici una din celelalte cinci reprezentări ale acestei originale tragi-comedii istorice. Spectacolul are o înfățișare neobișnuită: o școlărie, semn al începuturilor unei clădiri, într-un stat care se zămislește. Vittorio Holtier, scenograful, știe să delimiteze și să configureze spații dramatice printr-o încreșcare a razelor de reflectoare, prin povîrnirea unui acoperiș de pe o casă incendiată, prin lăgubra țeapă, a treia, pe care domnitorul va ispăși tragic neizbinda sa în cîmplitul veac. Regizorul, cu ajutorul unor actori buni ai trupei — nu cu figuranți — din lumea cerșetorilor schilavi și gingavi, poznași și răi s-a făurit un personaj colectiv interesant, care funcționează multîntru, ca un sfetnic (parodiat) al domnitorului, ca un cor dramatic (parodiat) al peripețiilor, ca o populație (parodiată) a urbei, ce n-are conștiință de sine încă. Reducîndu-se cîteva episoade ale piesei, rolul acestui grup, excelent caracterizat și mișcat, s-a amplificat. Și alte personaje de plan secund au un contur ferm, se vîd, se aud,

capătă portanță. Desigur, în primul rînd, Românul și Turcul, cei doi uimitori rezonuri care stau în țeapă, fără timp, comunicîndu-și date despre starea vremii și starea istoriei, amîndoi avînd umor, seninătate și patetismul necesar (Dan Săndulescu și Dan Dobre), apoi astrologul Dragavei (Ioan Georgescu — jucînd însă mai mult cu publicul decît cu partenerii), Domnica cea subțire, ironică și tandră, fără zaharicale verbale (Nina Zăinescu), Pictorul (Radu Negoescu). Minică, viziionarul, amărit și slobod la gură (foarte serios interpretat de E. Mihăilă-Brașoveanu), Joita, femeia fără căpătii (admirabilă schiță realizată de Maria Rucșandra Dobre), turcii (Victor Ionescu și C. Voinea Delast), ologii, cocoșarii, rîșoșii (adică Mihai Bălaș-Jujucă, Nae Cristoloveanu, Costache Babii, Flavius Constantinescu, Nicolae Manolache, Melania Niculescu, Andrei Ralca).

Vlad Teșeș, asa cum ni-l arată Mircea Andreescu, e iute, nerv de oțel, privire pătrunzătoare, verb ascuțit, om al hotărîrilor iute și al gîndirii nete, actorul avînd, evident, putere de întruchipare. Nu rostește însă replicile destul de clar și nu lasă locul cuvenit îndoielilor, dramei personale a omului. Nici veselie cruntă a personajului nu e valorificată. Liniștit și apropiat, Papuc (George Gridănușu) face un profil frumos, uneori însă cam șters. Alte contribuții aduc Stefan Alexandrescu, George Ferra, Savu Rahoveanu.

Un cursur al reprezentației e că nu are destul din încălcarea de gîndire asupra faptelor — specifică acestei piese — ci mai ales narează. Și, uneori, prea pripit: astfel că anumite scene se pierd, cum ar fi aceea din închisoarea de la Buda. Altminteri, desigur, e în spectacol sentiment

al istoriei, patriotism și situație în vremea unei clipe românești eroice, definitive.

CU **Troilus și Cresida**, comedia tragică shakespeariană, Mircea Marin, ca regizor, și Mihai Mădescu, scenograf, dau, de asemenea, o versiune absolut originală a parodiei războiului troian, văzut nu numai pe cîmpul de luptă, ci și în culisele lui nopțatice, în alcovuri și banchete, în conciliabule tainice și tranzații peste ziduri și tranșee, în motivații personale, prevestiri și interese. Se joacă în șase locuri distincte: pe meterezele Troiei, — cel mai înalt loc — unde oștenii truși, în haine de mătase albă, cu minciile lungi acoperindu-le mințile, par a duce o existență coregrafică; apoi pe o punte moale, suspendată, loc de trecere dinspre o tabără spre cealaltă; pe cîmpul de luptă, unde un ciudat aparat cu brațe rotitoare, de care atîrnă scuturi, ori măști, va figura înclăștările; într-o hruabă, loc predilect al bufonului acru și persiflator Thersit; într-o alveolă luminoasă, căptușită cu atlas, cuib de dragoste leneșă al perechii Paris-Elena; și într-un spațiu... aerian, în care bătrînii troieni hotărăsc, atîrnați în niște scrîncioburi lungi, dacă să se continue ori nu războiul.

Truculent, rod al unei invenții continue, spectacolul e o explozie metaforică, aducînd surprize la fiecare scenă nouă. La început ni se oferă o viziune kitsch asupra Troiei, cu ghirlande florale de hîrtie creponată pe creneluri, împănauți troieni avînd parte de blestemele și deochiurile rufosilor ahei, în zdrențe cenușii și cu înfățișări sălbătice. În încăperea vestitului cuplu e un Paris anodin (realizat mulțumitor de Gabriel Săndulescu) și o Elenă foarte adultă și corpolentă, cu perucă albă, porumbîindu-se într-un remarcabil mod comic (Geta Grapă). Apariția codoșului Pandarus, chel, cu mustăcioară rară, forme rotunde și glas cocoșesc, e surprinzătoare: rolul e făcut cu haz și eleganță de actrița Virginia Itta Marcu, dar în așa fel încît din declarația masculină a textului și travesti-ul reușit al interpretei rezultă un eunuc gelatinos, într-un totu plauzibil. Cassandra apare, în prolog (și ca prolog), fanțoșă și zimbitoare pentru ca în clipa următoare, după ce și-a trecut palmele peste obraz, lăsînd lacrimi insingerate, să se transforme în prevestitoare a funebre, admirabila actriță care e Victoria Cociăș-Serban transfigurînd tulburător această mască pe tot parcursul reprezentației. Ulise are aerul unui diplomat modern (prin amănunte vestimentare, dar și prin jocul nuanțat al lui Costache Babii), Patrocle e desenat derizoriu, ca o miță mieunătoare (foarte nostimă interpretarea lui Mihai Bălaș-Jujucă), Nestor e senilizat (E. Mihăilă-Brașoveanu), Cresida e gingașă, sîreată, îndrăzneală, voluptuoasă, plină de capricii (Luminița Blănuș), Ajax, un malac mugind (spiritual conceput de Dan Dobre), Achile un războinic crud, nu lipsit de viclenie, soldătu obțuz (Dan Săndulescu), Hector, un chip tragic (Ion Jugureanu, sigur, ferm, elegant, adînc). În această atmosferă a tuturor dezamăzurilor, Thersit e un glas batjocoritor de rezonanță (Mircea Andreescu).

Vizita de bunăvoință a lui Hector la greci, uciderea lui lașă de către mirmidoni, dezbaterile cu privire la cauzele înfruntării și răscolitorul tablou final — cu năvala asedierilor și carnagii asedierilor — fac ca ideea condamnării războiului să fie dureros de clară și deosebit de penetrantă. Nu cred că mai are nevoie de surplusul metaforic al celor doi oșteni care se tot bat mereu și seucid unul pe altul, gîfînd, cam din sfert în sfert de oră. Sint și alte excese metaforice, venind dintr-o tendință demonstrativă. Inegalitatea interpretărilor și rezolvări grabite dau, uneori, impresia de sumar. Actualitatea spectacolului e însă indiscutabilă și personalitatea lui, un bun real al teatrului brașovean.

Valentin Silvestru

Turda

„Transmitem în direct”

AFLAT la cea de a cincisprezecea piesă jucată (în timpul relativ scurt de cînd s-a dedicat, ca scriitor, aproape în exclusivitate scenei), Tudor Popescu nu numai că s-a făcut cunoscut ca autor de texte dramatice cu aderență la public (și de aceea cultivat de teatre), dar și-a și definit un anumit stil și un anume profil — atît meritele și posibilitățile cit și limitele fiind de-acum nu tocmai greu de determinat; autor prolific și de o destul de mare fantezie, se cantonează cu precădere în zonele imediate ale realității, încercînd să descompună mecanisme generatoare de situații ilare, în care logica unor personaje ce determină evoluția fabulației este o logică aparte, ciudată prin devierea ei de la cea general acceptată și existentă concret în contextul social contemporan.

În **Transmitem în direct** mobilul imediat care-l determină pe Goran (șef de nivel mediu sau chiar ceva mai mult într-o mare întreprindere) să intervină în viața tinărului muncitor Bucur (inovator care pînă atunci nu-l interesase și care în mod

sigur nu l-ar fi interesat absolut deloc nici în continuare) este iminenta sosire a unei echipe a televiziunii; aceasta „va valorifica la modul TV” o corespondență voluntară a tovarășei Miluța. Și dintr-un om cumsecade, care-și vede pe cit poate (și se pricpe) de munca și de viața lui, tinărul muncitor e transformat într-un „personaj reprezentativ”, scop în care i se „crează” atît o ambianță cit și preocupări „adecvate”, i se caută și o soție „care-i înțelege zbatările și problemele” și care vrea copii... Lucrurile se amplifică odată cu sosirea realizatorului TV Bițan (cărui a-i intră toate reportajele fiindcă știe el cum să le facă); cu eforturi și... cite o dușcă, în ciuda tuturor încercărilor care apar, viitorul reportaj începe să se „cristalizeze” și cînd totul pare „a merge bine” Bucur face ceea ce orice om de bun simț ar face, adică îi dă afară din casă pe toți...!

La un an și ceva de la absolvire, regizorul Andrei Mihalache prezintă, la Turda, un spectacol care se remarcă înainte de orice altceva prin maturitatea cu care e abordat textul și prin buna stăpînire a in-

strumentarului regizoral reclamat de comedie. Ce consideră el necesar să sublinieze cu precădere e contradicția dintre lumea reală a lui Bucur (Mircea Cosma) și a iubitei lui, Aura (Adriana Gădălean) și cea contrafăcută, pe care vrea cu orice preț să o „contureze” Goran (în interpretarea lui Stelian Stancu, nu atît caragios, cit periculos prin viziunea lui asupra realității, pe care pare a o avea și puterea ca, măcar parțial, să o impună și altora), secundat de Miluța (pe care Liliana Ghiță a creionat-o ca pe o exemplificare a prostiei disciplinate și principiale), ecuație în care mai intervin cele două candidate la rolul de soție, foarte precisă în aprecierea și evaluarea „bunurilor pămîntesti” Nina (surprinzătoare compoziție a Ninei Antonov) și tumultuoasa Silia (căreia Maria Junghietu i-a subliniat mai ales sinceritatea vulgarității). Cînd în partea a doua a spectacolului intervine în acțiune echipa TV, comicul devine mai ales de situație, de unde și o oarecare insatisfacție în conturarea personajelor, Bițan (Simion Sălcă) rămînd doar la nivelul emfazei și al gongorismului iar Niță, și Crișan (Gabriel Chirea și Giuc Vintilă Crișan) fiind apariții palide.

Radu Bădilă

Cu toată dăruirea

Amplul Raport prezentat de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la acest mare forum al comuniștilor, Conferința Națională a partidului, reprezintă pentru întregul nostru popor, pentru toți lucrătorii din domeniul propagandei, artei și culturii, un document programatic puternic mobilizator, definind cu claritate căile și mijloacele prin care se perfecționează continuu cadrul nostru de viață, mediul spiritual în care se formează omul nou, țelul fundamental al transformărilor revoluționare ce s-au produs și se produc în societatea noastră. Pe baza orientărilor de excepțională importanță ale acestui document, cineștii își vor dăruia întregul lor talent și potențial creator, alături de toți slujitorii artei și culturii, îndeplinirii măreței opere de formare a conștiinței omului nou, continuu propagând spirituale a patriei noastre.

Beneficiind în repetate rânduri de sfatul și sprijinul direct al tovarășului Nicolae Ceaușescu, creatorii din domeniul cinematografiei s-au străduit să realizeze filme cu un profund conținut ideologic, care să exprime concepția Partidului Comunist Român despre lume, capabile să transmită, într-o înaltă formă artistică, mesajul societății noastre socialiste, să redea preocupările, viața omului nou, să-l convingă și să-l emoționeze pe spectator.

În anii care au trecut, filmul românesc, pe ansamblul genurilor, a marcat evidenți pași înainte. S-au diversificat planurile tematice, producția s-a dublat, nivelul profesionist al realizărilor noastre a crescut simțitor și este ușor de constatat că numai acele filme realizate la o înaltă înaltă artistică și-au cucerit un real prestigiu, că numai filmele care au pornit

de la o bază dramatică plină de substanță, cu adevărat inspirată din viață, din problemele și conflictele ei actuale, s-au impus conștiinței publicului. Prin dezvoltarea bazei tehnico-materiale a cinematografiei, prin creșterea și pregătirea cadrelor de care dispunem astăzi, putem spune că cinematografia noastră națională s-a născut cu adevărat, că a crescut și s-a diversificat în epoca socializmului.

Se impune însă ca în creația cineștilor noștri să se producă o mai fermă creștere calitativă, o aprofundare substanțială a direcțiilor tematice prioritare, singura cale de a face din arta cinematografică o artă și mai puternic angajată, combativă, emoționantă, convingătoare, cu o și mai mare eficiență la public. La un examen mai atent constatăm însă că își mai fac loc spre platourile de filmare scenariile mediere, că materialul cinematografic selectat din realitate e văzut deseori fragmentar, enunțurile nu sînt întotdeauna limpezi și, în consecință, tratarea cinematografică e lipsită de vigoare și de sevă concretă.

Mesajul nu se transmite întotdeauna cu claritate tocmai pentru că tema nu e definită clar și net. Un anumit schematism de tircoale scenariilor și, implicit, filmelor noastre. Cu toate că eficiența filmului rezidă, în esență, în valoarea sa propagandistică, în capacitatea lui de a mobiliza conștiințele la marea operă de construcție socialistă, nu putem să fim indiferenți nici față de eficiența sa economică directă. Dar a fost probată practic, nu o dată, bucurându-se de un sporit succes atât în țară cit și în străinătate, filmele noastre de ficțiune, documentare și desene animate.

Asociația cineștilor, organizație obștească a creatorilor de film, și-a adus o

importantă contribuție la dezvoltarea artei cinematografice românești. Ea a asigurat cadrul organizatoric în care s-a realizat educația membrilor săi în spiritul ideologiei partidului nostru, cadrul perfecționării lor profesionale și artistice. Activitatea a fost ritmică, susținută și s-a dus în spiritul unei sporite exigențe față de disciplina și obligațiile obștești asumate. Cu toate acestea, implicarea Asociației cineștilor în procesul creației și producției cinematografice trebuie să fie mai directă și mai operantă; ea are sarcina să militeze mai eficient pentru deplină afirmare a artei cinematografice românești în cadrul culturii noastre socialiste și să-și aducă o contribuție sporită la organizarea și desfășurarea activității cu filmul în cadrul Festivalului național „Cintarea României”.

Creatorii și lucrătorii din domeniul filmului, pe deplin conștienți de marea răspundere în fața publicului, a partidului, pentru îndeplinirea nobilei misiuni ce le revine ca cetățeni și artiști comuniști, se angajează să muncească cu întreaga lor capacitate și dăruire spre a da un nou avânt calitativ producției de filme.

Ion Popescu Gopo

Președintele Asociației cineștilor

Secvența

● Almanahul Cinema 1983

(redactori: Adina Darian, Mircea Alexandrescu) adună între copertile sale colorate felurite eseuri, interviuri, profesii de credință, traduceri și note, aspirind să le ordoneze în jurul unei teme unice: relațiile film și societate. Rînd pe rînd pelicula e analizată ca document și comandă socială a fiecărei epoci, ca nostalgică întoarcere către trecut ori ca refuz al iluziilor construite și prin intermediul „uzinei de basme”. Din perspectiva publicului de azi și a „videofililor” de mâine, ecranul se dezvăluie încă o dată ca oglindă pentru spectacolul istoriei, al familiei sau al solitudinii, ca meditație — fie direct rostită, fie metaforic — despre copilărie. Tainicele raporturi dintre producători, regizori și vedete, proiectele visate și amintirea împlinirilor devin subiecte de confesiune pentru creatorii autohtoni și străini. Esențial pentru acest Almanah este îndeosebi efortul de a cuprinde fenomenul cinematografic românesc — nu doar prin declarații programatice, prin articole și informații grupate; căci în toate capitolele sale, se simte voința de a discuta și include operele noastre contemporane în peisajul general al artei a șaptea.

l.c.

Astăzi, ciclul „File din epopeea națională pe ecran” programează întoarcerea lui Vodă Lăpușeanu (film semnat de Malvina Urșianu)

Radio Televiziune

Din nou emisiuni literare

■ Cit de special, de seducător aș fi tentat să spun — dacă acest lucru nu ar fi aproape o impetitate prin neavenita nuanță de camaraderie a aprecierii — a fost profilul Nichita Stănescu de luni seara, din seria Creatorilor și epoca sa, serie ce a revenit nu de mult pe micul ecran spre a rămâne, sperăm, pentru o îndelungată vreme ca emisiune-pivot a redacției culturale. Din felul său atât de particular de a întrezări articularea cuvintelor, de

parcă între silabe s-ar prăvăli somptuoase avalanșe de nori sau doar de tăcere, se întrevede, triumfătoare, lama arzătoare a inteligenței, o profund originală inteligență poetică, al cărei spectacol provoacă o mereu proaspătă emoție. Nichita, iată, fără a-l cunoaște vorbesc despre domnia-sa folosind numele cel mic, așa cum o fac frecvent tinerii și vîrstnicii săi cititori și, poate, și tinerii și vîrstnicii săi prieteni, Nichita, deci, a pledat într-o manieră de fierbinte olimpianism pentru dreptul la eternitate al poeziei. Al poeziei și apoi al poetului căci, adept al unei linii de gândire ce a strîns în descendența lui Poe atîtea și atîtea voci literice ale secolului nostru, Nichita crede în „imperpersonalitatea deliberată” a creației, în forța ei de a învinge conturul biografic el curente și a se supune ordinii pure a propriei lumi. Lumea poeticului, aceasta este orizontul său de acțiune și de conștiință, o lume ce metamorfozează extraordinar datele comune, o lume în care to-

tul, pînă și gloria și discordia capătă un alt stălnut, o lume în care privirea creatorului, însușind brusc contururile, alunecă spre noi domina-toare. Istoria ideilor literare va înregistra, desigur, contribuțiile poetului Nichita Stănescu la aceeași cotă de valoare la care istoria operelor literare îi înregistrează polemele. Fiecare ascunsă a creatorului a fost revelația tele-portretului conceput de reporterul Alexandru Stark și de operatorul Victor Prunaru ca un adevărat studiu de caracter.

■ Tot pe programul II al micului ecran a fost difuzat, săptămîna trecută, în cadrul Moștenirii pentru viitor (emisiune de Mihaela Macovei), un remarcabil film Odobescu la a cărui reușită o contribuție esențială au adus-o actorul Dan Condurache și, iarăși, operatorul Victor Prunaru. Regizorul, în ultimii ani cunoscut și prin creațiile sale pentru marea ecran, este Dinu Tănase. În urmă cu un deceniu, el s-a afirmat, la televiziune, prin

citirea filmelor „literare” de excepție, de la cel dedicat lui Ion Pillat la cel după Concert din muzică de Bach de Hortensia Papadat Bengescu. Distins cu premii, acesta din urmă a fost transmis, cu oarecare întârziere, și pe programul I. Dinu Tănase este unul dintre acei realizatori care au încercat și (important!) au reușit să transfere literarul în vizual, afirmînd în cadrul emisiunilor de profil ale televiziunii un stil de reală originalitate. Nimic din monotonia descriptivă a peliculelor de „istorie literară”. Paginile cărților sînt citite într-o nouă perspectivă și serviciul adus literaturii române este de necontestat. Regretabilă este doar marginalizarea acestor eforturi prin includerea lor într-un program pe care marea public nu are posibilitatea a-l urmări. Fieresc este, atunci, ca emisiuni precum Creatorul și epoca sa, Moștenire pentru viitor și alte rubrici de același tip să intre, prin reprogramare, în orarul canalului I.

Ioana Mălin

Telecinema

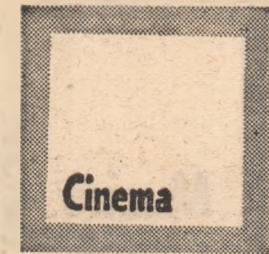
Să te cunoști pe tine însuși

■ POATE că lucrul cel mai important (sau, în orice caz, interesant) în legătură cu acest Casablanca este, acum, la 40 de ani de la apariție, felul în care este el „prizată” de un public eterogen, în definitiv.

Cineva îmi spunea că filmul e „tulburător, aiurător”. De ce „tulburător”? Nu a fost în stare să-mi demonstreze. De ce „aiurător”? Pentru că (omul cită involuntar din Preda) așa ceva nu există. Sincer să fiu, aceasta mi s-a părut cea mai exactă și (ciudată!) patetică înțelegere a filmului cu Bogart și Ingrid Bergman.

Altceva mi-a spus (omul a văzut — dacă nu mă minte — de șapte ori filmul, de șapte ori, ca în basme, ca în folclor) că filmul îi evoca, dacă nu cumva îl făcea chiar să-și amintească de un șlagăr al cărui refren suna cam așa: „de ce sîntem doi, cînd putem fi doar unul”.

În sfîrșit, cineva mi-a spus că a văzut pînă acum de vreo treizeci de ori filmul. Nu cifra mi se pare fabuloasă (am văzut și eu, de vreo cincisprezece ori, Falstaff-ul lui Orson

Flash-back

Artă și confort

(sau Cinefili vechi și noi)

■ Anul 1982 a adus în viața Cinematicii o schimbare. După 20 de ani de săli provizorii sau improvizate, i se repartizează în sfîrșit un sediu incăpător, civilizat, chiar elegant. Amplasare centrală, personal cu pretenții, cabină de proiecție, hol și vitrine spațioase, fotolii largi, în sfîrșit toalete..., tot ce se credea că va aduce fericirea. Lumea e mulțumită, ba chiar în al noulea cer. Dar necazurile abia acum încep.

Peste noapte se naște o întreagă categorie de cinefili. Sala palatului e în renovare, „Patria”, „Republica”, „Polivalenta” nu mai prezintă interes. Cu un sentiment de frustrare, toți se întorc spre trecut. Dar mai ales spre bunăstarea sălii „Eforie”. Căci nimic nu poate convinge mai bine despre valoarea unui film decît un fotoliu incăpător, un jet de aer condiționat. Moda retro se manifestă nu atît prin pasiunea pentru artă, cît prin apetența pentru confort.

Sub presiunea cererilor, numărul abonamentelor crește enorm. Locurile sînt dijmuite prin adresă oficială, în timp ce cozile la bilete încep de cu noapte. Vechii cinefili, aceia care înfruntaseră impedimentele sălii „Union”, se simt acum ei frustrați. Nimeni nu susține că spătarul rupt sau arcul ieșit al străzintei favorizaseră capodopera, dar primul fotoliului în receptarea artei devine suveran. Personalul sălii începe să se molipsească (sau era gata molosit?). Vorbește cu aolomb de filmele „bune”. În sensul impus de noii cinefili. Se produce o alunecare înecată, dar periculoasă. Filmul de artă, esul, meditația, experimentul cu probleme se simt tot mai stîniene în propria lor casă, în vreme ce „filmele casei” sînt recunoscute a fi filmele... „de casă” — amuzamentul, pelicula caldută, confortabilă, incitantă... tot ce se potrivește cu fotoliul.

Asta în perimetrul sălii propriu-zise. Planează doar temerea ca însăși politica reortoriului să nu cedeze acestei mentalități de conșum. Deducem că nu s'ar semna, însă vanitatea orgolioasă cu care inflația de spectatori este semnalată (în loc să-i fie numite cauzele) nu exclude pe viitor, cu totul, surmirzele.

În ce ne privește, după zere ani de semnalare sîntămînă a anoniei Cinematicii, ne vedem și noi nevoiți să renunțăm la cadentă, nemămurind calendarul strict al instituției. Cauza?... aceeași dificultate în procurarea biletelor, de care se plîng vechii cinefili. Lipsindu-ne berbecii sau catapultele cu care să depășim zidurile acestei cetăți tot mai bine păzite, ne vom resemna să vorbim de film, o vreme, dinafara ei.

Romulus Rusan

„Marea iubire”

RECUNOSC că am așteptat cu interes apariția acestei noi opere scrise de Gh. Dumitrescu, fiind convins că, odată, compozitorul va așterne pe hirtie, într-o modalitate sinceră, directă, plină de vigoare și profund patriotică, cu care ne-a obișnuit în toate operele pe care le-a scris până acum, strigătul său prometeic și faustic în același timp, adresat semenilor, privind trainica menținere a echilibrului universal, a binelui, pe întregul pământ. Compozitor militant, partizan al fericii, libertății și păcii, Gh. Dumitrescu observă, cu maturitate și înțelepciune, că „este necesar ca toți creatorii de artă din lume să-și dea mina, la fel ca și savanții și oamenii de știință, pentru a contribui la lupta pentru pacea, binele și fericirea omului”. Cu alte cuvinte, sîntem responsabili de prezentul și viitorul nostru, iar creatorii trebuie să lupte pasionat, cu armele care le stau la îndemână, pentru triumful binelui și adevărului, înscriindu-se necondiționat „la lupta titanică ce se desfășoară pe plan mondial pentru salvagardarea păcii, a civilizației, a vieții, bunul cel mai de preț al omenirii.” Așadar, calea dramaturgică a noii sale opere, elaborată tot de compozitor, reușind, pe de o parte, savanții, ca Rafael și asistenții săi, acționând în fruntea poporului și, pe de altă parte, o mină de „creatori de moarte”, aparținând așa-numitei grupări „Dies irae”, desfășurându-se în permanență ritualic, simbolic, este gândită ca traversind situațiile cele mai dramatice cu putință și încheindu-se în consens cu interesele celor mai mulți dintre noi, luminos, lăștit, fără amenințarea autodistrugerii, în pace și înfrățire.

Intr-unul din monologurile sale, în actul al doilea al operei, Rafael se întreabă: „Ce-i soarta? Ce-i viața? Ce-i moartea?”, concentrînd în existența sa frământări umane oedipiene, permanent actuale. Este interesant că Gh. Dumitrescu îl așează, în aceste momente, pe Rafael

în fața oceanului tăcut, parcă adunînd în el tainele cele mai de preț ale lumii. Desigur că primul gând, în această situație în care ne introduce compozitorul, este asemănarea cu problemele fundamentale filosofice ale liricii eminesciene, care, de fapt, l-au inspirat, de care a simțit o deosebită atracție. Mitul mării plutește parcă peste întreaga desfășurare din **Marea iubire**. Intenționînd o explozie capabilă să distrugă Terra, Lucifer, prin manevra sa, nu reușește decît să declanșeze anularea acestei comenzi nimicitoare, Rafael, găsind între timp soluția savantă de a-i transforma pe răufăcători în neputincioși. Uzina lor, odioasa societate a crimei dispăre pentru totdeauna în neant.

Cheile muzicale ale operei, așezate în tipare tradiționale, chiar convenționale, sînt convingătoare, compozitorul folosind limbajul cu care ne-a familiarizat și care riscă meditația profundă la început și apoi acțiunea hotărîtă. Desigur că personajele, acțiunile lor, întrepătrunderile planurilor, situațiile așteptate și neașteptate își au, fiecare în parte, idei muzicale caracterizante, fluxul sonor bazîndu-se pe dialectica acestor nuclee, celule, valuri chiar, de natură melodică, armonică și mai ales timbrală. În primele momente, de pildă în lumea cercetărilor lui Rafael, sîntem introduși cu gîndul: „O, veșnică natură / Cînt de misterioasă este a ta ființă”. Aici, aria recitată a eroului principal este, pe alocuri, cu luminări major-minore. Apoi, ascensiunile orchestrale pînă la marginea posibilului, precum și coborîrile în neant, care însoțesc pledoariile lui Lucifer intenționînd să-l atragă pe Rafael în lumea lui, sau conturînd melosul în timpul cataclismului, sînt pline de astfel de dezlănțuirii timbrale, mai ales timbrale, care produc impresii puternice. Este apoi, în muzica operei, încă un drum al invenției compozitorului, (anunțat din operele și oratoriile mai vechi), pe care dansurile simple, diatonice, uneori aksace, se constituie în punți pentru culminațiile dramatice, sau sînt respirații sau anacruze.

Cîntecul pescarilor din actul al doilea, **Suita celor șapte viziuni și Serbarea apelor**, din același act, adăpostesc inspirația caldă, senină, care, de multe ori, i-au adus compozitorului aprecieri deosebite de elogiase. De data aceasta, momentele respective izvorăsc din acel **Cîntec al speranței** care străbate opera de la un capăt la altul și prin care vocile pure ale copiilor cîntă: „Colo-n depărtare / strălucește-n noapte / o mindră cetate”. Putem socoti această oază diatonică cel mai însemnat simptom sonor de dușmănire a membrilor asociației „Dies irae”,

care, de altfel, la rîndul lor, se și prezintă, de fiecare dată, cu un impunător cor, amintind celebra parte a requiemului, sau chiar **Rex tremendae majestatis**. Se poate face, în acest sens, o asemănare între mijloacele apreciatului nostru compozitor și cele cu care Berlioz descria, în felul său, aceleași frământări și dorințe. Gh. Dumitrescu trăiește, la temperatura marilor creatori, responsabilitatea, angajarea pentru viața și soarta oamenilor. Din **Cîntecul speranței** se naște și **Marea iubire**, monologul lui Rafael din ultimul act, în care „Coralul păcii” înfășoară declarația savantului. Aici, se fac auzite vechi imnuri. Cu cea mai mare simplitate posibilă, fără adăus orchestral, solistul cîntă un interval de terță mică într-o mișcare foarte așezată, atrăgîndu-ne atenția asupra legăturii directe cu steagul muzical al copiilor, simbol al viselor și al încrederii. Bineînțeles că țesătura întregului monument muzical conține numeroase asemenea legături și probabil că o analiză aprofundată a partiturii va duce la descoperiri importante, socotind însă că acest model intervalic, această manieră a travaliului, îndrăgita de altfel și de Enescu, dă măsura unui prim contact cu marea și frumusețea muzicii pe care

Gh. Dumitrescu a pus-o, de data aceasta, în slujba celui mai frumos vis al omenirii.

Spectacolul muzical (prea întins însă) se bizuie pe un mănunchi de interpreți care au pus în valoare, pe estrada de concert, opera lui Gh. Dumitrescu, pe dirijorul Carol Litvin, un deosebit de eficient talmăcitor al celor mai noi partituri românești, apoi soliștii D. Ohanesian, P. Hărășteanu, Fl. Diaconescu, Adina Iurașcu, Elena Grigorescu, Constantin Ene, I. Stoian, D. Zancu și alții, care ne-au demonstrat și de data aceasta marea lor capacitate de a-și pune în valoare calitățile vocale de excepție în aria repertoriului românesc. Orchestra simfonică a Radioteleviziunii, pare că renaște, mai ales cu ocazia serilor de operă pe care le susține. Corul Radioteleviziunii a fost condus cu o baghetă pe care, fără rezerve, o putem numi „strălucitoare”, de către experimentatul Aurel Grigoraș. Corul de copii Radio, a cărui pasionată îndrumătoare e Elena Văcărescu-Necula, ne convinge, cu fiecare nouă apariție, că e un ansamblu de excepție.

Anton Dogaru

95

„Marți, 14 decembrie, Filarmonica „George Enescu” a sărbătorit-o, printr-un concert omagial, pe Cella Delavrancea, cu ocazia împlinirii vârstei de 95 de ani”: astfel s-ar fi putut rezuma, printr-o seacă știre de presă, despre care nici nu știu dacă a fost dată, unul din cele mai impresionante evenimente culturale și artistice bucureștene din acest an. Deoarece starea unei culturi poate fi măsurată și după felul în care îi sînt prețuite valorile; prețuirea fiind treapta cea mai de sus a unui proces care începe de la cunoașterea valorilor și trece obligatoriu prin faza recunoașterii lor. A prețui cultura, a prețui arta înseamnă, în fond, că sîntem demni de ele; că le merităm; disprețul, desconsiderarea și indiferența nu sînt, cel mai adesea, decît forme ale unei ciudate barbarii. Ciudată, întrucît exprimă un tulbur și aberant orgoliu: orgoliul de a fi barbar. Adevărații barbari au sfîrșit întotdeauna prin a se lăsa cucerii de cultură; ignoranța lor era inocentă și, pînă la urmă, permeabilă. Iar dintre toate artelor probabil că muzica are cea mai mare putere de a cuceri și converti, de a înfrînge toate rezistențele și toate barierele ce stau în calea perfecțiunii și a purificării.

Să fi fost o întimplare că la sfîrșitul concertului omagial (conceput și condus într-un chip admirabil de Mihai Brediceanu), înainte de a interpreta ea însăși un vals de Chopin și un studiu de Scarlatti, Cella Delavrancea a vorbit, între altele, despre „purificarea morală prin artă” de care „avem atîta nevoie”? Nicidecum; marea artistă, cu naturalețea și firescul ce-i sînt atît de proprii încît pare să le iradiază cu întreaga forță a personalității sale, realizînd spontan o atmosferă de intensă comunicare și de comuniune spirituală înaltă, a fixat cu precizie adevărul acestui memorabil eveniment.

Concertul omagial a fost, cum se și cuvenea, o sărbătoare: o sărbătoare a artei, o sărbătoare a puterii omului de a crede în artă și de a se înălța prin ea. Nici un moment, totuși, Cella Delavrancea nu s-a transformat într-un simbol; respingînd parcă reflex orice convenție și orice convenționalism, plîpînda sa energică făptură, dăruită cu o miraculoasă vitalitate, instruia prin simplă prezență de profunde valori a omenescului, înțeles ca fragil echilibru, și atît de prețios, între materie și spirit. Pe toți cei aflați în sala istorică a Ateneului Român — și, înclin să cred, pe toți cei care ar fi voia să se fi aflat acolo — Cella Delavrancea i-a invitat la recitalul pe care îl va da (a promis) la împlinirea vârstei de 100 de ani. Fie ca emoția celor care au trăit acest concert-eveniment să se conservească în forță a destinului!

Și, la sfîrșit dar nu în ultimul rînd, mulțumiri și felicitări Filarmonicii pentru ideea, inițiativa și realizarea acestei sărbători: colegială, de suflet, de artă și a artei.

Mircea Iorgulescu

18 România literară

PLASTICĂ

Profil

● OAMENI de felul său, artiști dintr-o specie aparte, ambigui pentru cei grăbiți sau inapți de nuanțări, nu au nevoie de un pretext pentru a le creiona un profil, poate incomplet prin proteismul personalității însuși, dar în orice caz posibil și totdeauna atractiv. În acest caz există un prilej, sărbătoresc sub raportul conținerii conceptului și al profunzimii problematicii în sine, acela al expoziției de grafică pe care VAL GHEORGHIU a deschis-o la „Căminul Artei”. Nici pregătire și nici consecuție a picturii, ci pur și simplu un alt prilej de pictură, desenele sale vin dintr-o specie cu trecut și permanență, pentru a ne propune, deschis și chiar cu o franchețe provocatoare, ca un verdict implacabil, o nouă și firească stare a imaginii, condiția artei însăși. S-ar părea, potrivit acestei formulări, că ne-am întîlnit cu încă un spirit novator, rebel și iconoclast cu orice preț, dintre cei ce abundă prin proliferare în rație geometrică. Intr-un fel, avem de-a face cu o atitudine polemică pentru că, a desena întorcîndu-te la virtuțile conceptului autonom, fără complexe sau inhibiții, studiind natura, concretul implacabil, în încercarea de a-i descifra mecanismul intim, înseamnă astăzi a pune în discuție o întreagă direcție ce neagă sau ignoră acest tip de punere în imagine. Dar Val Gheorghiu nu polemizează, nu are timp și nici nu-și irosește energia, ori cum suprasolicitată de programul pe care și l-a ales, pentru a opera prin recul ideatic. El construiește, pur și simplu, propune și argumentează fără a se referi la altceva decît la ceea ce face el, fără a contesta sau submina în propriul avantaj.

De aici senina implicare în substanța și iconografia desenei, în sensul și tehnica imaginilor ce încetează, de la un punct din ce în ce mai clar marcat în suita prezentată astăzi, de a mai fi restituirii, pentru a deveni reprezentări. Este,

VAL GHEORGHIU :
Vinzătorii de cergi

Jurnalul galeriilor

Intr-un fel, un alt mod de a conceptualiza, prin delimitare exterioară în raport cu universul conținător, separînd structura de receptacul, ideea de fenomen în sine de alveola tutelară. Operația are loc gradat, prin trecere de la compulsiunea fenomenelor la analiza lor particulară, nu o dată recurgînd la disimulări sau dublări redundante pentru a sublinia, cu forța de șoc a revelației, prezența autoritară și focalizatoare a nucleului ideatic. Dacă un desen în carbune, de o gracilitate extrem-orientală în decizia ductului ferm și nervos, se numește **Antena**, ultimul lucru pe care îl vom vedea, dar care ne va obseda apoi, este tocmai antena.

La fel și în alte situații, această disimulare cu efect provocator, operînd în virtutea unei subtile cunoașteri a psihofiziologiei percepției prea exact utilizată pentru a nu deconspira intelectualul existent în artist, capătă dimensiunea unui program. Sau, poate, revenind la ideea ambiguității, aici se realizează osmoza dintre scriitorul de acută observație și latentă forță lirică, și pictorul severelor echilibrări de valoare, compoziție, ritm, rezultînd sferică personalitate a creatorului complex.

Acceptînd această evidență, pentru că am depășit zona prezumtivului și a tatonărilor analitice, zodia sub care se plasează grafica lui Val Gheorghiu tînde către o nouă definiție, desigur precedată și justificată de experiențele parcurse, dar în același timp aparte. Probabil că prima dimensiune care conferă desenelor un statut particular, fără a le extrage din familia conținătoare, este autonomia, ele fiindu-și suficiente, fără adjuvative sau completări tautologice, pentru a se realiza ca existență estetică. Cealaltă, decurgînd poate din prima, sau determinînd-o, este de natură formală, în sensul manierei utilizate, a tipului de a concepe și opera actul desenării ca o consecință a clarității scopului urmărit. Mereu actualul Ingres avea obiceiul, bunul obicei al spune astăzi, de a-i obliga pe elevii săi să deseneze orice lucru, orice fenomen cîștat sub privirea lor, doar din patru linii. Teribilă dar folositoare preceptă, obligînd nu

doar la sinteză formală ci, în primul rînd, la ordine și concizie conceptuală, la înțelegerea și reținerea celui mecanism interior ce dă siguranță și superioritate adevăratului desen.

Val Gheorghiu, probabil, tainic adept al acestui principiu ascetic, sau dornic să instituie el însuși, fără orgoliul primatului, condiția firească a desenului, este minat de același har al cursivității logice, funciare, a ductului. Cărbunele, creionul, penița, îl ascultă fără capricii exuberante sau îngroșări rigide, supunîndu-se în egală măsură minii și creierului, virtuozității și inteligenței. Că nimic nu este gratuit sau obișnuit prin aleatoriu prea frecvent invocat ca semn al genului, ne-o mărturisesc suitele de imagini ce reiau, reformulează, restring și restituie cu valoare emblematică imaginea unei realități pitorești sau baroce prin vocația naturală: un copac, un șir de dealuri, o casă. Rezultă de fiecare dată un lucru inedit, cu statut imagistic propriu, generînd un alt unghi de interpretare, poate și pentru că starea de spirit a desenatorului a fost alta, transmițîndu-se indirect privitorului. Pornind de la concreteții ce presupun jubilații inițiale și participare panteistă, artistul ajunge la semne și embleme, la simboluri și metafore. Opoziția dintre sensibilitatea valorilor de griuri elegiace, ca în pictura „vieții care trece”, și albul suportului poate crea semnificații ample, revelîndu-ne un univers sau o stare de spirit ascunsă în tăcerea formei. Zori oferă un exemplu explicit, utilizarea efectului de gri pe alb sugerînd poate nu atît un anumit moment al zilei, cît o implicare afectivă cu substrat poetic. Și iarăși va trebui să ne întorcem la scriitorul ce-și caligrafiază povestirile, emoțiile, viața, în arabescul angulos, neliniștit sub aparenta ordine formală, al desenei. Iar între peisaj și emblematica antropomorfului, între pictura de echilibru tonal și desenul colorat în gri, asemenea unuia „arlecchin în iarbă”, stă de veghe Val Gheorghiu.

Virgil Mocanu

Literatura română în școală

Personaje ale romanului românesc interpretate de...

Desen de Marcel Iancu

MATEIU CARAGIALE (1885-1936)

„CRAII DE CURTEA-VECHE”
(1929)

● Pașadia ● Pantazi ● Povestitorul ● Pîrgu
● Pena Corcodușa ● Arnotenii ● Poponel ● Rașelica Nachmansohn ● Masinca ● Wanda

PAȘADIA MAGUREANU, „crai” cu origine nebuloasă, fire de nepătruns, „pătimașă”, întortocheată, „tenebroasă”, duală, cu trăiri diurne spirituale și cu totul altele nocturne, ale tenebrelor și abjecției; omul de aleasă cultură, adâncit în studiul istoriei, e un „luceafăr” (hiperbola autorului) invins.

OVID S. CROHMĂLNICEANU: „Craii” sînt trei: mai întâi, autorul însuși [...]; apoi, Pașadia, bărbat în amurgul vieții, boier mare, înrudit cu familiile domnești. Fața-i veștedă păstrează o frumusețe severă, apusă în „cuta sâsistă a buzelor, în puterea nărilor, în acea privire tulburătoare între pleoapele grele”.

Omul duce, ca și amicii lui, două vieți: una diurnă, cînd la masa de lucru, în cabinetul său, redactează o operă capitală, o istorie a țării, cum numai el putea să o scrie; alta nocturnă, cînd bate pragul tuturor circumștilor și caselor de perdie. Pașadia e avid de luxură, prezidează grav, în mare tinută, beții crincene și țîrguri infernale, pe care Pîrgu, intermediar devotat, le pune la cale. Viața ultimului dintre Pașadeștii Măgureni respiră o imensă silă; stricăciunea a ajuns pentru el un adevărat anestezic sufletească. (Literatura română între cele două răboaie mondiale, ediție revăzută, I, Buc., E.P.L., 1972, p. 526.)

AL. GEORGE: [...] în Craii de Curtea-Vechă există un parvenit, care pînă la un punct se suprapune pe toate liniile clasice ale tipului, și acesta e, oricît ar părea de surprinzător cititorului, Pașadia. Să ne lămurim: Pașadia provine dintr-o familie „cu vază și stare”, e deci de o condiție superioară, deși nu cu mult celei lui Pîrgu. Numai că, deși ar fi putut beneficia de aceste avantaje, el cade într-o condiție inferioară, fiind „oropsit din naștere, crescut pe mîini străine”. [...] Pașadia e „jefuit de ai săi, înlăturat, hărțuit, prigonit și trădat de toată lumea”, în sfîrșit, obligat din fragedă tinerețe să ducă un război crîncen împotriva tuturor, să-și „jertfească tinerețea” efortului îndărătnic, „care ar fi doborât un uriaș”, pentru a-și câștiga o poziție socială, pentru a face să i se recunoască meritele. [...]

[...] Pașadia se alesese așadar, ca urmare a lungii sale încordări în vederea atingerii scopului, cu toate stigmatele omului de condiție joasă „ajuns” pe o treaptă mai înaltă, într-o societate de ascuțite inegalități sociale: gustul răzbunării, ura împotriva celor care i-au stat în față, a celor care i-au ultraiat mindria, voința nedeterminată, dar acerbă, de putere.

E adevărat că pe „calea măririlor”, Pașadia e servit de mijloace superioare ale inteligenței, culturii, energiei talentului. Cînd își dă seama însă că nu aceea cu cumpănit mai mult în marile lui succese sociale [...], el cade într-o mizantropie și o abulie la fel de negre pe cit de vehementă fusese încordarea voinței în penibila lui ascensiune. El dă cu piciorul în situația înaltă dobîndită și se retrage din viața publică, prăvălindu-se în desfrîu și singurătate — cedînd astfel demonului răului care-l păștea tot timpul, dar pe care știuse să-l izgonească în cursul ascetice și trudnicei lui cariere de parvenit*. (Semne și repere, Buc., Cartea Românească, 1971, p. 68—69.)

OVIDIU COTRUȘ: Evocarea lui Pașadia nu constituie un adevărat portret. Povestitorul îl contemplă, într-o stare de uimire euforică, după ce i-a construit imaginea din elementele fundamentale ale viziunii sale mito-poetice. Pașadia nu este descris, el este „cîntat” într-un registru care amintește mai mult de Lara lui Byron decît de oricare personaj de roman realist. (Ovidiu Cotruș, Opera lui Mateiu I. Caragiale, Buc., „Minerva”, 1977, p. 119.)

VASILE LOVINESCU: [...] Fuga în istorie e la Pașadia catartică și terapeutică. Cum Pantazi evadează, sau mai tehnic vorbind, se dezindividualizează în spațiu, Pașadia își leapdă limitele și servituțiile [...] în acea dimensiune specială și calitativă a Timpului, care e Anamnesis, reactualizarea magică, prin reamintire, neavînd nimic de a face cu trecutul așa cum a fost el, la vremea lui. Termenul „onirism” nu rezolvă nimic; în hagialicul lui istoric, Pașadia își

pierde ființa socială imediată. (Al patrulea hagealic, Buc., Cartea Românească, 1982, p. 47, 48).

PANTAZI (PANTA), „craii” visător, „un mare mindru”, coborît din navigatori greci ai Mediteranei; el însuși călător pe mări, se consideră un captiv pe uscat, are nostalgia spațiilor acvatice nesfîrșite și a unei mari iubiri pierdute; melancolicul interlo-cutor al povestitorului, cu glasul „grav și cald” al spovedaniei sale, e fascinat de frumos, liric, dar se complăce și el în viciul hoinărelilor nocturne; mările și oceanele îl vor rechema, în final, probabil pentru o ultimă călătorie.

TUDOR VIANU: Dacă sufletul lui Pașadia este acela al demonului înfrînt în orgoliul său și lucrînd la nimicirea lumii noi, acela al lui Pantazi poartă durerea unei dezamăgiri în dragoste, și cu toate că nu prețuiește mai mult oamenii și stările de aci el nu dorește altă să le distrugă, cit să le părăsească mai curînd. Coborîtori deopotrivă din vechi cuceritori, ca toate vîlăstarele aristocrației de singe, unul din ei ascultă mai mult de instinctele dominației și împilării, pe cînd celălalt de înclinația de a varia neconținut cadrul și decorul. [...]

[...] Odată cu figura lui Pantazi se introduce în tabloul Craiilor de Curtea-Vechă tonuri mai liniștite și mai dulci, o rază de lună care imblîzește spectacolul sumbru al acestor întîmplări nocturne. Căci Pantazi este omul născut artist, sufletul pururi îndrăgostit de frumusețea peisajelor și a plămînilor omenești, pătimaș de natură și istorie, deopotrivă cu congenerul său Aubrey de Verre din nuvela Remember. [...]

S-ar putea spune că dacă Pașadia reprezintă blestemul lumii sale, Pantazi înfățișează răsămpărarea ei estetică. Unul se năruie prin intensitatea acelei uri în care se cuvine a recunoaște vechile instincte de ferocitate ale clasei sale, în timp ce celălalt se salvează prin bun-gust și contemplație. („Gîndirea” nr. 3, martie 1936. Reprodus din: T. Vianu, Scriitori români din secolul XX. Antologie, postfață și bibliografie de Mihai Dascal, Buc., „Minerva”, 1979, p. 251—252.)

MIRCEA VAIDA: Afinități structurale există între prințul Salina (din romanul Ghepardul de Giuseppe Lampedusa — n.n.) și tristul Pantazi. Sint cotropiți amîndoi de aceeași crepusculară melancolie, o maladie grea a singelui, o durere în privirile lor blînde, ca un cîntec de lebădă. (Din Postfață la Mateiu Caragiale, Craii de Curtea-Vechă, Buc., „Minerva”, 1972.)

OVIDIU COTRUȘ: Viața nocturnă a lui Pantazi nu implică învolburări pasionale. Patima nopții e convertită în atitudine contemplativă. Privirea lui iscodește întinderile cerești în căutarea izvoarelor de lumină ce se arcuiesc într-o ordine ne-strămutată pe deasupra mizeriilor existenței, ca un simbol al statorniciei și al desăvîrșirii. Purtînd în întimitatea ființei sale o profundă nostalgie solară, Pantazi este singurul personaj al cărții care cunoaște bucuria. El întîmpină existența cu o conștiință senină, identificîndu-se emoțional cu alcătuirile ei trecătoare, fără să fie tulburat de sentimentul vanității lor. (Op. cit., p. 162).

VASILE LOVINESCU: Lectura cea mai superficială a Craiilor ne arată un Pantazi cu tonalitate contemplativă, calmă, senină ca Oceanul Pacific, căruia îi era atît de rob, îndrăgostit de soare, refugiindu-se din spații în Spațiu. Îi slăiesc toate posibilitățile particulare, aburcînd munții, vînturînd cetățile, pustiurile, junglele, porturile, scuturîndu-se de ele ca de accidente, și mai ales de oameni, cu desăvîrșire absenți în hagealicul lui, pentru a se revărsa cu toate fluviile în Mare, matricea noastră comună. [...] Pantazi este înainte de toate un simbol încarnat al unei funcțiuni cosmice. [...] Degeaba încearcă autorul, probabil din conformism, să-i lipească slăbiciuni omenești. Nu aderă. Sună fals. S-ar părea că face o adevărată pasiune pentru Ilinca Arnoteanu. Simplă iluzie. E năluca din trecut a Wande, la rîndul ei, pretext de nălucaire. [...] Dacă Pantazi e un om, e un monstru; cum nu e monstru e un „daimon”. (Op. cit., p. 43, 44, 46).

POVESTITORUL — martor, cel de al treilea „crai”, nelipsit de la escapadele nocturne ale grupului. Mai puțin conturat, personajul transpare cînd în Pantazi, mai ales, cînd în Pașadia, celebrîndu-i deopotrivă.

OVIDIU COTRUȘ: Prin firea și prin stilul său de viață, Pantazi va deveni, împreună cu Pașadia, un „maestru” al tinărului său prieten (povestitorul — n.n.). Dar, deși are doi maeștri venerați și pe un al treilea — Pîrgu — repudiat cu scîrbă, procesul formării umane a „prea-slăvitului” discipol menționat în diferite pagini ale cărții nu este dezvoltat din punct de vedere epic. Craii de Curtea-Vechă nu riscă să devină un „Bildungsroman”. Pentru aceasta povestitorul ar fi trebuit să dețină o poziție centrală în cuprinsul cărții. Or, [...], el deține o funcție centrală într-o poziție cu totul secundară. Atenția cititorului nu se concentrează asupra lui, ci asupra privirii pe care el o îndreaptă către cei ce îl reprezintă în calitate de protagoniști. (Op. cit., p. 155).

GORE PIRGU, „bufon abject”, „soitar”, ghidul trivial al „crailor”, voil de autor antiteza lor, „suflet de henger și de cioclu”, pervers, cinic; parvenit, simbol al burgheziei în ascensiune.

POMPILIU CONSTANTINESCU: Derivația Dinu Păturică-Pîrgu este, în sensul ascensiunii sociale, profund îndreptățită; ca structură intelectuală, diferența este remarcabilă. Să ne amintim de acel caracteristic capitol din romanul lui Filimon unde ni se vorbește de „educațiunea ciocoiului”, și ușor ne vom da seama de marile deosebiri dintre studiosul Dinu, ocupat în timpul liber cu lecturi alese, și dintre ignarul și trivialul Pîrgu. Intermediarul amorurilor clandestine ale lui Pașadia, măscăriciul hilar și antreprenorul de vicii, Pîrgu cuprinde mult din esența morală a neuitatului Mitică. Dar, pe cînd Mitică este, în concepția lui Ion Luca, un inofensiv, un flecar și un profitor mărunț, pe aceeași scară a degradării, Pîrgu devine, în concepția lui Matei, un Mitică primejdios, perfid și lacom. Lipsit de orice scrupul, el e profitorul îndrăzneț al marilor slăbiciuni aristocrate, maimuțoiul lubric și cu pretenții de gust și chiverniseală din faza lui de totală ascensiune. Miticismul lui Pîrgu ținește violent, cinic în persiflarea exercitată asupra lui Pașadia, la chef și-n oferte ale lui suspecte. Din specia intermediarilor lui Ion Luca (Spiridon și calfa Iordache), Pîrgu evoluează la potențe nebănuite, depășind mediul lui firesc, în care ceilalți se resemnează, și exploatănd o burghezie și o aristocrație în descompunere. („Vremea”, aprilie-mai 1937. Reprodus din: Scrieri, 2, Buc., „Minerva”, 1967, p. 181—182).

AL. GEORGE: Fără îndoială că dintre toate figurile care umplu cu prezența lor, într-un fel sau altul, scilicitoarea și totuși întunecată „trîmbă de vedenii” ce constituie romanul Craii de Curtea-Vechă, nici una nu rămîne în amintirea cititorului cu toate semnele ei de recunoaștere și mai ales cu toate stigmatele, ca silueta lui Gore Pîrgu. Conceput ca un dublet negativ al personajelor preaiubite (și am spune: preaslăvite) ale autorului, Pîrgu e o apariție care urmează ca o umbră pe solul plin de toate noroalele și miasele, înaltele și țepenele lor staturii, caricaturizînd idealurile și visările lor supreme, într-un joc de contraste dintre cele mai vizibile și chiar excesiv de vizibile. Acest scutier fără demnitate și parazit fără respect e făcut să ușureze Craiilor calea spre vicii și desfrîu, să-i aducă îndărăt din hoinărelile lor prin veacuri slăvite și spații fermeceate, să le terfelească „aburoasa” visare — după cum e pus să batjocorească idealurile etice, obștești și naționale. (Op. cit., p. 69).

OVIDIU COTRUȘ: O bună știință a dozării efectelor l-a împiedicat pe Mateiu să acorde prezentării negative a lui Pîrgu aceeași lungime neîntreruptă ca și prezentării apologetice a lui Pașadia. De fapt, zugrăvirea lui Pîrgu se va realiza în mai mulți timpi, cu intreruperi cerute atît de logica povestirii, cit și de cea a personajului. Pîrgu joacă rolul de agent de legătură între cei trei eroi și restul lumii. [...] Tip al parazitului necesar tuturor societăților care au pierdut simțul valorilor, neavînd antene pentru orizonturi spirituale care să-l dezdrăcineze din lume, Pîrgu este creația cea mai realistă a lui Mateiu I. Caragiale. [...] În Pîrgu este repudiată nu imoralitatea, ci lipsa de stil. El se strecoară insidios, ca un virus, în organismul deja imbolnăvit al societății (care nu-l poate elimina), nu o nimicește, asemeni cuceritorilor din Pajere, într-un avînt spectaculos și nestăvilit al energiilor dezlănțuite. [...] Pîrgu, în schimb, dezalcătuiește lumea pentru a prospera pe ruinele ei. Mijloacele sale, dintre cele mai odioase, definesc o canale, nu un erou. Am putea considera Craii de Curtea-Vechă drept istoria degradării idealurilor eroice ale semeței semînții, ai cărei ultimi reprezentanți — Pașadia și Pantazi — se izolează într-o singură stare trufasă sau se incanaliază — Arnotenii adaptîndu-se lumii intrupată în neuitatul Gorică. (Op. cit. p. 127, 128, 129).

PERPESSICIUS: Treimea aceasta de eroi, peripateticieni ai boemei, crai, cheflii, cartofari și mai presus de toate poeți ai viciului, cu genealogii care de care mai alambicate, pot fi priviți ca descendența parvenită, cu toate că rafinată, a unui trecut prăvălit în propria-i cenușă. [...]

Și Pașadia și Pantazi, care-i amintește scriitorului de Aubrey de Verre, și scriitorul însuși, care vede în Pantazi un alt el-insuși, în citeștrei vorbesc glasurile trecutului, de mirajul căruia sînt așa de hipnotizați [...]. În citeștrei s-a lăsat o tristețe, o silă de viață, o melancolie care-i apropie și-i înfrățește. Pașadia e omul care s-a străduit o viață întreagă să spargă zidurile indifferenței și, tocmai cînd a izbutit, a renunțat la laurii victoriei, s-a retras într-o izolare mindră, cheltuindu-și viața și bogăția între desfrîu cu conștiință dozată și între pasiunea cărturărească a documentelor și scrisului. Pantazi e omul călătorilor, despre care știe să povestească așa de fermecător ore întregi, al călătoriilor și al petrecerilor, ca și Pașadia, iar povestitorul, d-l Mateiu Ion Caragiale, vrăciul abil al acestor întîmplări miraculoase evocate, este mai cu seamă gemenul fiecăruia din acești doi eroi, confident și rapsod, ca să nu spunem că treimea aceasta nu este, mai la urma urmei, decît reeditarea unitară a celuiiași suflet al scriitorului, dornic de legendă și de mister. („Cuvîntul”, 12 și 19 iulie 1929 Reprodus din: Perpeșcius, 12 prozatori interbelici, Buc., Edit. Eminescu, 1980, p. 150—151, antologie de Dumitru D. Panaitescu).

G. CALINESCU: [...] Facem cunoștință prin creionări fugitive cu trei „crai”. Pașadia, Pantazi și Pîrgu, tovarăși nedespărțiți de inimaginabil desfrîu, cei dintîi doi de structură aristocratică (modul particular al lui Mateiu Caragiale), cel de al treilea, obscur bucureștean, care vor face carieră de parvenit. [...] „Craii” sînt niște stricați subțiri, amestec de murdărie și sublim, cel puțin cit privește pe Pașadia și Pantazi. Însă, insuficient prezentați, oricît de tipici, ei nu pot rămîne, după închiderea cărții, în memoria noastră, numai prin configurația lor personală. Pașadia, Pantazi, Pîrgu, fociori de familie sau mahalagii, în definitiv tot o apă! Ei înfățișează citeștrei un mod de existență destul de comună. (Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Buc., E.P.L.A., 1941, p. 814).

EDGAR PAPU: Craii de Curtea-Vechă alternează [...] între noroi și stele. Partea stelară este cîntarea voluptății pure și înalte, în timp și în trecut pentru Pașadia, în spații și în depărtări pentru Pantazi. Partea de noroi și de iad este o restrîngere hic et nunc, de unde se desprinde marea tristețe care întuneacă acea voluptate, ba mai mult, o umilește, o murdărește, o îndurerează. Și această zonă de infern nu se constituie numai din prezența trivială, degenerată, subumană a lui Gore Pîrgu. Am putea spune că și în celelalte două personaje — numai exterior și prea subiectiv idealizate — zace cite un Pîrgu lăuntric. Scriitorul-martor, care vorbește și el în roman, se află într-o continuă nedumerire față de enigma faptului că niște persoane atît de distincte caută tovarășia celui dezmăț. [...] Un caracter pronunțat romantic al acestor personaje este byronismul, identificat și la Pantazi, dar mai cu seamă la Pașadia [...] în care recunoaștem frumusețea, demonismul, misterul, orgoliul, caracterul sumbru, răzvrătirea.

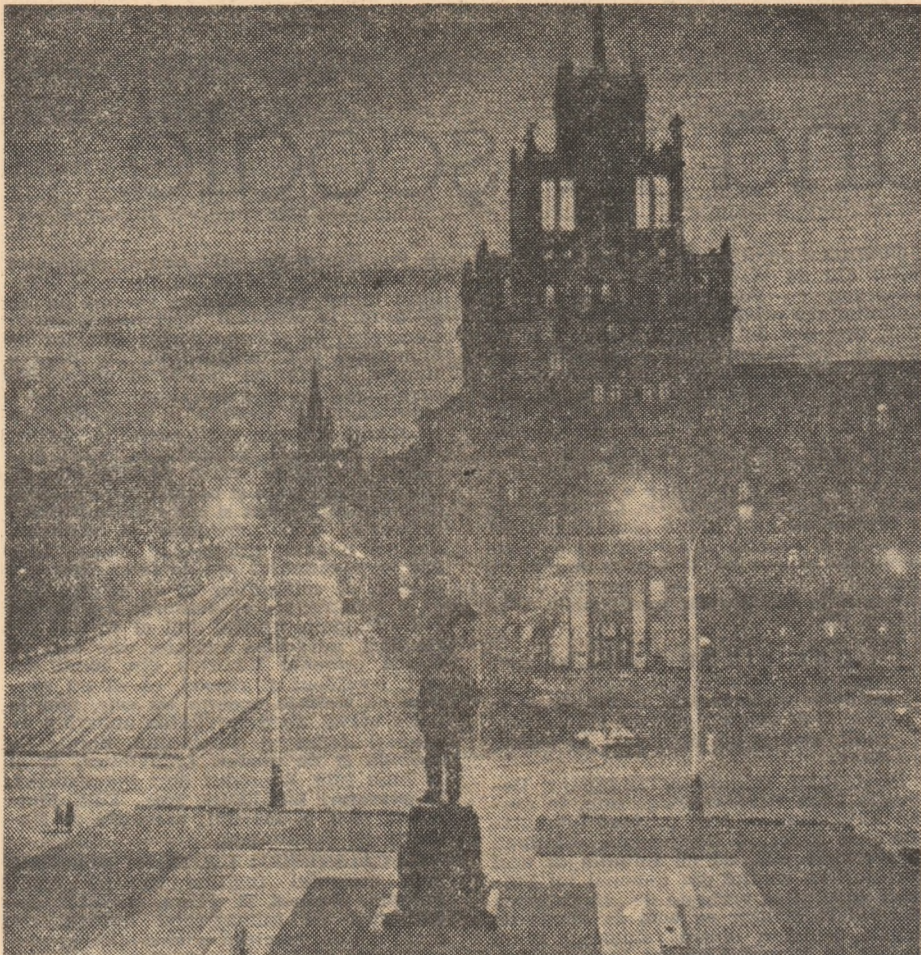
Naturalismul însă roade pe dinlăuntru, ca un cariu, tot acest romantism. (Din clasicii noștri, Buc., Editura Eminescu, 1977, p. 172, 173, 174).

ALTE PERSONAJE

PENA CORCODUȘA, „făptură a iadului”, cum o văd craii, cu ochi „verzi-tulburi”, „lăduri de pește”, e atît prezență reală — bătrîna nebună, fără de care probabil n-ar fi ieșit nici titlul cărții, „arătare ce nu își poate găsi pacea și o-dihna” (O. Cotruș), cit și evocată de Pantazi, fata de mahala din trecut, „mai mult ciudată decît frumoasă”, îndrăgostită devastator de frumosul SERGHIE, eroul care moare în Balcani, în războiul din 1877 ● ARNOTENII, „adevărată panoramă în care se agită niște demenți imbecili, ieșiți în afara umanității” (O. Cotruș) ● MAIORICA, patronul întîlnirilor deșchuate, „stîrpitură bătoasă”, tată și ins în sine monstruos ● ELVIRA, soția lui, „învoalată și snelbă”, ființă teratologică ● Fetele lor: MINA, „pălăvatică și haihuie”, invertită, și TITA „tembelă și toantă”, malicioasă, dezavată, scabroasă ● „Vestita” SULTANA NEGOLIANU (Arnoteanu), mama lui Majorică, ultima spîță a unui neam nobiliar, ajunsă, după un trecut tulburător, aproape halucinant, o bătrînă degenerată ● ILINCA, cea mai tinără dintre Arnotei, adusă, în urmă cu șaisprezece ani, de la un leagăn de copii din Moldova, floare gingașă în mlaștina Arnotenilor; termen de reabilitare morală a acestora. modestă, inocentă, blajină; pentru Pantazi ea pare o altă intrupare a Wande ● POPONEL, „suflet de femeie”, tip dezgustător, parvenit josnic ● RAȘELICA NACHMANSOHN, „floare plină de otravă și de miere”, malefică ● MASINCA DRINGEANU, indiscretă — observator al monstruoșităților din casa Arnotenilor ● WANDA, personaj recompus din clișee — otică a lui Pantazi; frumoasă, ușuratică.

Prof. Const. Popovici
Prof. Ștefan Năstăsescu

P.S. Datorită vacanței școlare, viitoarea consultație — în numărul din 20 ianuarie 1983.

Moscova. Hotelul Pekin din piața Maiakovski

Cartea străină

Murilo Mendes

DESPĂRTIRILE pentru o zi sint, uneori, definitive. Cînd i-am spus lui Murilo Mendes „pe curînd”, eram sigur că ne vom revedea și sint convins că și el era la fel de sigur. Cum să nu fii sigur, mai ales dacă dorești acest lucru? Și eu îl doream.

Murilo Mendes trăia la Roma, pe Via Consolato 9, într-o casă bătrînă, cu camere înalte și mari, făcută parcă anume pentru dimensiunile trupului și sufletului său de brazilian. Era prin 1967 și el a fost primul mare poet pe care l-am cunoscut, din a'ara spațiului românesc, și cel dintîi care m-a obligat să-i spun tu, pulverizînd dintr-odată anii dintre noi și aruncînd pe deasupra o punte de aur. Și, poate, nimic nu-i mai important pentru un începător, oricîte lucruri frumoase i s-ar spune, decît să fie tratat de la egal la egal de către un consacrat.

Pentru Murilo Mendes, dincolo de timp, poezii n-au avut vîrstă. El avea prieteni peste tot și din toate timpurile. Știa să-i caute în viitor, mai ales printre studenții săi, știa să-i cultive sub oscilațiile prezentului și, în mod deosebit, îi venera pe cei din trecut. Astfel, era nedespărțit de Dante și Leopardi, de Paolo Uccello și Goya, de Mozart și Jean Arp, de Picabia și Tristan Tzara, de Kafka și André Breton. Oamenii pe care-i întîlnise o singură dată sau nu-i întîlnise decît prin opera lor, dar simțise că ar fi putut fi foarte buni prieteni și-i trata ca atare.

Nu poți, am înțeles de la Murilo Mendes, să fi o persoană stimată și înțeleasă, dacă nu dovedești tu, în primul rînd, că-l stimezi și-l înțelegi pe cel din jurul tău. Lecție adîncă și fără margini pe care, pentru a o străbate, ai nevoie de un pachetot al răbdării și nu de o luntre improvizată, așa cum au mulți, zgîrîindu-i numai suprafața de lingă tîmuri.

Multe și minunate lucruri am învățat atunci, doar în cîteva ceasuri, de la Murilo Mendes, structură calmă, ca un Pacific și totodată surprinzătoare în meandrele-i nevăzute, precum Amazonul; cuvintele și gesturile sale inscriindu-se brusc, abia ivite, în spațiul sacru al poeziei, acolo unde pătrunsesse foarte de tînăr, dus de mina prietenă a lui Ismael Neri, pe cînd nu implinise nici douăzeci de ani.

S-a întîmplat, însă, să nu-l mai revăd niciodată pe Murilo Mendes. Nici unul din drumurile mele nu a mai dus la Roma, iar, din 1975, chiar dacă ar mai fi dus, aș fi întîlnit „o Romă fără Murilo Mendes” — cum mi-a scris în anul acela, prin toamnă, Cesare Vivaldi, poet și prieten al Poetului, anunțîndu-mi sfîrșitul. „E vremea să vă las, umbră a Euridicei / — Constelație

Murilo Mendes — *Metamorfozele*, traducere, prefață și date bio-bibliografice de Marian Papahagi, Editura Univers, 1982.

moale a insomniei mele — / Liră care ai îmbunat urletul infernului, / E vremea să vă las, golf al lunii, / Orchestra a pămîntului, alcooluri ale lumii, / Moarte, text lung de o mie de metafore / Care se citește pe față și pe dos...”

Așa a plecat Murilo Mendes. El, care se strecurase printre escadriile de mituri, pentru a privi brațul unei constelații leșînd printre broderiile cerului, în vreme ce jos, într-o plăvă pustie o statuie își schimba cămașa. El, care-și privise sufletul cîzînd de pe cal printre magnoliile care înaintau cu neașteptată impetuoșitate, pe cînd copacii cîntau ceea ce mai rămăsese din Mozart. El, care descifrase o conspirație în unde, în plante, în pietre, se luase la trîntă cu eternitatea, lăsînd sirenele să răsucescă marea cu coada, iar vîntul să rupă elicele ingerilor. El, cel care, între toți poeții brazilieni, rămîne cel mai mare cîntăreț al femeii, nu la modul romantic, îndepărtat și șovăielnic, ci de aproape, cu lumină și înțelegere, descifrînd în existența acesteia însăși existența lumii, a istoriei, ori altfel spus, mersul înainte al planetelor.

Poet baroc, de un baroc modernist, Murilo Mendes și-a asumat de tînăr libertatea totală de a mișca verbul poetic în toate direcțiile și în toate planurile, acceptînd cu seninătate clasificarea sa între cei din „artergarda modernismului” și luînd drept elogiul observația prin care mulți îi reproșau confuzia de timpuri și forme, nereușind să înainteze ușor prin lumea sa „semi-onirică, unde realitatea și suprarealitatea se întrepătrund și se amestecă” la infinit (*A literatura no Brasil*, coordonator Afrânio Coutinho și colaboratorii, vol III), nedumerind sensibilitate și cunoaștere.

Sigur de el, Murilo Mendes a înalțat fără grabă prin această lume construită de el, limitîndu-se pentru a o cînta la foarte puține obiecte: pietre, păsări, clopote, nori, plane, ingeri, furtuni, apă. Sint, dacă nu singurele, cele mai importante obiecte minuite de poetul brazilian, cunoscut la noi mai puțin decît ar merita. Căci, dincolo de unele apariții sporadice prin reviste, pînă de curînd, fără falsă modestie, prezența sa mai importantă se află în acea Antologie a poeziei braziliene pe care am avut cîndva temeritatea s-o alcătuiască datorită îndemnului și înțelegerii sale.

Marian Papahagi, descopăr acum, l-a fost elev, a avut această sansă frumoasă și, omagîindu-l, ne dăruiește o selecție destul de economică, dar bine lucrată, fidelă în structură și foarte apropiată ca tonalitate de original, o traducere absolut de valoare care-l angajează și-l obligă unui drum pe care i-l dorim lung și frumos. Prin astfel de cărți, literatura noastră se îmbogățește cu un nou poet. Și mă simt bine știînd că n-am fost singurul, dintre români, care i-au stat în preajmă.

Darie Novăceanu

La Moscova și Leningrad

UN șarpe uriaș, cu infinite articulații rotunde, alunecă inaudibil în lungul propriului trup ondulat, nelăsînd să se vadă efortul la care-l supune greutatea nimicurilor noastre așezate de-a valma pe spinarea lui netedă din „solzi” de cauciuc; valize, rucsaci, geți de toate mărcile, mărimile și naționalitățile posibile, defilează rapid în lumina difuză a sălii de așteptare, ca-ntr-un test psiho-tehnic avînd ca finalitate recunoașterea (și recuperarea!) unui obiect dat din mulțimea altor obiecte asemănătoare. Imaginea acestei reptile mecanice — banda transportoare pentru bagaje din noul aeroport Șeremetievo II — ne va urmări, multiplicată în neașteptate infățișări, pînă la capătul călătoriei...

Noi însine amețiți încă după zborul cu peripeții (de două ori „catapultați” în stratosferă grație escalei la Kiev și, înainte de aterizare, binișor roțiți pe un culoar aerian de așteptare), nesiguri deci pe picioare ca marinarii coboriți de pe punte, aflăm cu surprindere că mașinile ne așteaptă la peron de vreo cinci ore, și Ramira — ghida noastră gruzină atît de atentă, căreia nu-i scapă nimic — nu a obosit totuși să scruteze cerul din care, în cele din urmă, lată-ne pogoriți, ca-ntr-o legendă biblică, pentru a o mintui. Ni se pare încă devreme, dar ceasurile arată tirziu, așa că ajungem pe-nserat în Piața Maiakovski, unde vom petrece o săptămînă în ambianța disciplinată a hotelului sovietic Pekin. Soții Marlen și Mircea Micu rămîn la etajul 6. Nicolae Barbu coboară la 5, iar eu, la 7, aflînd că voi primi legătura cu Bucureștiul abia pe la miezul nopții (lăsasem, la plecarea de-acasă, aragazul defect, și la vederea pompișilor moscoviți pe străzi mă treceam florii).

Întîlnirea „protocolară” de-a doua zi cu Aleksandr Aleksandrovici Kosorukov, șeful comisiei de relații externe a Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., și cu binecunoscuta traducătoare de literatură română, Lila Dolgoșeva, devine repede prietenească, interlocutorul povestește cu har și cu haz, e la curent cu viața și creația literară din România, și jumătatea de oră fixată inițial se prelungește, tovarășește, pînă spre după-amiază. Dintre itinerariile propuse alegem Moscova însăși, Leningradul fiind din păcate inaccesibil, literalmente invadat de turiști; ar fi trebuit să ne rezervăm o reședință acolo cu cel puțin o săptămînă în urmă, și timpul scurt ne obligă să ne mulțumim cu puțin, numai cu capitala... Un fel de a spune, cum vom vedea în zilele următoare, fiindcă sint atîtea de vizitat, de privit și de înțeles, încît nu putem proceda decît prin eliminare, iar renunțările dor, ca pierderea unei prietenii exemplare.

La-nțebarea — cum e mai bine să umblî prin lume, în grup sau de unul singur? —, răspunsul este: depinde. Dacă spiritul de echipă funcționează, deruta în spațiu, dorul de casă, instrălnarea se suportă evident mai ușor. Constatăm că alcătuirea grupului nostru vesel, mereu curios, însetat de date și explicații („de ce nu cresc mai mari brazilii ăștia din plăvă?” și „acoperișurile sint vopsite sau înverzite de ploa?” și „unde e inermormintat cutare?”), spre exasperarea Ramirei, ne este utilă și tuturor la un loc și fiecărui, verificîndu-ne corectitudinea observațiilor, ajutîndu-ne să înțelegem înfabilul lumii surprinzător de vaste în care pășim. Știăm, de pildă, că Galerile Tretiakov găzduiesc neprețuite comori, dar acum știm definitiv că pictura se privește exclusiv în singurătate, cel mult „în familie”, cum facem noi. Zgomotul de fond al miilor de pași tirșiți prin săli n-a fost probabil nici măcar bănuît de Vereșcaghin pe cînd lucra la *Apoteoza războiului* — pinza vizionară înfierînd necruțător pe cotropitorii lumii „din vremurile trecute, prezente și viitoare”, cum precizează inscripția cu litere încrustate în lemnul ramei. Tot aici, în cîteva compoziții imense, vedem prima zăpădă rusească la ea acasă și mai înțelegem — ca o învățătură de mînt — că originalul e unul, iar reproducerea — altceva! Impresia ne va urmări și la schimbarea gîrzi de onoare la Mausoleul din Piața Roșie, unde sub cerul liber nu se fumează, și-n centrele comerciale populate dar atît de liniștite, unde cumpărătorii și vînzătorii par să se înțeleagă exclusiv din priviri, și pe marile riului limpede Moskva care aerisește eficient capitala, și-n reflexele cupolelor „aurite cu aur curat”, și-n subteranele savant suprapuse ale metroului în care moscoviții se grăbesc dar aproape că nu discută, și-n fața statuii lui A.S. Pușkin cu garoafa proaspătă depusă pe soclu, pretutîndeni unde ochiul oaspetelui descoperă răceala impersonală a obiectivului aparatului de filmat sau de fotografiat care îl informase cumva „în principiu”, iar urechea înregistrează subtili-

tățile (de formă și de conținut) ale accentului particular, moscovit. Și, ca o confirmare a tuturor confirmărilor privind demarcația dintre vis și real și iluzie, aveau să fie nu numai miresele cu buchete de flori din Piața Roșie, dar — hotărît unice-n lume — scenele de luptă din imensa panoramă a bătăliei de la Borodino, unde orice luciditate cedează în fața perplexității. Apoi, într-o după-amiază senină, cu vînt înghețat, iluminarea pricinuită de un regal — vizitarea, în desăvîrșită tăcere, a casei pe ușa căreia, ca odinioară, tăblița innegrită de timp mai indică un nume familiar și... profesia: Doktor A. Cehov...

DUPĂ-amiezile, invitați în apartamentul soților Micu, savurăm programe rare de televiziune și ne spunem că sintem norocoși — falmosul ansamblu Igor Moiseev, cite ceva din ciclul „Cartea Roșie” (un fel de „Din cartea naturii”, la noi), culminînd, într-o seară, cu nemaipomenita transmisie din sala de concerte Ceaikovski, o sîrbătoare beethoveniană la care moscoviții prezenți în sală ne-arată chipul, invizibil pe stradă, al unicei lor sensibilități interioare, atît de manifest și sincer exprimată în imperiul pur al muzicii; chipuri interiorizate de bătrîni și de tineri, transportați parcă pe alt tărîm, toți unul și unul, oameni de aleasă condiție lăuntrică, dacă se poate spune așa, completînd fericit celebrele partituri clănice, trăînd din ele...

Și o reciprocă. Noaptea, tirziu, învîrtînd cu răbdare butoanele celor două aparate de radio — proprietatea lui N. Barbu —, prînd, ca din fundul pămîntului, Radio București! Ascult muzică ușoară, interpretată de același cunoscuți tineri soliști și soliste și deodată îmi zic — la ulte, ce frumoși copii, de ce le-oi fi căuțînd noduri în papură, acolo, acasă?!

Pe zi ce trece, e tot mai frig, buletinele meteo anunță temperaturi sub zero în nordul extrem. Colindăm străzile și ne atrage atenția cultul deosebit al memoriei, prin monumentele și plăcile memoriale consacrate unor bărbați de stat, cosmонаuți, înalți militari, scriitori și savanți sau artiști de renume, inima cărora a bătut pînă-n actualitatea imediată; din marmură sau granit, plăcile sint incrustate în cele mai felurite și neașteptate ziduri, păzite de porumbeii despre care ni se spune că ar fi fost salvați de opinia publică de la o plănuită cîndva exterminare; cu regret, Ramira nu știe cine și cu ce îi hrănește...

IN PENULTIMA dimineată, pe arpa vîntului rece, tăios, Lila Dolgoșeva ne aduce vestea-surpriză — vom vedea și Leningradul! La curent cu starea vremii, îmi iau bătrînul pulover de lînă și hanoracul în care ținerez la Sinaia, vom porni pe la miezul nopții de sîmbătă spre duminică, într-unul din trenurile rapide de cursă lungă numite aici „săgeata”. Gata să facem atacuri de cord, îl regăsim în ultima clipă pe N. Barbu, pierdut în vîlmășeala călătorilor din gara Leningradskii, ne instalăm în cușete și începem să devorăm mla de kilometri prin fantasticul tunel vegetal, perdele de arbori de ambele părți ale șinelor, alunecînd în zgomotul de fierărie solidă și-n lumina ciudată a lunii pline, care nu luminează, practic, nimic. Nopțile albe au fost peste vară, a noastră, aceasta, e albă de insomnie, și încă nu știm că mergem de fapt spre o stare de spirit, și nu doar spre orașul-erou ieșit învingător din blocada sînistă de peste 800 de zile sau spre lumea geometrică și altfel visată de Petru I de la înălțimea catargelor flotei de altădată, ca o deschidere multifuncțională spre Occident; nu bănuim nici norii ce ne așteaptă în zorii zilei, de-o alcătuire parcă nepămîntească, nici zguduitorăa înțînire cu Rubens și ceilalți giganți din sutele de săli ale Ermitajului, și habar n-avem de primii fulgi adevărați de ninsoare, aruncați în obrazul nostru laolaltă cu stropii reci ai Golfului Finic, în apa căruia ne confundăm miinile, foarte convinși că recepționăm mesajul misterios al gnomilor, piticii din eddele scandinave, care se vor fi spălat, de dimineată, în aceeași imensitate a oceanului înghețat...

Pînă să ajungem acolo, la poalele statuii uriașe a Împărătesei Ecaterina, inconjurată de favoriții Săi, în umbra sulței aurite a Amiralității, pe treptele micului Versailles de la Petrodvorețk, în tulburătoare sală a tronului Imperial și-n celelalte, cu perfect meșteșug reconstituite după ce fuseseră complet nimicite în timpul războiului, pînă să trecem meteoric prin aceste miracole (din nou derutați de marginea dintre iluzie și real), sintem doar patru bieți călători ocrotiți de găoacea de oțel a vagonului gonind nebunatic pe spinarea nesfîrșitului șarpe mecanic...

Alex. Rudeanu

Sculptură de David d'Angers

GOETHE

Trilogia pasiunii

Elegie

Cînd pe-orice om durerea-l face mut
Un zeu mi-a hărăzit să spun ce sufăr.

Ce-mi poate da acum la re-nîlnire
Această zi cu flori închise încă?
Stau rai și iad deschise sub privire;
Mișcarea-n piept, cum șovăie, adîncă!
Nu te-ndoi! Ea iese-n prag de cer
Cu brațele te naltă în eter.

★

Lui Werther

Tot mai cutezi tu, umbră mult deplînsă,
Să-apti în faptul zilei azi,
Mă vezi pe-o paște cu flori, intînsă,
Și nu te temi de-al meu obraz.
Parcă-ai trăi o dimineață crudă,
Cînd stăm în roua unui și n g u r cîmp,
Și după-a zilei nedorită trudă
Ne-ncîntă-al despărțirii ultim nimb,
Aleși tu să te duci, eu spre-a rămîne,
Te-ai dus întîi — și ce-ai pierdut puțin e.

Loz falnic pare-a omului viață:
Ziua ce dulce-i, noaptea ce măreată!
Iar noi, ca-n rai, sădiți în desfătare,
Abia ne bucurăm de-augustul soare,
Că străduinți obscure luptă-ndată
Acum cu noi, acum cu preajma toată;
Nici una-n voie pe-alta n-o urmează,
Afară-i beznă, iar în piept e-amiază,
Un cer aprins astupă-un ochi crispat,
Norocul e aici — dar ne-a scăpat. —

Credeam că-l recunoaștem! Cu tărie
Vraja ființei femeiești ne-mbie:
În tinăr un voios copil stă iară
Ca însăși primăvara-n primăvară,
Vrăjit, mirat, de dărnicia — cui?
Se uită-n jur, și lumea e a lui.
În depărtare-l mină-un zor candid,
Nu-l îngreșește nici palat, nici zid;
Și ca un pîlc peste păduri ușor
Plutește, după draga lui, în zbor,
Și caută-n vămi, trecute cu nesat,
Un ochi fidel, ce-l ține strîns în laț.

Dar prevenit cînd prea curînd, cînd
prea tîrziu,

Captiv își simte zvicnetul zglobiu,
Vederea-i dulce, despărțirea-i grea,
Iar revederea-l mistuie în ea,
Durează-o clipă doar întregul an;
Dar la sfîrșit e-un bun rămas viclean.

Tu rîzi, firesc, prieten inimos:
Un crunt adio te-a făcut faimos;
Noi jalnicul destin ți l-am slăvit,
Tu tucurii și jale ne-ai menit.
Apoi-al pasiunii drum precar,
De labirint, ne-a prins într-insul iar;
Și chinuri repetate ne-au fost partea,
La urmă despărțirea — care-i moartea!
Cumplit răsună-n vers, ce-adînc
ne-nfioară:

Feriți-vă de moarte — ea separă!
Aproape vinovat, în jalea-i sură,
De-ar fi un cer, să-i spună cit îndură.

Așa te-a-ntîmpinat pe tine raiul,
Ca vrednic de-o eternă viață sfîntă;
Dorinți, nădejdi și dor și-au stîns alaiul,
Adînci strădanii au ajuns la țintă;
Și la vederea-acestei vrăji aparte
Ca roua lacrimile pier deșarte.

Cum ziua-abia pulsa cu-aripi incete,
Minute-n fața ei părea să mine!
Sărut de-amurg, statornică pecete:
La fel sub orice soare va rămîne.
Iar orele, la fel prin umbret moale,
Treceau, surori, dar totuși nu egale.

Sărutul ultim, dulce-crud, miragul
De-ntrețesute, mari iubiri separă,
Și pasu-aleargă, stă, evită pragul,
Parcă gonit de-un heruvim de pară;
Privirea-ncremenește-n drum, proscrisă,
Se uită-n urmă: poarta e închisă.

Și-acum închisă, parcă niciodată
Nu s-a deschis, stă inima, nici treceri
De ore mari n-ar fi trăit, chemată
Cu orice stea-n scăpărătoare-ntreceri;
Și griji, mîhniri, cîntă și mustrare
O strîng acum sub zări apăsătoare.

Dar oare lumea a pierit? Nu-și pierde
În sfînte umbre muntele coroană?
Recolta nu se pierguie? În verde
Nu se-nvelește crîngul și poiana?
Nu se boltesc cerești splendori enorme
În mii de forme și din nou informe?

Cum dulce, clară, gingașă și lină
Zooară-o fantasmă-n sfat de nori tîrziu,
Asemeni ei, nor-inger în lumină,
Născută din miresme străvezii;
Așa-n dans vesel ochii tăi văzură
Din toate cea mai fragedă făptură.

Dar numai clipe ți s-au dat, plîpînde
Năluci păstrezi în locul ei. Te-ntoarc
Spre inimă! Acolo mai curînd e,
Din schimbătoare forme-ncet se toarc
În multe u n a singură se-ncheagă,
În fel și chip, treptat-treptat mai dragă.

Cum mă-aștepta spre-ntîmpinare-n
poartă

Și-urcînd pe trepte suferința-mi curmă,
Chiar după ultimul sărut mă poartă
În sus, ca să mi-l dea pe cel din urmă:
Așa-i păstrez, în inimă, cu linii
De foc, obrazu-n scrierea luminii.

În inimă, ca-ntr-o zidire vie,
Care, păstrînd-o-n toate ale sale,
Se bucură de sine și se știe
Pe sine doar cînd ea-i apare-n cale;
Mai liberă abia-n lanț dulce bate,
Și doar să-i mulțumească pentru toate.

Putința de-a iubi și marea sete
De-a fi iubit erau pierdute, stînte;
Însă speranța, zămisind secrete
Porniri spre faptă grabnică, se-aprîns
Dacă iubirea-a dat aripi vreodată,
În mine a-ntrecut măsura toată.

Și chiar prin ea! — Cum mi-apăsă
simțirea

Și gîndul o povară nedorită:
Năluci de groază bîntuind privirea
În golul vast al inimii se-agită;
Pe prag știut speranța stă plîpîndă:
Acum ea însăși iese-n soare, blindă.

Divinei păci, ce fericiți ne face
Mai mult decît rațiunea — precum
scrie —

I-asemăn a iubirii-adîncă pace
Care-n prezența celei dragi învie;
Ți-e pieptul calm, nimic nu scurmă-n
tîne

Sensul cel mai adînc de-a-i aparține.

Curată, bate-n piept o năzuință
De-a ne nălța, cu mulțumiri, anume
Spre-o naltă, pură, tainică ființă,
Numind pe cel în veci fără de nume;
I-am zis: e-avlovie! La cerești desfături
Mă simt pârtaș, cînd ei îi stau alături.

Sub ochii ei, ca-n soarele de-amiază,
La suflul ei, ca-n vîntul primăverii,
Adîncul egoism, atîns de-o rază
În cripta iernii, este dat uitării;
Nici pofta de-a avea, nici vrea cruntă
Nu mai rămîn, cînd pasul ei le-nfruntă.

E parcă-ar zice: „Viața, ceas de ceas e
Voios, prietenește, oferită.

Din leri puțină veste ne rămase,
Iar Miine are fața-acoperită;
De m-am sfiit de-amurg, scăzutul soare
Îmi vede încă fericirea-n zare.

Ca mine, deci, privește orice clipă
În ochi! Și nu-ncerca nici o zăbavă!
Primește-o viu, cu voie bună, -n pripă,
Și faptă fie, celui drag spre slavă!
Copilărește, fă-ți din toate parte,
Și-atunci ești totul, ești ne-nfrînt de
moarte”.

Tu poți să spui astfel, ziceam în minte,
De-un zeu favoarea clipei ți-a fost dată,
În preajma ta oricare om se simte
Un favorit al sorții dintr-odată;
Ci-n mine despărțirea spaime pune —
La ce mi-e bună-o-naltă-nțelepciune?

Acum departe sunt! Ce se cuvine
Acestei clipe? Nu știu. Ea-mi oferă
Pe lingă frumusețe-un strop de bine;
Dar vreau să-l uit, povara-i prea severă.
Un dor ne-nvins necontenit mă mină,
Iar sfat, doar lacrimile-o să-mi rămînă.

Țișniți, deci! Inundați-mă năvalnic —
Nîcînd nu stingeți aprigul jărat! Scurmind în piept, ceva se rupe jalnic,
Cu Moartea, Viața s-a-nclăștat sălbatic,
Sunt ierburi, pentru-a cârnii suferință;
Dar spiritui slăbit, fără voință,

Se-ntreabă: fără ea — cum o să fie?
Și chipul i-l repetă-a mia oară.
Acum e vag, și parcă se sfișie,
Acum lucrește-n raza cea mai clară;
Cum ar putea să afle mîngiere
În flux, reflux, suire și scădere?

Lăsați-mă aici, fideli tovarăși!
Pe stînci să stau, în smirc, în mușchiul
sur

Porniți! deschisă vă e lumea iarăși,
Pămîntu-i vast, iar cerul nalt și pur;
Priviți, scurmați, dați preț firimiturii,
Și inginați secretele Naturii.

Pierdut-am Totul, m-am pierdut, —
și-odată

Am fost iubit de Zei! Pandora, ca
Bogată-n bunuri, însă mai bogată-n
Primejdii, mi s-a dat, spre-a mă-ncerca;
M-au dus spre gura ei de haruri plină,
Azi mă despart — și mă strivesc în tină.

Împăcare

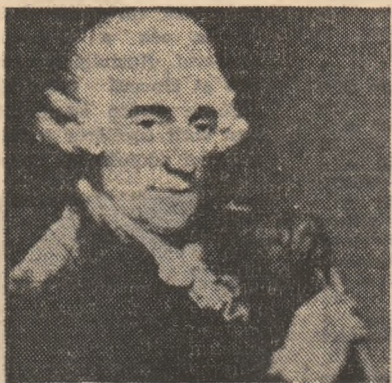
Pasiunea naște chinuri! — Cine-alină,
Inimă-n zvicnet, spulberul prea harnic?
Zorite ore, -n ce abis declină?
Sublimul, vai, ți-a fost merit zadarnic!
Ceșos e gîndul, strîmbă e pornirea;
Măreța lume, cum își pierde firea!

Dar, iată, muzica, pe-aripi de ingeri
Un zvon din zvonuri milioane cerne,
Pătrunde-n om cu gingașe constringeri
Spre-a-l cotropi cu frumuseți eterne:
O, umed ochi, ce-n dor înalt consacră-mi
Divinul preț din sunete și lacrimi!

Și astfel inima ușoară vede
Că-i vie, bate, și că vrea să bată,
Cu-o pură mulțumire iarăși crede
Ea însăși în ofranda preabogată.
Se simt atunci — de-ar bate-n veci! —
zefirii

Uniți ai sunetelor și iubirii.
In românește de
Ștefan Augustin Doinaș

Anul internațional Haydn

ESTE greu de imaginat cît de mare
a fost prestigiul compozitorului
austriac în pragul veacului al
XIX-lea, dacă nu ai vizitat expo-
ziția de la Eisenstadt (Austria), sugestiv
intitulată *Joseph Haydn și epoca sa*. Sute
de exponate, mii de documente, litografii,
manuscrise muzicale, gravuri, tablouri,
acvarele, afișe, programe, scrisori auto-
grafe și-au aflat locul într-o superbă am-
biantă a Palatului Esterhazy, oferind vizi-
tatorilor poate cea mai convingătoare imă-
gine a omului și artistului în fața căruia
s-au închinat Mozart și Beethoven, im-
parați și regi, episcopi și prinți, dar, mai
ales, o Europă întreagă, care a înțeles că
muzica a căpătat — prin condeiul său
înspirat îndeosebi din melosul popular —
altă dimensiune estetică. Joseph Haydn
devenise un mit al epocii, simfonia, ora-
toriul și quartetul de coarde împrumutînd
creației muzicale o forță emoțională încă
necunoscută. Nu numai Viena și Londra,
Eisenstadt și Esterhazy îl aclamau pe
maestrul neegalat al clasicismului, ci o
multitudine de centre provinciale euro-
pene de tradiție artistică îi executau lu-

crările de o uimitoare accesibilitate și
noutate. Fără a șoca auditorii prin îndră-
zneala limbajului muzical, Joseph Haydn
și-a cucerit admiratorii prin inventivitatea
formei, prin simplitatea discursului muzical,
prin varietatea mijloacelor de expresie.
Toate aceste aspecte au format obiectul
Congreselor de muzicologie de la Viena,
Londra, Köln, Budapesta și Bratislava, la
care au participat cercetători de pe toate
meridianele lumii.

În capitala Austriei, tradiția muzicală a
marelui Haydn cunoaște indiscutabil for-
ța coplesitoare a farmecului și autenticu-
lui de odinioară. Fără nici o umbră de
fast sau artificialitate. Aici, doar 70 de in-
vitați norocoși au putut asculta pe ameri-
cana Joan Benson și pe austriacul Rolf
Dieter Arens tîlmăcind partituri de G. Chr.
Wagensell, C. Ph. Em. Bach și J. Haydn.
A fost mai mult un recital de curiozitate
organologică decît de înaltă ținută profe-
sională. Tot corect și fără strălucire poate
fi socotit programul vocal-simfonic pre-
zentat de *Consortium instrumentale* și
Wiener Motettenchor în fastuoasa Micha-
elkirche. Momente artistice de neuitat am
trăit în schimb la Palatul Schönbrunn,
unde ni s-a oferit „drama giocosa per mu-
sica” în două acte, *La Vera Costanza*, pre-
cum și la Hofburg-Kapelle, unde orchestra
Filarmonică, Corul Operei din Viena și
Corul de copii al capelei vieneze ne-au
oferit o magistrală execuție a celebrei
Harmonie-Messe.

Marele compozitor a trăit însă 30 de ani
în Ungaria, la curtea lui Esterhazy. O
excursie cu autocarele la Fertőd ne-a în-
lesnit pătrunderea în intimitatea altei clă-
diri istorice: Palatul de la Esterhazy. Su-
perbă sală de muzică, admirabil renovată
și întreținută! La parter am vizitat o ex-

poziție Haydn, bazată — în principal —
pe documentele de la Biblioteca Szeceny
din Budapesta, unde se păstrează azi ma-
joritatea manuscriselor muzicale auto-
grafe.

Sub semnul aniversării celor 250 de ani
de la nașterea lui Joseph Haydn s-au des-
fășurat Seminarul de muzicologie și cea
de a 18-a ediție a Festivalului internațio-
nal de la Bratislava. Centru artistic euro-
pene de seculară tradiție muzicală, situat
la confluența multor drumuri dintre est și
vest, dintre nord și sud, orașul de pe Du-
năre a găzduit pe Dittersdorf și Marchner,
pe Hummel, Liszt și Brahms, pe Clara
Schumann și Bartók. Legături artistice cu
Bratislava au purtat clasicii Haydn, Mo-
zart și Beethoven. Era normal ca organi-
zatorii să acorde prioritate programelor cu
piese aparținînd clasicului austriac, la loc
de frunte situîndu-se concertul cameral al
Trio-ului instrumental din München (cinci
lucrări pentru bariton, violă și violoncel),
concertul vocal-simfonic al Orchestrei de
cameră din Zilina și al formației „Motet-
tenchor” din München (Missa în Do major,
In tempore belli), evoluția tinerilor Marin
Cazacu (Concertul pentru violoncel și or-
chestra în Re major), Gyula Stuller (Con-
certul pentru vioară în Do major) și Vik-
toria Jaglingova (Concertul pentru violon-
cel în Do major) în cadrul confruntării ar-
tistice „Interpodium”.

Dublarea manifestărilor muzicale de la
Viena și Bratislava cu Simpozioane de mu-
zicologie, menite să dezbătă multitudinea
de probleme actuale ale moștenirii artis-
tice a lui Joseph Haydn, au sporit inter-
esul participanților în descifrarea sensu-
rilor operei maestrului austriac. Dacă la
Viena, cercetătorii au pus accentul pe do-
cumentul inedit, pe analiza mijloacelor de

expresie, pe autenticitatea interpretării, pe
problemele de formă și pe efectele de
orchestrație, la Bratislava s-au dezbătut,
mai ales, aspectele de receptare a creației
lui Joseph Haydn în țările din centrul și
răsăritul Europei. Exemplificările audio-
vizuale au completat fericit multe texte
poate cam aride, dar la obiect, interesante.
De real interes s-a bucurat comunicarea
coregrafei Eva Cămpăanu, intitulată *Dan-
suri din epoca lui Haydn*, datorită exem-
plificărilor ansamblului „Danze antiche”.
În costume autentice din secolul XVIII.
Trebuie spus că aportul prof. dr. Eva Ba-
dura-Skoda (Viena) și prof. dr. Zdenko
Nováček (Bratislava) s-a dovedit hotărî-
tor în succesul confruntărilor științifice,
nivelul dezbaterilor egalînd conținutul tex-
telor comunicărilor. Există o experiență
cîștigată de-a lungul anilor în aceste cen-
tre artistice, care merită să fie însușită și
de alte foruri organizatoare. La Bratislava
s-a convocat și o întîlnire de două zile a
tinerilor muzicologi din țările socialiste,
singura absență fiind România. Este păcat
că nu participăm mai activ la asemenea
confruntări, deoarece tezaurul de docu-
mente muzicale păstrat pe teritoriul nos-
tru de-a lungul veacurilor ne-ar asigura
un loc prioritar în ierarhia științifică con-
temporană.

Anul internațional Haydn s-a dovedit
mai fructuos decît multe aniversări din
trecut, fapt ce confirmă adevărul că opera
„părintelui simfoniei clasice” se situează
astăzi în primele rînduri ale artei sonore
universale.

Viorel Cosma

Arthur Rubinstein

● La Geneva a încetat din viață, la vîrsta de 95 de ani, unul din cei mai mari virtuozii ai muzicii contemporane, Arthur Rubinstein. De origine poloneză (s-a născut la Lodz, la 28 februarie 1887), stabilit în Statele Unite, marele artist și-a început studiile în Polonia, desăvîrșindu-le la Berlin cu Heinrich Barth. A efectuat primul turneu în 1906, în Statele Unite, și de atunci a început să cutreiere lumea. A fost unul din cei mai strălucți interpreți ai marelui repertoriu pianistic, cu deosebire al celui romantic (Chopin, Liszt, Rahmaninov), precum și al celui modern (Albeniz, Stravinski, Șostakovici). Ru-

binstein a fost și un remarcabil interpret de muzică de cameră, cîndva formînd un trio celebru împreună cu Jascha Heifetz și G. Piatigorski.

La 80 de ani, Rubinstein mai dădea încă aproximativ o sută de concerte pe an. Pînă în ultimii ani ai vieții, a manifestat o excepțională vitalitate, pe care, în 1969, avea s-o fixeze pe peliculă cineaștul francez François Reichenbach. În 1973, Rubinstein a lăsat un mare număr de înregistrări, mai ales din creația lui Chopin, precum și numeroase lucrări din literatura pianistică.

Leonid Kogan

● A încetat din viață, la vîrsta de 58 de ani, celebrul violonist sovietic Leonid Kogan. Născut la 14 noiembrie 1924, la Dniepropetrovsk, Kogan s-a remarcat ca interpret încă de la vîrsta de 12 ani. Si-a continuat apoi studiile muzicale sub conducerea cunoscutului pedagog, prof. Iampolski. A fost distins cu premiul I la concursurile internaționale de la Praga (1947) și Bruxelles (1951). Memorabila

rămîn, în cadrul bogatei sale activități concertistice (a avut mai multe turnee și în țara noastră), interpretările pe care le-a dat lucrărilor lui Bach, Mozart, Paganini, Brahms, creației compozitorilor ruși și sovietici. În anul 1965 a fost distins cu premiul Lenin. Vocația de virtuoz, Leonid Kogan a împletit-o cu aceea de pedagog, ca profesor la Conservatorul din Moscova.

Montherlant
fără mască

● Acesta este titlul volumului distins cu bursa Goncourt a biografiei pe 1982 și datorat lui Pierre Sipriot, apărut la ed. Lafont. Lucrarea — cuprinzînd și numeroase texte inedite puse la dispoziție de executorul testamentar al lui Montherlant — se bucură de aprecierea quasi-unanimă a presei culturale franceze. În imagine, Montherlant în tinerețe.

Jacques Brel

● Robert Laffont a lansat volumul cuprinzînd integralitatea lor cîntecele lui Jacques Brel, unele devenite celebre în timpul vieții marelui artist, răpus de cancer, altele inedite: cele pe care le-a scris între 1948 și 1953 și ultimele date 1977. Sint, de asemenea, cuprinse cîntecele din filme și din comedile sale muzicale. Volumul a apărut sub auspiciile „Fundației Internaționale Jacques Brel”.

Márquez și pacea

● „Sint alături de voi! Vă rog să primiți adevărul și sprijinul meu pentru marșul pe care-l desfășurați în semn de protest față de instalarea în Sicilia a bazelor pentru rachete nucleare, în speranța că această acțiune va marca începutul unei campanii mondiale pentru ca proliferarea armelor atomice să fie considerată, în mod oficial, drept cea mai gravă încălcare a drepturilor omului”. Acesta este textul telegrammei adresate Comitetului de organizare a marșului pentru pace Milano — Comiso de către scriitorul Gabriel Garcia Márquez, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe 1982.

„Literatura italiană”

● Editura Einaudi a scos de sub tipar primul din cele 8 volume ale „Literaturii italiene”. Amplul proiect editorial se va încheia în 1986, însumînd în final 9.000 de pagini. Volumul apărut poartă titlul: *Il letterato e le istituzioni*. Păstrînd ca punct de referință textul literar, coordonatorul lucrării, Alberto Alsor Rosa, procedează la o răsturnare a tradiționalei metode cronologice de prezentare a literaturii. „Pentru noi — precizează Rosa — a face istorie literară înseamnă a surprinde esența fenomenului, cercetînd textul în relație cu timpul, locul, mediul social, instituțiile etc. Din acest motiv, Dante și Petrarca, de pildă, nu vor fi prezentați într-un anume număr de pagini, ci vor reapare în diverse volume, în funcție de tematica volumului”.

Cinematografia
sudaneză,
opera prima

● Pe ecranele orașului Khartum a rulat de curînd primul film artistic sudanez de lung metraj, *Tagiugi*, avînd ca bază literară o legendă a triburilor din Sudanul oriental. După opinia criticii de specialitate, în film se simte o puternică influență a cinematografului indiene. Printre tatonările anterioare ale tinerilor cinematografi sudaneze se numără și filmul de întindere medie, cu un marcat caracter etnografic, *Nunta lui Zeyn*, realizat în 1978 după nvela omonimă a celui mai cunoscut prozator sudanez contemporan, At-Tayeb Salih.

Al Pacino în rolul lui Dostoievski

● Un film despre viața lui Dostoievski, fără să fie însă o simplă prezentare biografică a marelui scriitor rus, va fi reali-

zat în U.R.S.S. de către regizorul Michael Cimino. Producător: Carlo Ponti. Scenariul: Paolo Serbandini. În rolul titular: Al Pacino.

Svejk în al doilea
război mondial

● Presa britanică marchează, ca un eveniment teatral, punerea în scenă la National Theater din Londra (sala Oliver) a piesei *Svejk în al doilea război mondial* de Bertolt Brecht. Cum se știe, scriitorul a imprumutat personaje din celebrul roman al lui Jaroslav Hasek pentru a crea o operă satirică înfățișînd aventurile bravului soldat pe care-l transferă din atmosfera birocratică a Austro-Ungariei în condițiile celui de al treilea Reich. Subliniînd reușita spectacolului subsumat în întregime dorinței de a evidenția ideea brechtiană — denunțarea ororilor fascismului, — critica subliniază valoroasa interpretare a rolului central de către actorul Bill Peterson.

Concursul
Simon Bolivar

● Casa de Las Americas a instituit Concursul bicentenarului nașterii lui Simon Bolivar, ce va încununa în iulie anul viitor, cu un număr de premii, mai multe manifestări literar-artistice, dedicate acestui eveniment.

Ibn Khaldun
și contemporanii săi

● Editura Brill din Leiden (Olanda) a publicat recent cartea arabistei Maya Shatzmiller intitulată „Istoriografia merinidă. Ibn Khaldun și contemporanii săi”. Este vorba de cronicile dedicate dinastiei merinide (1248—1465) care i-a înălțat pe Almohazi și s-a aflat pe tronul Marocului aproximativ două secole. Personalitatea care domină știința și cultura epocii, nu numai în statul Merinizilor, ci și în întregul Orient arab, este Ibn Khaldun (1332—1406), născut acum 650 de ani. Cartea sa de istorie *Kitab al-ibar*, obiect central al studiului lui Maya Shatzmiller, constituie o sursă de prim rang pentru istoria politică și culturală a Africii de Nord și Spaniei arabe. În timp ce, prin *Al-Muqaddima* (Prolegomenele), concepută ca o „Înainte cuvîntare”, dar constituită într-un amplu studiu independent, Ibn Khaldun intră în universalitate ca unul din filosofilor istoriei, ca un precursor al determinismului geografic și al economiștilor David Ricardo și Adam Smith.

Jane Fonda,
autoare
de best-seller

● Actriță de renume, militantă pentru pace și pentru drepturile omului, Jane Fonda semnează și o carte de mare succes în care dă sfaturi pentru păstrarea sănătății prin jogging, gimnastică și adoptarea unei alimentații vegetariene.

Originalul muzeu
din Mauerbach

● La Mauerbach, în Austria, a luat ființă unul dintre cele mai originale muzee din lume, Muzeul de sculpturi, lăcaș care va adăposti producători și mulaje ale principalelor monumente ale artei universale ale căror originale — unele cazuri, au dispărut — Principala sursă a lucrărilor pe care le va poseda Muzeul din Mauerbach provine din colecțiile fostului Muzeu al pietrei al Academiei de arte frumoase din Viena și din colecțiile fostului palat imperial al Austro-Ungariei. Printre cele mai deosebite originale care vor fi expuse se află o statuie de marmură a lui Nike și două busturi ale lui Cezar, iar printre copii pot fi admirate, între alte exponate, Poarta leilor din Mycene, Pietă, Capul lui David etc.

Premiile Lotus

● ... au fost atribuite scriitorilor: Gheorghe Markov (U.R.S.S.), Suleiman al-Isa (Siria), Assefa Ghebre Mariam (Etiopia), Atol Behramoglu (Turcia).

Juliette Greco
zisă Jujube

● Sub titlul *Jujube* (ed. Stock) — (astfel se supranumește artista însăși) — volumul de memorii recent publicat de Juliette Greco (în imagine) reamintește, prin factura sa, după cum subliniază critica, o altă asemenea carte de mare succes, cea a Simonei Signoret. Nostalgică, tandră și sinceră totodată, Juliette Greco își evocă mai întîi copilăria fericită, apoi adolescența cum-

plătită (arestarea, încarcerarea, umilinta), perioada de după război, mizeră și romantică în același timp, în sfîrșit personalitățile marcante ale vieții artistice pariziene pe care le-a cunoscut de-a lungul anilor. „La sfîrșitul cărții — scrie un critic — rămîi cu un sentiment de adîncă simpatie față de această Jujube ale cărei mărturisiri îi subliniază marea vibrație interioară”.

Am citit despre...

Viața cotidiană
la antipozi

■ Bătrînul Harry inspectează pe furis, încăpere cu încăpere, locuința fiului său Kingsley. Examinăm fiecare element de confort sau de decor din această casă elegantă și modern utilată cu ochii dulgherului de formație socialistă și puritană care a trudit toată viața, a trăit modest și e consternat de luxul și de risipa materializate în ustensile menajere sofisticate pe care defuncta lui soție nici nu și le-ar fi putut imagina, în mărunțișuri costisitoare cărora nu le înțelege rostul. Pe Harry îl vedem așa cum îl vede fiul lui, Kingsley, librar lipsit de ambiții, înclinat spre meditație și visare, care ar dori să asigure o existență cit mai plăcută vrednicului său tată, ceea ce nu-l împiedică să fie agasat de mirosul lui, de sfîrșitul și manierele lui, de felul lui de a minca. Alison, soția lui Kingsley, fiica unui medic faimos, își disprețuiește și detestă soțul. Cei doi nepoți ai lui, Malcolm și Miranda, au și ei o atitudine intolerantă față de demodatul, necioplitul intrus.

Maurice Gee, autorul romanului *Jocul preferințelor*, oferă cititorului reperele necesare pentru a percepe realitatea din toate aceste puncte de vedere. Destruămarea familiei descrise mai sus este înfățișată într-un roman alert, inteligent conceput, în cea mai bună tradiție a prozei engleze. Mărturisesc însă că m-a interesat cu precădere informația implicită și foarte generoasă despre modul de viață descris. Acțiunea cărții se petrece în Noua Zeelandă, țară despre care, afară de faptul că asigură cetățenilor ei unul din cele mai înalte niveluri de trai din lume, știam foarte puține lucruri concrete.

După *Jocul preferințelor*, carte ceva mai veche — a apărut în 1976 — am citit *Meg* (1981), continuarea romanului *Plumb*, care îi adusese lui Maurice Gee trei mari premii literare neozelandeze și un premiu britanic. *Meg* este cea mai mică dintre cei 12 copii ai pastorului și filosofului George Plumb, gînditor non-conformist, umanist, pacifist, alungat din propria bise-

rică și persecutat de autorități pentru convingerile sale. Cîți copii, atîtea destine, pe care le urmărim din perspectiva fiicei mezină. Oliver a ajuns ministrul justiției și a fost înnoțat, Robert a ales de tînăr o viață rustică, singuratică, lipsită de constrîngerii, frumoasă, cocheta Esther s-a măritat cu un afacerist veros și a căzut în patima beției, Felicity a moștenit fanatismul neimblînzit al tatălui ei, dar l-a pus în slujba altei credințe, Willis a pierdut un picior în război și s-a căsătorit apoi cu o femeie mai vîrstnică decît el pe care a adorat-o și a înșelat-o toată viața, trei dintre fete au plecat definitiv în California, și așa mai departe. O societate întreagă trăiește, cînd trepidant, cînd molcom, în aceste narațiuni cursive, antrenante, în care fiecare element pare a fi esențial, definitoriu.

Romanele lui Maurice Gee își desfășoară acțiunea în orașe de provincie. Personajele locuiesc în case cu grădină, livadă, grădină de zarzavat și toată lumea își petrece o parte din timpul liber săpînd, plîind și culegînd. Se circula numai cu automobilul sau, dintr-un oraș în altul, cu avionul. Se citește mult, pasiunile politice, religioase și, în general, ideologice sînt puternice. Simpatia autorului se îndreaptă către indelelnicirile manuale sau intelectuale artizanale. Personajele lui favorite sînt un instalator, un dulgher, un bijutier, un librar. Afaceriștii, militarii, potențaii de orice fel îi displac. Orice om cumsecade este un om de stînga. Pe măsură însă ce tînde să se steargă — prin dispariția celor ce le-au trăit — amintirea vremurilor crîncene (criza economică din 1929—1933), generațiile care nu mai știu ce înseamnă lipsurile se depolitizează. Nu avem de-a face cu un proces de dezvoltare culturală lineară, de la analfabetism spre intelectualizare. Proletarul Harry nu este atras de cultură, dar mama lui a fost poetă și pictoriță amatoare, soția lui a îndrăgit și ea cartea. Meseria manuală a fost, în cazul lui, o opțiune, nu o necesitate.

Cu toate avantajele de care se bucură — soliditatea tradiției culturale nu mi se pare a fi unul din cele mai neînsemnate — societatea neozelandeză este adîncă cu toate celelalte în raport cu problema capitală a fericirii omului: boala și moartea, violența și nebulina, neîmplinirile în dragoste, alte insatisfacții, neînțelegeri, dificultăți de comunicare (ce și reversul tuturor acestor nefericiri) sînt prezente în aceleași proporții și sînt resimțite cu aceeași intensitate — ne convingem încă o dată — pe toate meridianele și paralelele lumii.

Felicia Antip

B.M. Bjornson — 150

● Presa norvegiană, în special, precum și cea din celelalte țări nordice, consacră luna aceasta numeroase studii și articole eminentului scriitor norvegian Bjornstjerne Martens Bjornson (1832 — 1910) de la a cărui naștere s-au împlinit 150 de ani. Prozator, poet, dramaturg și ziarist, Bjornson, distins în anul 1903 cu Premiul Nobel pentru literatură, este autorul unor lucrări precum *Marș nupțial* (1872), *Reactorul* (1874), *Noul sistem* (1879) și *Peste puterile noastre* (1883—1895). În comentariile ce-i sunt consacrate cu această ocazie se remarcă și meritele lui de inteimeitor și conducător al mai multor reviste și teatre, precum și activitatea social-politică în lupta pentru Norvegie independentă.

Veterani ai Hollywoodului în distribuție inedită

● La numai un an de la *Pe lacul de aur* care aduna pe platouri un cuplu inedit: Katharine Hepburn și Henry Fonda, alte două celebrități ale Hollywoodului sunt distribuite pentru prima oară împreună într-un film: *Bette Davis și James Stewart*. Filmul se numește *Right of way* (Dreptul de a trece) și este povestea unui cuplu, la vîrsta senectuții, siliți să treacă printr-o grea încercare. Ea, atînsă de o boală incurabilă, nu va putea fi salvată de la moarte. El, incapabil să suporte despărțirea, se hotărăște „să plece” odată cu ea. „Nu putem să-mi închei mai frumos cariera actoricească decît jucînd alături de tine” — a exclamat James Stewart, întîmpinînd-o pe Bette Davis în studiourile de filmare. Destinată inițial micului ecran, pelicula va fi difuzată, în primăvara anului 1983, și prin rețeaua cinematografelor. Și, după unele aprecieri, nu este exclus ca cei doi actori să fie răsplătiți cu premiul Oscar.

Documente de familie

● La New York a apărut un corpus de documente privind biografia romancierului american Scott Fitzgerald (1896—1940). Volumul însumează scrisori, acte civile, de proprietate, de donație, file dintr-un registru de cheltuieli, însemnări etc. O însemnată parte din documente privește originea irlandeză a celui care a scris *Marele Gatsby*.

„Vivre”

● Sub acest titlu, inspirat de volumul de poeme al Anei Simon, și-a desfășurat o serie de spectacole (între 5 și 13 noiembrie, la Studio des Quatre-Temps și la Atelier des Quinze Vingt din Paris) compania „Tamar” condusă de Agnes Denis (în imagine). Printre poemele (cîntate sau dansate) din creația Anei Simon, de un deosebit succes s-au bucurat cele intitulate „Vivre”, „Litaines” și „Le Cri”.

Un Rimbaud al matematicienilor

● ... a fost și este considerat celebrul matematician francez Evariste Galois (1811—1832) de la a cărui moarte s-au împlinit 150 de ani și căruiă presa franceză îi consacră numeroase studii și articole. Galois, omorît într-un duel la vîrsta de 21 de ani neîmplinit, a elaborat, la 17 ani, teoria grupurilor, aplicată astăzi în cristalografie, biologie moleculară și fizica particulelor. Lucrările sale constituie, de asemenea, punctul de plecare în studiul algebrei moderne și în teoria actuală a funcțiilor algebrice.

Cassius Clay actor

● Fostul campion mondial de box Cassius Clay, alias Muhammad-Ali, a devenit recent star cinematografic. El este protagonistul unei pelicule mult apreciată, lungmetraj *Freedom Road*, în care este vorba de un sclav care, după Războiul de Secesiune, ajunge să fie ales în Senatul american.

După Hermann Hesse

● Interesul reînnoit manifestat față de opera scriitorului german Hermann Hesse s-a concretizat recent în versiunea scenică dată lucrării sale *Siddharta* (scrisă în 1922), într-un spectacol găzduit de Teatrul în Trastevere din Roma. Păstrînd fidelitate față de text, Stelio Fiorenza a reușit o interesantă adaptare scenică. Montarea spectacolului este semnată de regizoarea iraniană Shahroo Kheradmand.

Premii

● Înființat în anul 1979, Premiul „Jacob și Wilhelm Grimm” este un simbol al recunoașterii de către forurile tutelare din R.D. Germană a activității remarcabile desfășurate de germaniști în domeniile științei, culturii, pedagogiei, precum și de către profesori și traducători de limba germană. Anul acesta guvernul R.D.G. a distins cu prestigiosul premiu următorii germaniști: Mohamed Nabil Haffar (Siria), prof. dr. Miljan Mojasevic (Iugoslavia), prof. dr. Wolfgang Fleischer (R.D.G.), Edward M. Batlry (Anglia), prof. dr. Ilija Moisevici Fradkin (U.R.S.S.) și prof. dr. Willem Pée (Belgia). În același timp, Ministerul Culturii al R.D.G. a atribuit Premiul „Heinrich Heine” pe anul 1982 scriitorului John Erpenbeck pentru creația sa lirică și publicistică.

Stockhausen la Bolzano

● Ajuns la cea de-a 8-a ediție a sa, Festivalul de muzică contemporană de la Bolzano (Italia) îl are, anul acesta, ca invitat de onoare pe celebrul compozitor Karlheinz Stockhausen (n. 1928). Se știe că deși și-a început cariera în maniera serialistă, Stockhausen a devenit ulterior adept al muzicii electronice, iar la acest Festival de muzică contemporană el va dirija ultima sa compoziție intitulată *Stimmung*, lucrare care se așteaptă a fi un eveniment al actualei ediții.

În R.P. Congo

● În Republica Populară Congo, s-au desfășurat o serie de manifestări dedicate scriitorului Jean Malonga, decanul de vîrstă al oamenilor de literă din țară, la împlinirea a 75 de ani de viață. Aniversarea a fost marcată prin adunări festive și conferințe publice, prin proiectarea în cinematografe a filmului artistic realizat după romanul său *Legenda lui Mfoumou Ma Mazono*. Scris în 1955, romanul prezintă viața unei comunități africane din epoca precolonială, un fel de stat utopic al frăției și egalității guvernate de voința liberă și de rațiune. Multe opere ale scriitorului au intrat în antologii ale literaturii africane sau au fost incluse în programele școlare și universitare. De o largă audiență se bucură romanul său *Înimă de ariană* în care este înfățișată tirania colonialismului.

Ce a fost la Arezzo?

ORASUL lui Petrarca, Piero della Francesca, Guido da Monaco, Giorgio Vasari, orașul care ascunde în inima lui, vechi de sute de ani, catedrala cu picturile lui Luca della Robbia, care închide între zidurile lui valori de artă inenarabile, a găzduit cea de a 9-a ediție a festivalului de teatru. E inițiat și continuat an de an de o mină de entuziaști iubitori ai Thaliei. Cîteva trupe de teatru românesc au obținut, aici, la trei ediții, cununile diverselor premii pe care le acordă acești aretini afit de permabili la tot ce înseamnă artă, gest artistic.

Aglomerat între dealuri molcome pline cu celebra viță de vie de Toscana, la distanțe incredibile de mici (60 km) de alte aglomerări citadine îndestulate pînă la opulență de comorile artistice ale geniului uman (Florența și Siena), orașul acesta — nu foarte mare — ține între zidurile lui locuitorii care, cu toate vicisitudinile unei recesiuni economice vădite, sînt în continuare dispuși să se entuziasmeze la spectacole, să umple pînă la refuz „Teatrul Petrarca” — o clădire veche, cu o sală și o scenă admirabile — să aplaude, să aprecieze cum se cuvine fenomenul teatral.

Am avut bucuria să fiu invitat în juriul internațional al acestei prestigioase manifestări, împreună cu colega mea Gina Patrîchi.

Festivalul se desfășoară în fiecare an, în luna noiembrie, și debutează cu un congres al editorilor de carte de teatru din întreaga lume. La această ediție am cunoscut o serie de editori din Italia, Franța, Canada, S.U.A., Elveția. S-au discutat problemele cărții care te face să cunoști piesa de teatru, ale cărții care te face să cunoști spectacolul, ale cărții care servește slujitorilor teatrului și care te ajută să cunoști limbajul teatral.

Mi s-au părut interesante lupta și travaliul unor intelectuali ai cărții pentru a face cunoscută o artă în țări în care trupele de teatru stabile și profesioniștii sînt foarte reduse ca număr. Bucuria de a le comunica situația complet diferită de la noi din țară — unde există 45 de teatre stabile și multe publicații și volume de teatru — i-a incurajat pe acești trudiitori, uneori anonimi, de cele mai multe ori lînsii de mijloacele materiale egale entuziasmului lor artistic.

În cele patru seri consacrate festivalului propriu-zis s-au perindat pe scena sălii „Petrarca” trupe de teatru,

pantomimă și cabaret (în fiecare seară erau trei spectacole cu aceste trei profile). Colective din Italia, R.P. Ungară, Elveția, Anglia, Canada, Olanda, Japonia, S.U.A. și România.

Impresiile mele sînt amestecate. Juriul, din care făceau parte dramaturgul Miklos Hubay — președintele Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară, — Michel Julien, critic și editor de teatru din Anglia, Maurice Mercier (Franța), prof. Odoardo Bertini, prof. Giovanni Marchi și prof. Paolo Emilio Poesio — un admirator al teatrului românesc — și subsemnatul, n-a avut o sarcină prea ușoară, mai ales la departajarea teatrelor care s-au întrecut la secția pantomimă. Și teatrul Rob van Reijn din Amsterdam, și compania „Hanmimime Kobo” din Tokio s-au distins prin acuratețe, fantezie, poezie și noblețe a gestului. Dar cel care au reușit să cucerească lauri au fost actorii unui teatru din orașul Zalaegerszeg (R.P. Ungară), cu *Mandarinul miraculos* de Bela Bartok, în regia lui Jozsef Ruszt. Un spectacol-euritmie pe muzica marelui compozitor, realizat de actorii unui mic teatru de dramă cu mijloacele unor mari specialiști ai pantomimei.

La secția teatru dramatic — anul acesta organizatorii au fixat participanților o plesă obligatorie, (e vorba de piesa într-un act a dramaturgului italian Massimo Dursi) — lauri au înconunat fruntile actorilor londonezi din trupa condusă regizoral de Daniel Foley.

La secția cabaret istoric, premiul a revenit companiei „Work in progress” din New York, cu un spectacol care mi-a dus gîndul la burle, excelențele noastre brigăzi artistice.

Premiul Special al Juriului Internațional a înconunat strădania și talentul celor de la „Fantasio” din Constanța, care în seara spectacolului au fost conduși de entuziasmul aretinilor pe străzile orașului cu cînteca blînzurii și strigăte: „Bravo Romania”. Merită felicitări întreaga trupă, în frunte cu Aurel Manolache.

Cred că la această ediție teatrele dramatice au fost mai nădăjduite, se pare nu pe măsura altor ediții — cînd un premiu a fost cucerit de Teatrul „Giulietti” cu *Nănașă* regizată de Alexa Visarion. Intenția organizatorilor e ca la anul să invite trupele Teatrului Național Popular din Franța, Teatrului Național din Londra și Teatrului „Bulandra”.

Ion Besoiu

La toate unitățile de distribuie a presei:

ALMANAHUL „ROMÂNIEI LITERARE” SĂ RÎDEM CU EI...

CUPRINS:

● Reviste de satiră și umor din sec. XIX și XX.
● Texte alese din Caragiale, Arghezi, Brăescu, Aderca, Al. O. Teodorescu, Tudor Mușatescu ș.a.
● Texte inedite: Geo Bogza, Șerban Cioculescu, Radu Cosașu, Ion Băieșu, Tudor Octavian, Vasile Băran, Costache Olăreanu, Valentin Silvestru, Ion Coja, Vlad Mușatescu, Mircea Sântim-

breanu, Nicolae Tîc, Dumitru Dinulescu ș.a.
● Pagini de umor străin: Conan Doyle, Gerald Durrell, Georg Mikes, Bernard Shaw, Stephen Leacock, Jiri Kupka, Pierre Daninos, Sacha Guitry, Hans Reiman, Arnooldo Fraconoli, Slawomir Mrozek, M. M. Zoszenko, Gabor Goda ș.a.
● Desene de umoriști români și străini.
● Coperta: Tudor Jebeleanu. Prezentarea grafică: Elena Marinescu.

Gabriel García Márquez:

Într-o zi după sîmbătă

NELINIȘTEA a început în iulie, cînd doamna Rebeca, o văduvă amărită care trăia într-o casă imensă cu două coridoare și nouă dormitoare, a descoperit că plasele de sîrmă de la ferestre erau rupte, ca și cînd ar fi fost lovite cu piatra din strădă. Prima descoperire a făcut-o chiar în dormitorul său și-a gîndit că trebuie să stea de vorbă despre acest lucru cu Argenida, servitoarea și confidenta ei din clipa în care-i murise bărbatul. Mai apoi, mutînd dintr-o parte în alta tot felul de nimcuri (de foarte mult timp doamna Rebeca nu făcuse nimic deosebit decît să si aranjeze bulendrele), și-a dat seama că nu numai plasele de la dormitorul ei, ci absolut toate fuseseră rupte. Văduva avea un respect riguros față de autorități, moștenit poate din partea străbunicului patern, un creol care luptase în războiul de Independență alături de regaliști, iar după aceea făcuse o călătorie în Spania cu scopul exclusiv de a vizita palatul construit de Carlos III în San Ildefonso. Așa că, descoperind starea jalnică și a celorlalte plase, nu s-a mai gîndit că trebuie să stea de vorbă cu Argenida, ci și-a pus pălăria de paie cu flori mici de catifea și s-a dus glont la primărie pentru a depune plîngere împotriva atentatului. Aici însă a dat chiar peste primar, fără cămașă pe el, pîros și voinic, de o vigoare ce i s-a părut animalică, ocupat cu repararea plaselor de sîrmă de la ferestre primăriei, distruse precum ale ei.

Doamna Rebeca a intrat în biroul sîră-

căcios și răvășit ca vai de el și primul lucru pe care l-a văzut a fost o grămadă de păsări moarte, adunate chiar pe masa de scris. Prea tulburată, în parte din cauza căldurii, în parte din cauza indignării pe care i-o produsese ruina plaselor de sîrmă, n-a avut timp să se cutremure în fața neobișnuitei priveliști a păsărilor moarte și îngrămădite la un loc. N-a scandalizat-o nici măcar evidentă degradare a autorității municipale, agățată în virful unei scări și reparînd plasele sfîșiate cu un colac de sîrmă pe după gît și o surubelnită în mîini. Nu se mai gîndea în clipa aceea decît la propria-i demnitate și tulburarea îi era atît de mare, încît n-a făcut nici un fel de legătură între ferestrele casei sale și cele ale primăriei. A rămas nu fără o discretă solemnitate la doi pași de ușă, în birou, și sprijinindu-se în bastonul lung și imobilizat al umbrelei de soare, a spus:

— Vreau să depun o plîngere.

Din virful scării, primarul a întors spre ea un obraz congestionat de căldură. Descoperînd însoțita prezență a văduvei în biroul său, nu a dat nici un semn de emoție. Cu o nepăsare sumbră, a continuat să desprindă plasa stricată și a întrebă de sus:

— Ce s-a mai întîmplat?

— Copiii din cartier mi-au rupt plasele de la ferestre.

Abia atunci primarul a privit-o cu adevărat. A cercetat-o îndelung, începînd cu minunatele flori de catifea pînă la pantofii de culoarea argintului vechi, de

parcă n-avea mai văzuse niciodată. Apoi, a coborît cu grijă, neîncetînd s-o privească, iar cînd a simțit pămîntul sub tălpi, și-a virit o mină sub centură și cu cealaltă a învîrtit surubelnita spre masa de scris. A spus:

— Nu sînt copiii, doamnă. Sînt păsările. Numai în clipa aceea a reușit și ea să facă legătura dintre păsările moarte de pe masa de scris și omul din virful scării și plasele de sîrmă de la ferestrele dormitorului. S-a cutremurat, gîndindu-se că toate dormitoarele din casa ei ar fi putut fi pline cu păsări moarte.

— Deci, păsările — a exclamat ea.

— Păsările — a întărit primarul. Mă mir că nu v-ați dat seama din moment ce de trei zile nu stăm pe cap decît cu beleana asta de păsări care sparg ferestrele pentru a muri în casele oamenilor.

Cînd a părăsit primăria, doamna Rebeca se simțea foarte rusinată. Și nu mai puțin furioasă pe Argenida care o ținea la curent cu toate birfele din împrejurimi, dar nu-i spusese nimic despre păsări. Și-a deschis umbrela de soare care strălucea în lumina puternică a unui august iminent și în timp ce străbătea strada pustie și fierbinte a avut senzația că din dormitoarele tuturor caselor ieșea o duhoare puternică și persistentă de păsări moarte.

ERAU ultimele zile de iulie și orașul nu suportase niciodată o căldură mai mare ca acum. Oamenii însă nu și-au dat seama de acest lucru, impresia lor prea mult de moartea păsărilor. Și cu toate că cîndva fenomenul nu le influențase în mod deosebit viața, la începutul lui august marea majoritate nu se mai gîndea decît la păsări. Marea majoritate din care nu făcea parte și sfinția sa, Antonio Isabal del Santísimo Sacramento del Altar Castañeda y Montero, blajinul pastor al parohiei, cel care la nouăzeci și patru de ani susținea că-l văzuse de trei ori pe diavolul, dar că nu văzuse decît două

păsări moarte și nu le dăduse nici o importanță. Prima dintre păsări o descoperise în ziua de marți, chiar în sacristie, îndată după slujbă și s-a gîndit că ar fi putut fi adusă pînă acolo de vreo pisică de prin vecini. Pe cea de a doua a găsit-o a doua zi, miercuri, pe coridorul casei parohiale și a scos-o în stradă împingînd-o cu virful pantofilor, gîndindu-se: *Pisicile astea n-ar trebui să existe.*

Numai că vineri, ducîndu-se la gară, a dat peste a treia pasăre moartă, chiar pe scaunul pe care și-l alesese să se odihnească. Ceva s-a cutremurat în el, pînă în adîncuri. A luat cadavru de ghiare, la ridicat la înălțimea privirilor, l-a răsucit pe amîndouă părțile și cercetîndu-l cu atenție, s-a gîndit foarte tulburat: *Drace, e a treia peste care dau într-o săptămîna.* Din clipa aceea a început să se gîndească la ceea ce se împlinise pe lumea din jur, dar într-un mod îndeajuns de vag, pentru că pîrîntele Antonio Isabal, atît din cauza vîrstei înaintate, cît și din cauza că susținea că îl văzuse pe diavolul în trei împrejurări (fapt care unora li se părea puțin cam ciudat), era considerat de către credincioși ca un om bun, liniștit și binevoitor, dar care umbra prea mult cu capul în nori. Și-a dat totuși seama că ceva se petrecea cu păsările acelea. Dar nici în felul acesta nu a considerat că povestea era într-atît de importantă, încît să merite o slujbă anume. Cu toate că păsările erau atît de simțite duhoarea. O simțise în noaptea de vineri, cînd se trezise îngrijorat, intrerupîndu-și somnul ușor din cauza unui miros îngrozitor, dar nu știuse dacă trebuia să-l pună în seama unui comar sau a unui nou și original mijloc satanic pentru a-l tulbura odihna.

(Continuare în numărul viitor)

În românește de
Dărie Novăceanu

Pericolul nuclear

CUNOSUTUL expert Solly Zuckerman, autor și coautor a numeroase studii de prestigiu în problemele dezarmării (unele concretizate ca rapoarte ale secretarului general al O.N.U.), scria în numărul din decembrie al revistei „The New York Review of Books”: „Nu există nici o logică pentru continuarea cursei înarmărilor nucleare între S.U.A. și U.R.S.S., cursă, care, în mod inevitabil, accentuează pericolul ca, fie din greșeală, fie datorită unei decizii eronate, armele nucleare să fie cindva folosite. Descătușarea uriașei puteri explozive cuprinsă în particulele invizibile care constituie atomul ar putea șterge de pe suprafața pământului, într-o fracțiune de secundă, secole de realizări umane. Evident, nu aceasta poate fi calea de soluționare a unor diferende politice”.

Avertismentul extrem de sever al omului de știință britanic nu era cuprins într-un studiu sau într-o evaluare de ultimă oră a echilibrului strategic sau al implicațiilor unor noi dezvoltări în domeniul tehnologiei militare, ci reprezenta finalul unei recenzii consacrate unor lucrări recent apărute și catalogate la capitolul Dezarmare.

Considerăm fenomenul extrem de semnificativ și reflectînd cel puțin două momente importante: înmulțirea (în anii 1981 și mai ales 1982), în proporții necunoscute în perioada postbelică, a studiilor și eseurilor consacrate problemății înarmare-dezarmare; în al doilea rînd, implicarea directă a numeroși savanți, experți, specialiști în lărga dezbateri care a cuprins planeta asupra primejdiei nucleare. Într-adevăr, în 1982 numeroase cărți din această categorie, ca, de pildă, studiul colectiv „Common Security” aparținînd Comisiei Independente pentru Problemele Dezarmare și Securitate, condusă de actualul prim-ministru suedez Olaf Palme, sau lucrarea lui Jonathan Schell: „The Fate of the Earth” și-au menținut luni în șir primul loc în listele de popularitate.

Un mare număr din această categorie de lucrări își precizează clar atitudinea față de recunoașterea existenței pericolului nuclear și, implicit, necesitatea închiderii oricărei porțițe, cit de mici, inclusiv de ordin teoretic și principal care ar putea favoriza această primejdie, printr-o falsă (și de fapt deliberată) subapreciere. Aparent, fenomenul ar părea inutil: oare cine se poate îndoi de amenințarea neechivocă pe care armele nucleare o generează față de civilizația contemporană? Și totuși, în ultimii cîțiva ani, pe măsura denunțării tot mai categorice a pericolului nuclear, se înregistrează apariția unor lucrări care au de fapt drept scop minimalizarea acestuia, mergîndu-se chiar pînă la tentative de legitimare teoretică a folosirii armei nucleare ca instrument al politicii.

Unii specialiști din această categorie caută să aducă argumente potrivit cărora efectul devastator al folosirii armelor nucleare ar fi fost exagerat, de aci rezultînd faptul că posibilitatea unui conflict nuclear nu trebuie exclusă în mod automat, ci ar putea fi chiar considerată drept o opțiune.

În acest sistem de argumentare se înscrie studiul lui John P. Rose intitulat „The Evolution of U.S. Army Nuclear Doctrine 1945—1980”. Autorul recurge la un set complex de date și fapte care ar urma să pledeze în favoarea unei recunoașteri a „valorii” și „atributelor” armei nucleare. Astfel, pe de o parte, autorul își propune „să corecteze acea imagine potrivit căreia armele nucleare reprezintă arme absolute”, afirmînd că acestea nu ar determina „decît pierderi precise” și că o apărare împotriva lor ar fi „posibilă și efectivă”.

Pe de altă parte, autorul își propune și un obiectiv mult mai dificil, și anume de a dovedi că amploarea pierderilor provocate în cursul bombardării orașelor Hiroșima și Nagasaki ar fi fost „deformate de versiunile populare (!) privind o distrugere completă și anihilare în masă”. El afirmă: „Comparat cu totalul pagubelor suferite de Japonia în cursul celui de-al doilea război mondial, bombardamentul atomic al celor două orașe pare minor în raport cu raidurile de bombardament convențional și incendiar”.

Pînă la urmă, în lucrare predomină ideea că armamentul nuclear (cel puțin cel tactic) și „folosirea acestuia împotriva orașelor nu ar reprezenta arme distructive din punct de vedere fizic, ele fiind utile împotriva a diferite ținte”.

Putem identifica și o altă formulă de pledoarie în favoarea admiterii armelor nucleare ca instrumente ale politicii. Este, după părerea noastră, modalitatea în care procedează Herman Kahn, care, după eșecul scenariilor sale futurologice (inclusiv al celor referitoare la Franța și Japonia), și al unei pauze pu-

PAVLIN NAZARIE: Dezarmarea nucleară (Sala de marmură a Casei Științei)

blicistice îndelungate determinată, printre altele, de aceleași motive, și-a declarat intenția de a se reîntoarce la studiile strategice, sau la ceea ce el numește „analiza de război nuclear” (nuclear war analysis). Într-un interviu acordat ziarului „New York Times”, Kahn declara că elaborează un studiu pentru Pentagon asupra contextului filosofic și istoric al războiului nuclear. Interviul care cuprindea și următoarele declarații pe care ar trebui, probabil, să le considerăm ca argumente în favoarea admiterii utilității unui conflict nuclear: „Noi nu putem să facem o deosebire între o experiență extrem de neplăcută și faptul că putem supraviețui. Dacă se vor înregistra 20 milioane de victime, vor rămîne oricum 200 milioane de supraviețuitori”.

ACESTE cîteva imagini asupra admisibilității teoretice a unui război nuclear au devenit elemente integrate în sisteme politico-strategice complexe, în modele și scenarii care abundă în literatura de specialitate. Chiar autori și experți care nu participă deloc la această cursă absurdă de legitimare a războiului nuclear par să devină neputincioși în fața unor fapte pe care le consideră a fi mai puternice decît simple declarații de bune intenții. De exemplu, autorul american Michael Mandelbaum descrie modelele a ceea ce el numește a fi cele patru regimuri nucleare posibile. În ce privește „actualul regim nuclear” — el este evaluat de autor drept o parte componentă a sistemului nuclear „în care armele, inclusiv armele nucleare, persistă și în care folosirea forței nucleare nu este considerată nici ilegală, nici de neconcepție”.

Nu intrăm aici în amănuntele acestui prim regim nuclear (pentru a ne menține în terminologia folosită de autor). Constatăm însă faptul că acesta este recunoscut a fi extrem de fragil. Fragil în raporturile sale complexe și multiple cu securitatea internațională, cit și cu securitatea națională a statelor (nucleare sau nenucleare): „Nu poate fi demonstrată existența unei conexiuni între actualul regim nuclear și o stabilitate politică relativă a lumii postbelice”.

Considerație în cel mai înalt grad corectă. Și aceasta deoarece existența și acumularea permanentă de arme nucleare generează nu numai instabilitate politică, dar sînt însoțite de o uriașă primejdie la adresa întregii umanități. Cit privește conținutul acestei primejdii, dimensiunile și implicațiile sale, ele sînt în mare măsură calculabile în prezent. Putem fi obligați chiar să procedăm selectiv, deoarece numai în ultimii doi ani s-au acumulat cantități impresionante de studii și evaluări care abordează din diverse unghiuri de vedere pericolul nuclear cu care este confruntată omenirea: efecte posibile asupra populațiilor civile; efecte posibile asupra economiilor statelor; șansele de supraviețuire ale unei societăți în ansamblul său etc.

Pericolul nuclear reprezintă o temă recurentă a politicii internaționale, influențînd (și modelînd chiar) în același timp, într-un grad tot mai mare, comportamentul politic al statelor, concretizîndu-se în puternicele mișcări ale popoarelor care străbat Europa și continentul american.

Pericolul nuclear și așa-zisa logică nucleară se resping și se neagă reciproc. Nu se poate admite — în confruntare cu realitatea severă a rezultatelor cursei înarmărilor — un model al existenței umane ipotecat de un conflict nuclear.

Iată de ce politica României socialiste, documentele sale programatice se înscriu în această abordare realistă, responsabilă și mai ales necesară față de destinele păcii mondiale. Apelul lansat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a Partidului Comunist Român de a se face totul pentru asigurarea păcii are pe drept valențe internaționale. „Omenirea — se arată în expunerea secretarului general — a ajuns într-un stadiu cînd nivelele înarmărilor, îndeosebi arsenalul nuclear, pun în pericol însăși civilizația, existența societății omenestii. De aceea problema fundamentală a epocii noastre este problema preîntîmpinării războiului și asigurarea păcii. Mai mult ca oricînd trebuie să facem totul pentru a bara calea războiului, pentru a asigura pacea”.

Sergiu Verona

Prezențe românești

R. F. GERMANIA

● La Universitatea din Bonn a avut loc, în prezența unei asistențe formată din profesori, oameni de artă și cultură, studenți etc., o festivitate dedicată centenarului nașterii eminentului istoric și arheolog român Vasile Părvan (1882—1927), subliniindu-se rolul acestuia în crearea noii școli românești de arheologie, precum și deosebita însemnătate a principalelor sale lucrări științifice: *Getica*, *Dacia*, *Civilizațiile străvechi din regiunile carpațo-danubiene* și *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*.

NOUA ZEELANDA

● A apărut primul număr al revistei internaționale „Mentalités — Mentalities” dedicat studiului pluridisciplinar al culturilor și raporturilor dintre creația orală și cea scrisă. Propunînd cititorilor o nouă abordare a fenomenelor culturale, în care aspectele intelectuale să fie imbinat cu cele sociale, iar imagină să fie văzută în dezvoltarea lui istorică, trecutul luminînd tot timpul activitatea prezentă, publicația este editată la Hamilton și apare sub îngrijirea unui comitet de redacție format din Alexandru Dușu, Robert Muchembled (Lille) și Norman Simms (Hamilton). Adrian Marino face parte din comitetul consultativ.

R. P. BULGARIA

● La cel de al 3-lea Festival de science-fiction organizat la Plovdiv (Bulgaria) între 26 și 28 noiembrie a.c. a participat scriitorul Adrian Rogoz, căruia, în cursul lunii decembrie, urmează să-i apară traducerea volumului său de povestiri S.F. *Prețul scant al genului* (în colecția Galaktika a Editurii Balkov din Varna).

OLANDA

● Publicația lunară „Volksdans” (numărul din decembrie 1982) consacră un articol folclorului românesc, în special mișcării artistice antrenate de Festivalul național „Cîntarea României”. Sînt prezentate activitatea Institutului de cercetări etnologice și dialectologice, principalele formații de dansuri populare din țara noastră, modul de studiere și însușire a bogatei tradiții coregrafice din țara noastră.

R. D. GERMANIA

● Cunoscutul reporter Hans Frosch, secundat de fotoreporterul Lothar Willmann, publică în numărul din 23 noiembrie al revistei ilustrate berlizeze „Freie Welt”, sub titlul „București. Vizită în orașul de pe Dimbovița”, un amplu reportaj (4 pagini de revistă) cuprinzînd impresiile unei escale estivale în capitala României. Autor al unui apreciat volum despre țara noastră — *Rumänien. Im Kranz der Karpaten* (F. A. Brockhaus, Leipzig, 1976), Hans Frosch parcure neobosit noile cartiere, admiră construcțiile înălțate după tragedia 4 martie 1977 în centrul orașului și își informează pe larg cititorii asupra metroului bucureștean.

FRANȚA

● Claude Rivière, redactor șef al revistei „Le Chasseur Français”, semnează în numărul din decembrie al cunoscutei publicații pariziene (an de fondare — 1885, tiraj lunar — 400 000 de exemplare) o convorbire cu Adrian Ghinescu sub titlul: „Au fond des Carpates Roumains. Une faune fabuleuse. Un chasseur de légende”. Autor al volumului *Hommes et bêtes dans les Carpates et le Delta du Danube* (Gerfaut Club, Paris, 1980), încununat în 1981 cu premiul François Sommer, acordat celui mai reușit volum cinegetic de limbă franceză al anului (președinte al juriului — academicianul Maurice Druon), Adrian Ghinescu evocă cu mult farmec o seamă de întâmplări din cele peste 6 decenii în care a colindat neobosit codrii României. Sub titlul *Povestiri de vinătoare*, volumul lui Adrian Ghinescu a văzut nu demult lumina tiparului în editura bucureșteană Sport-Turism.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA: București, Piața Științei nr. 1, poarta B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei 115. Telefon: 50 74 96. ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘCINTEII”